MUHİT

Sene 3 *Resimli Aylık Aile Mecmuası* *№ 25, Teşrinisani 1930*

Gençlik Kütüpanesi Neşriyatı

1.— Spor Ruhu

En güzel spor hikâyeleri. — Spor Ruhu nedir? Eski Türklerde spor terbiyesi. (Arap harfleriyledir)

Fiyatı: Karton kaplısı 50 Ciltlisi: 75 kuruştur.

2.— Cesur Kaptanlar

(Rudyard Kipling) in gençlik için yazdığı güzel bir romandır. Bir zengin çocuğunun elleri nasırlı adamlar arasında ne sağlam bir ruh terbiyesi aldığını gösterir. (Arap harfleriyledir)

Fiyatı 65 Ciltlisi 85 kuruştur.

3.— Sevgili Düşman

Zengin bir aileye mensup ince ruhlu bir genç kızın hayatını öksüz çocukları mes'ut etmiye nasıl vakfettiğini hassas bir kalemle t svir eden içtimai bir romandır. (Arap harfleriyle)

Fiyatı: 75 Ciltlisi 100 kuruştur.

4.— Kölelikten Kurtuluş

Birinci basılışı maarif muhitlerinde ve her tarafta çok beğenilen bu güzel kitap yeni Türk harfleriyle tekrar basılmıştır. Her okuyan, onun mutalaasının içinden ruhu zırhlanmış, azmi muhkemleşmiş olarak çıktığını duyar.

Fiyatı 60

5.— Abraham Lincoln

Amerikanın en büyük reisi cumhuru olan Abraham Lincolnın hayat ve tercemei halinden bahis olan bu kitap romanların en caziplerinden daha caziptir. (Yeni Türk harfleriyledir)

Fiyatı 85

6.— Sefiller

Viktor Hügonun bu şaheserinin kısaltılmış metni resimli olarak intişar etti. Bu mâruf eseri her kese tavsiye ederiz 460 sahifedir.

Fiyatı 175 Bez ciltlisi 200 kuruştur.

Kutu Kitabı

Amerika mektepleri için 1929 dahilinde basılmış ve büyük bir rağbete mazhar olmuş bir elişi kitabıdır. Maarif Vekâleti Tâlim ve Terbiye Heyeti tarafından fevkalade takdir edilmiştir.

Âdi kaplısı 60 Bez ciltlisi 80 kuruştur.

Bütün bu kitaplar için Muhit İdarehanesine müracaat olunmalıdır.
Toptan alanlara tenzilat.

Yeni

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Sene 3 — Teşrinisani, 1930 — № 25

Memleketin Siyasi ve içtimai Meseleleri

KEMALİZMİN son safhası memleketi medeniyetin en fa'al şeraiti içindeki modern demokrasilerin normal siyasi hayatına götürmek üzere inkişaf ediyor.

İkinci fırkanın tesisi öyle bir zamana tesadüf ettirilmiştir ki derhal belediye intihabatına her iki fırka iştirâk edebilmiş ve memleket bir ay zarfında bambaşka, büsbütün yeni bir siyasi manzara göstermiştir: şu bir ay içinde fırkaların Liderleri memleketin muhtelif noktalarında pek mühim nutuklar söylediler, mecliste karşılaştılar ve niyahet erkek kadın miliyonlarca müntehiplerin karşısına geçerek tam bir hürriyet içinde, reylerini seçecekleri tarafa vermelerini teklif ettiler. Bu büyük siyasi hareket kütlelerin ve zümrelerin bütün ihtiyaçlarını, bütün sıkıntılarını ve bütün gündelik emel ve arzularını hatta fertlerin hırs ve gayzlarını meydana koydu.

Her şeyden evel *memleketin emniyeti, vatanın müdafaası!...*

Bu hakîykat karşısında bütün milleti temsil eden başlar aynı bayrağın altına sığındı. Şimendifer siyasetinin doğruluğunu ikinci fırkanın Lideri de tasdik etti, çünkü ilk çıkışındaki şiddetli aleyhtarlığından sonra, şimendifer siyasetini tabii bir keyfiyet menzilesinde umurdan göstermek isteyen son vaziyeti bizce tam bir tasdikten başka bir şey değildir.

İkinci büyük mesele, fikrimizce, medeniyet âlemiyle olan münasebatımızı vuzuha götürecek siyasetin münakaşası oldu. Medeniyet âlemi karşımızda iki başlı bir ejder gibi duruyor:

Bir başı nari silahlarla müsellah siyasi devletler, o bir başı *deviz* şeklinde iktisadi silahlarla müsellah mali müesseseler.

Ve biz, ve bütün zaruri müstemlekelikten kurtulmak için çırpınan Şark medeniyet ejderinin bu iki başı arasında öyle garip bir vaziyetteyiz ki birinin tehdidinden emin olabilmek için o birinin muavenetine muhtacız: mededi yetin mali müesseseleri yardım etmeli ki kendimizi her tehlikeden koruyabilecek derecede medeni inkişafa mazhar kılabilelim.

Bu büyük meselenin hall olunabilmesi için daha çok nutuklar söylenecek, daha çok mekaleler yazılacak, daha çok konferanslar toplanacak. Meselenin bugünkü şekli eski borçları ödeyebilmek suretindedir. 1928 de ödemeyi kabul ettik ve bir sene kuponları ödedik. Neticesi: paramızın dehşetli düşmesi oldu. Paramızın kîymetini tesbit edebilmek için ticari müvazene têminine lüzum vardır: Dışarıya satacağımız malların memlekete getireceği ecnebi para (bu parayı temsil eden bankonotlara ve diğer kîymetli kâğıtlara maliyeciler *deviz* derler) kadar ve ancak o kadar bir para memleketten çıkarırsak ticari müvazenemizi têmin etmiş ve paramızı sabit bir kîymet olarak istîkrar ettirmiş oluruz. Bu zaruret karşısında eski borçların kuponlarını ödeyememek vaziyetinde bulunuyoruz. Ya milli müdafaamızın iycabatını ihmal ederek kuponları ödemeliyiz, ya kuponların ödenmesini têhir ederek milli müdafaamızın emr ettiği inkişafı têmin edecek vesaiti tedarikte ber devam olmalıyız.

Bunda da her iki fırka ittifak etti: milli müdafaayı têmin edecek inkişafı ihmal etmemek lüzumu ve eski borçları ödeyememek zarureti ikinci fırka Lideri tarafından da tasdik olundu.

O halde? İki başlı ejder arasındaki vaziyetimiz nasıl têmin edilecek?

Bu günkü hükûmet medeniyet ejderinin siyasi başiyle barışıklık içindedir.

Mali başına da diyor ki:

Daha lazım gelen vesaiti verin, zengin mâdenlerimizi işletelim; Yollarımızı, kanallarımızı, limanlarımızı yapabilelim.

Size bütün borçlarımız nisbetinde kömür, neft, bakır, kurşun verebilelim; pamuk, tütün, incir, üzüm, fındık, yapağı, tiftik... vs. yetiştirelim.

Bundan daha mâkul diğer bir teklif var mı?

Bu suali de ikinci fırka Liderine soruyor.

İkinci fırka Liderinin cevabı:

Ben buraya sizi tenkît için geldim, bir hükûmet poroğramı neşr etmek için değil.

Böyle bir cevap bir Lideri meclisteki âni vaziyetinden kurtarabilir, fakat kütleler, hayati alâkalarla, kandırıcı cevaplar bekleyorlar.

Başvekil Paşa ile Mülakat

BAŞVEKÂLET dairesinde meydana hakim çok geniş bir oda. Neztlerinde bulunan Lehistan büyük elçisi çıkar çıkmaz, beni huzurlarına kabul buyuruyorlar. Daha bir kaç gün evvel Millet meclisi kürsüsünden yükselirken dinlediğim gür ve heyecanlı seslerini, ilk defa olarak bana hitab ederken duyuyorum:

— Sizi gördüğüme memnun oldum, Nahit Sırrı Bey. Benden neler öğrenmek isteyorsunuz, bakalım?

Henüz oturmamışlar, arkalarında pek eyi kesilmiş bir jaket-atay var. Seri' adımlarla pencerenin önüne kadar yürüdüler ve yüzüme mütebessimane bakarak sualerimi beklediler. Bu sualleri iki gündür hazırladığım halde, birdenbire hepsini unuttum. Kaç sene evvel Lozan sulhü müzakerelerinde kendilerini görmüş olan mâruf bir fransız romancısının, Akademi âzasından Henri Bordeaux nun yazdığı gibi, İsmet paşanın *harikulâde gözleri var.* İnsan bu gözleri görmeden evvel de pek sevimli, pek zeki, pek güzide bir şahsiyet huzurunda bu-

---

Ve şüphesiz medeniyet âleminin mali müesseseleri de bu tarihi zaruretin mantıkını dinleyecekler, er geç medeniyetin hizmetine amade duran bu çalışkan, namuslu, sülpherver, zeki ve müsteit, necip ve âlicenap Türk miletinin muhtaç olduğu inkişaf vasıtalarını-arzettiğimiz faideler mukabilinde-vermeye gönülleri hoş olacaktır.

Medeniyet âlemiyle münasebat meselesinin bir cephesi olmak üzerere Milletler İttihadına (Ligue des Nations — Cemiyeti-akvama) karşı alacağımız vaziyet teşkil etmiştir.

Serbest fırkanın programında yer bulan bu nokta şüphesiz çok mühimdir, fakat ne yapılabilecek? Bu münasebatın inkişafından ne neticeler bekleniyor? Bunlara dair henüz bir şey bilmeyoruz. Şimdilik bildiklerimiz ve görebildiklerimiz şunlardır:

Bir kaç ay evvel Avrupa parlamentoları kongrasına iştirâk ettik. Avrupa İttihadı için Mösyö Briand ın bize teblig edilmiyen projesiyle matbuatımız şiddetle alâkadar oldu, bizim de iştirakimizi isteyen tekliflere taraftar çıktı; nihayet Balkan İttihadı kongrasına da büyük ve sülhperver bir heyet (hemen ekseriyeti edip ve şairlerden mürekkep bir heyet) gönderdik. Edip ve şair delegelerimizin barışıklık ve medeniyet kasidelerini andıran nutuklarını da gazetelerde okuduk.

Bütün bu tezahürler bu günkü hükûmetin ve halk fırkasının da beynelmilel siyasi teşekküllere karşı büyük bir alâka beslediğini gösteriyor. Şu kadar ki beynelmile siyasi cemiyetlerle sıkı münasebata girişmek poroğramının *ideolojisi* yapılmış değildir. Esasen bizde her mesele *bagteten* çıkar, *bagteten* halî ediliverir; *ideolojisiyle* iştigale lüzum bile görülmez. Fikrimizce, laik bir cumhuriyetin normal siyasi hayatı için ideolojiye bu kadar az yer vermek pek büyük noksandır. İşte bizim az aşağıda bahs edeceğimiz anketi açmamıza sebep olan amillerden biri de budur. *Muhit* düşünüyor ki, siyasi meselelerin ilmi munazaraları ameli tatbîklerden evvel gelmelidir; bu maksatla bir kaç sutunlarını bu nevi' hayati meselelerin ideolojisine açmağa karar vermiştir.

Son siyasi faaliyetin ortaya çıkardığı büyük ehemmiyeti haiz meselelerden biri de fertlerin, zümrelerin, sınıfların birbirlerine zıt menfaatları meselesidir. Şüphesiz milli müdafaa gibi, umumi asayiş gibi, umumi medeni inkişaf gibi milletin bütün fertlerini, zümre, tabaka ve sınıflarını birleştiren milli ve umumi alâka ve menfaatlar vardır. Her ferdin kalbinde en büyük mevkîi bu alâkalar işgal eder. Fakat bunların altında fertlerin, zümrelerin, sınıfların hakîykî ihtiyaçlarından doğan pek mühim ictimai meseleler de vardır.

Serbest fırka Lideri Fethi Bey Efendinin inhisarlar hakkında *şunun bunun ceplerini dolduran ve halkın müzayekasına sebeb olan inhisarlar* demesi bu bahsettiğimiz *mütezat* menfaatlar meselesinin bir tezahürüdür.

İzmirdeki gürültülü ve kanlı nümayiş hadiseleri de aynı meselenin diğer bir tezahürüdür.

Halk fırkasının grup ictimaında, gazetelerde gördüğümüz gibi, cereyan eden bir çok münakaşalar da o tezahürlerdendir. Hele muhterem Hamdullah Suphi Beyin işçilerin hukukuna, memlekete hizmetlerine ve içtimai vaziyetlerine dair hisli ve rikkatlı nutku aynı meselenin en belig bir müdafaasıdır.

Halk fırkasının Lideri muhterem İsmet Paşa Hazretlerinin yeni hükûmet porogramında iş kanununa ayrı bir madde olarak mühim bir mevkî tahsis etmesi de sınıfların husysi menfaatlarını tasdik eden alâmetlerdir.

Bu mesele asrımızın bütün siyasi ve içtimai ilimlerinin en mühim meselesidir. Memleketimizde bu meselenin de ideolojisine dokunmaktan çekiniliyor. Fikrimizce bu haklı bir ihtiraz değildir.

Milletleri derin derin, için için parçalayan menfaat zıtlıyetleri yüzünden tarihin manzarasını değiştiren sadmeli hadiseler vukua gelmiştir. Bütün milletlerde olduğu gibi bizde de bu içtimai ve siyasi meselelerin ilmi münakaşalarına meydan vermeli ki o sadmeli hadiselerin âni vukuuna mahal kalmasın. Bugün İngilterede de Rusyada da amele fırkaları memleketlerini idare ediyor, fakat bu iki memlekette aynı yollardan bu neticeye varılmamıştır: Çarların istibdadı kızıl inkilabı doğurmuş, ingiliz burjuvazisinin mûtedil liberalizmi *Labor party* nin tedrici inkişafına yol açmıştır.

İşte bu tarihi neticeler karşısında biz, memleketimiz için kanlı mücadelelere mahal vermeyecek bir siyasi inkişaf temenni ettiğimiz için, içtimai meselelere dair bir anket açıyoruz.

En evvel her iki fırkanın Liderlerine müracaat ettik. Muhterem Başvekil İsmet Paşa Hazretleri lutfen muharririmizi kabul buyurdular, memleketin bütün hayati meseleleri hakkında, *Muhit* in karîlerini tenvir buyurmak lutuf ve zahmetlerini ihtiyar buyurdular. Kendilerine en samimi şükran ve minnettarlığımızı, karîlerimiz namına da arz ederiz.

AHMET CEVAT

lunduğunu anlayor. Fakat bu gözlerle karşılaşınca hissediyorsunuz ki, sadece pek sevimli, pek zeki, pek güzide bir şahsiyet huzurunda değilsiniz: birer siyah elmas gibi parlayan bu gözler, hakîykî bir şef gözleridir. Emr eden, emrini yaptırtan, emr etmek için yaratılmış olan, fakat emirlerini ancak korku ile değil, sevdirerek ve iymanından vererek yaptırtan bir şef gözleri. İri, çok parlak, birdenbire tebessümle, nüvazişle ve birdenbire azm ve sebat alevleriyle dolan gözler. Sormak isteyeceğim şeyleri bir türlü hatırlayamayorum. Pencerenin önündeyiz. Suallerimi bulabilmek ve söyleyebilmek için, gözlerimi o gözlerden ayırarak meydanın bahçesine çevirerek soruyorum:

İRTİCAİ HAREKET KORKUSU YOKMUDUR?

— Karşı fırkanın teşekkülü siyasi hayatımız için mes'ut bir inkişaf eseri olarak ifade buyurulmuştu. Fırkanın teessüsünden sonra memlekette hararetle başlayan siyasi hayata nazaran irticai bir hareketin vukuu ihtimali yok mudur?

— Laik ve cumhuriyetçi olduğunu karşı fırka teşekkül ederken iylan etmiştir. Bu hudut dahilinde kalmak şartiyle memlekette siyasi münakaşalar olmasını memnuniyetle telakkî ederiz. *İrticai hareketlerin hiç bir zaman baş göstermemesi için de, hükûmet âzami bir hassasiyetle hassastır ve öyle kalacaktır.*

— Muvaffakîyetle tenkil edilen Ağrı dağı hareketini irticai karışıklıkların zuhur edebileceğine bir delil sayamaz mıyız?

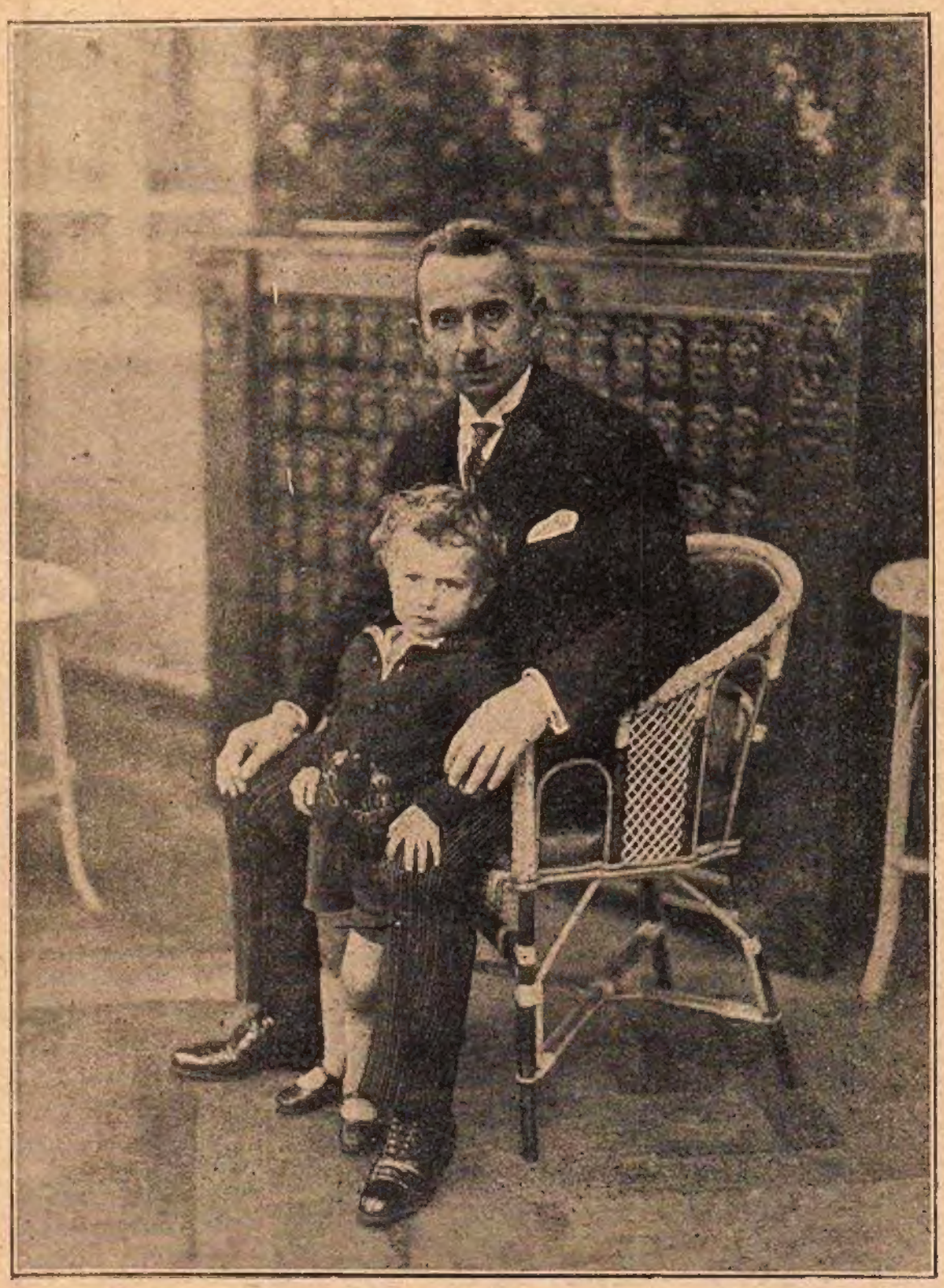

Ağrı dağında zuhur eden karışıklıklar, hariçten gelen bâzı anasırın eseri idi. Şeyh Sait hareketi gibi tevessu' edememesi gösterir ki, *memleketin her hangi bir yerine ekilecek fesat ve fitnenin mahsul alması imkânları günden güne eksilmiş olduğu gibi, hükûmet de memleketin her tarafında asayişi tamamen muhafaza edecek ve kanun ve nizamı tamamen hakim tutacak bir kudrettedir.*

TAM SOL FIRKALAR TEŞEKKÜL EDEBİLİR Mİ?

— Cumhuriyetçiliği, laikliği ve milliyetçiliği samimi olarak kabul etmek şartiyle, *tamamiyle sol bir fırka teşekkül* etmek üzere müracaat edilir, ve bu fırkanın programında *gayrımenkul şahsî mülkiyeti (mesela mâdenlerin ve sahipleri tarafından ekilmeyen arazinin mülkiyetini) tahdid etmek; kendi toprağı olmayıp başkasının toprağında ücretle veya yarıcılıkla çalışan fakîr köylülere meccanen arazi ve ziraat aletleri vermek; amelelere sendika ve siyasi teşkilat hakkını tanımak* gibi esaslar bulunsa *böyle bir siyasi teşebbüsü terviç buyuracak mısınız?*

— Bundan evvelki bir sualinize verdiğim cevap bu sualin cevabını da vermiş değil midir? *Hükûmet, cümhuriyetçi, laik ve milliyetperver olmak şartiyle fırka teşkil etmek isteyenlere, kanuni evsafı haiz olurlarsa müsaade eder ve edecektir.* Fakat tabiidir ki bir fırkanın resmen vücut bulması başka, bütün fikirlerini tatpîk ettirecek bir kuvvet, yani ekseriyet sahibi olması da başka şeylerdir. Halkın siyanesinden, en samimi ve en hayati ihtiyaçlarından doğan Cümhuriyet *Halk Fırkası, tekmil halk sınıflarının ihtiyaçlarını nazarıdikkate alan ve bütün bu ihtiyaçların tatmini için çalışan bir fır-*

kadır. Onu hep program değiştirmekle itham edenler(Paşanın sesi heyecanlanıyor, gözleri daha parlayor.) onun halkın siynesinden doğduğunu, hayatın kat'i iycaplarının mahsulû olduğunu ve *hayat daimi bir seyr tâkîp ettiği için onun da hayatla beraber mütemadiyen inkişaf ettiğini takdir etmeyenlerdir.* Memleketin şimdiki hâl ve vaziyetinde *her sınıf halk için yapılabilecek şeylerin âzamisini Halk Fırkası yapmaktadır ve âtiyen de yapılacaktır.* Binaenaleyh, senelerden beri iş başında bulunan ve memleketin pek çok yerlerini dolaşan bir vatandaş sıfatiyle iddia ederim ki, başında bulunduğum hükûmet tamamiyle milli bir halk hükûmetidir ve *bundan daha sola gitmek bugün için mümkün değildir!*

Kısa bir sükûttan sonra tekrar soruyorum:

— Meclis son ictima' devresi için tekrar açılacak. Bu devrede bâzı yeni tekliflerde bulunmağı düşünüyor musunuz?

— Büyük millet meclisinin bir kaç gün evvelki fevkalâde içtimaında, yeni teşkil ettiğim kabinenin programını okurken bir çok işlerden bahsettim. Bu işler, mesaimizin esasını teşkil edecektir ve ikmalleri zamana tevakkuf eden büyük işlerdir.

— Meclisin bu son senesidir, Paşa Hazretleri, gelecek intihabat için ne düşünüyorsunuz?

Hep ayakta duruyorlar, ve pencereden dönerek, sağ elleriyle masalarını gösteriyorlar:

— *Bu makama dün gelmedim. Ve en insafsız münekkîtler bile, bu makamda geçirdiğim senelerde bir günümü, bir saat ve dakîkamı gizlemek mecburiyetinde bulunduğumu iddia edemezler. Tenkîtten ve münakaşadan ne korkuyorum, ne de korkacağım. Karşı fırka bütün tenkîtlerini serd etmek için mutlak bir serbestiye malik olarak söz söylemiştir ve her söylediği söze kat'i cevaplar almamış olduğunu da kimse iddia edemez. Efkâr-umumiyenin hakîykati gördüğüne ve her söylenen söze kapılmadığına kat'î ve mutlak bir emniyetim vardır.*

BEYNELMİLEL SİYASÎ TEŞEKKÜLLERE İŞTİRÂK MESELESİ

— Cemiyeti-akvam, Balkan-ittihadı, Avrupa-ittihadı gibi beynelmilel siyasi teşekküllere Türkiyanın girmesi hakkında fikri-devletlerini bilebilir miyiz?

— Bu hususlarda, bir iki güne kadar burada bulunacak olan Hariciye vekili Tevfik Rüştü beyle görüşmenizi tavsiye ederim. Ben sade şunu söylemek isterim ki, *biz sulh âşıkıyız ve cihanı daimi bir sulhe mazhar etmek gayesini teşkil eden her teşebbüsü samimiyetle karşılar ve muvaffakıyetini têmin için de elimizden gelen hiç bir şeyi esirgemeyiz.*

Balkan İttihadı sözü, Ankaranın beklenen misafirini, Yunan başvekili M. Venizelos'u bana hatırlatıyor:

— *Paşa Hazretleri, zatı-devletiniz M. Venizelosun siyasetiyle evvela harp meydanlarında, sonra da Lozan müzakerelerinde mücadele etmiştiniz. Şimdi kendisini bu iki cidalden de galip çıkan memleket merkezinde ve bu memleket hükûmetinin reisi sıfatiyle kabul edeceksiniz. Bunun zatı-devletinizde nasıl bir his uyandırdığını bilmek isterdim.*

— Size pek samimi olarak söyleyorum ki, M. Venizelos'u tekrar görmekten büyük bir haz duyacağım. *Kendisi çok ciddi, çok dürüst, verdiği söze hakîykaten emniyet edilir bir zattır.* Yunanistanla aramızdaki münasebatın bu ziyaret sayesinde çok müsait bir şekle gireceğinden tamamiyle emin bulunuyorum.

DEMİR YOLLAR SİYASETİ

— Demir yolları siyasetinizde gelecek seneler için yeni inkişaflara intizar edebilir miyiz?

Her fikir ve hissin akisler yaptığı siyah gözlerinde yeni bir şule beliriyor:

— Demiryolları siyaseti mi? Siz gayrımevcut bir şeyden bahs ediyorsunuz! İçinde bulunduğumuz bu devirde bu pek tabii bir şeymiş! Evet, vakıa mesela İngilterede, Almanyada, Fransada demiryolu yapmak bir siyaset teşkil edemez. İlk tahsil mecburiyetinin oralarda bir siyaset teşkil etmeyeceği gibi. Lakin asırlarca ihmal edilmiş ve geri kalmış olan burası için!...

Ve lutfen kolumdan tutarak, büyük odayı bütün genişliğiyle kat'ettiriyor, kapının tam yanında bulunan bir hartanın önüne kadar götürüyorlar. Parmakları Ankarayı gösteriyor:

— İşte, memleketin tam ortası bile değil. Öbür tarafta ise tek hatt yoktu. *Memleketin büyük bir kısmı sanki bacakları tutmayan bir vücut halinde idi. Bu bir külçeye benzeyen vücudun zinde ve sağlam bir halde harekete gelebilmesi için lazımgelen şeylerin mühim bir kısmı pek çok güçlüklere rağmen başarılmış bulunuyor. Düne kadar buna yanlış bir siyaset, memleketi iktisadi buhranlara düşüren bir basiretsizlik ve israf ismi veriliyordu. Şimdi de memleketin her tarafına demiryolları yapmak pek tabii bir şeydir deniyor. O kadar tabii bir şey idiyse benden evvelkiler niçin yapmadılar? İsraf ve basiretsizlik meselesine gelince, bu bahsin cevabını vermiş bulunuyorum.*

Parmakları bu sefer Ankaradan ayrılarak *Sivas noktası üzerinde duruyor. Diyorum ki:*

— Sıyas hattının açıldığı gün orada bulunarak nutkunuzu dinleyememiş olmağı hayatımın büyük mahrumiyetlerinden biri sayıyorum. Bu mahrumiyeti, hattın Erzuruma varacağı gün söyleyeceğiniz nutku dinlemekle telâfi edeceğimi ümid ediyorum.

Kapı açıldı, yeni Mısır sefirinin gelmiş olduğu bildiriliyor. Lutfen uzattıkları ellerini hürmetle eğilip sıkarken bir kere daha Paşanın gözlerine bakıyor, ve temennimin cevabını o gözlerdeki azm ve iyman ışığından alıyorum...

NAHİT SIRRI

Ankara 8 Teşrinievvel 1930

(Bu mülakat ancak MUHİT ten alındığı zikr edilmek şartiyle iktibas edilebilir)

Katil ile Karşı Karşıya

Yazan: YAŞAR NABİ

SOĞUK ve sisli bir Şubat gecesiydi. Ve ben nöbetçiydim. Soğuk ve sisli bir gecede nöbetçi olmak; iliklerinize kadar üşür, gözlerinizden uyku akarken sabaha kadar sokakların bozuk kaldırımlarında bir aşağı bir yukarı dolaşmak ne demektir, bilir misiniz? Bilmezseniz size anlatmıya çalışmıyacağım. Çünkü anlıyamazsınız.

Polis olmak için yaratılmış bir adam değilim, bunu iytiraf ederim. Biraz korkak bir tabiatım vardır, ve sonra bu kadar ağır bir işe tahammül edecek kadar vücudum sağlam değildir. Bunu bildiğim için hayata küçük bir kâtip olarak atılmıştım. Rahattım, halime göre memnundum bile. Fakat bir gün beni işimden atıverdiler. Açıkta kaldım.

Açıkta kalmak aç kalmak demektir, ve aç kalan bir adam her şeye razı olur. Ben de kaderin önünde boyun eğdim. Tesadüfün karşıma çıkardığı bu mesleği kabul ettim.

NE diyordum... evet çok soğuk bir geceydi ve ben üç saatten fazla bir zamandan beri kaldırımları ölçmekle meşguldüm. Nöbetçi olduğum yer Fatihin tenha bir mahallesiydi. Onun için vakît henüz gece yarısını geçmiş olmamasına rağmen evlerde bir tek ışık görmek mümkün değildi. Çivili kaba ayak kabılarımın taşlar üzerinde çıkardığı muttarit gürültü ile arasıra öbür sokaklardan gelen uzak düdük seslerinden başka bir ses de işittiğim yoktu.

Bu mesleğe gireli henuz iki ay olmuştu. Ve ilk defa olarak bu kadar soğuk bir gecede nöbet beklemek betbahtlığına uğrayordum.

Kendi kendime ne tuhaf şeyler düşünüyordum. Ne için bu sokaklarda dolaşıyordum. Sonra, eğer köşe başında birden bire karşıma silâhlı iki haydut çıksa bütün kuvveti bacaklarıma verip kaçmıyacak mıydım?

Sıcak bir yatak hasreti... Ah bu hasreti hiç kimse soğuk bir gecede Sabaha kadar sokakta nöbet beklemiye mecbur olmuş bir adam kadar duymamıştır.

İçimde başka bir his de vardı.. Bir hissikablelvuku' bana bu gece korkunç bir vak'anın geçeceğini vehmettiriyordu.

İşte tam o sıralarda, gecenin korkunç sessizliği içinde ince, keskin ve tüyleri ürperten bir kadın çığlığı işittim.

Bu feryat her halde çok uzaktan gelmiyordu. Fakat ne müthiş bir haykırıştı bu... Muntazam ve gergin bir perdeye indirilen bir tek hançer darbesi gibi sessizlik tam kalbinden bir yara almıştı. Sonra etrafı eskisinden daha derin, daha esrarlı, âdeta bir ölüm sükûtu kapladı.

Etrafımdaki evleri tetkîk ediyordum. Her halde bu çığlık gördüğüm bu evlerin birinden gelmişti, fakat hangisinden? Ve o evde acaba nasıl esrarengiz bir vak'a geçiyordu?

Muhayyilemde derhal o sahneyi görür gibi oldum. Genç bir kadın, yalnız yattığı odada

gece yarısı uyanınca birden bire karşısında silahlı bir haydut gördü ve bütün korkusu ve bütün dehşetiyle haykırdı. Fakat sonra? O çığlığı tâkîp eden bu sessizlik? Gayet basit, değil mi? Haydut yakalanmaktan korkarak genç kadını öldürmüş olacaktı. Fakat silah atılmamıştı.

Tesadüf beni bir zabita mêmuru olarak esrarlı bir cinayetin karşısına atıyordu, şimdi ne yapacaktım? Düdük öttürsem, bekçiyi ve başka arkadaşları yardıma çağırsam, bana ne olduğunu sordukları zaman ne diyecektim. Bir çığlıktan başka bildiğim ve işittiğim bir şey yoktu, şüphesiz ki benimle alay edeceklerdi.

Aynı zamanda düşünüyordum ki kendime ehemmiyet verdirmek için elime bir fırsat geçmişti. Bu vak'anın failini tek başıma yakalayabilirsem arkadaşlarım arasında ne kadar iytibarım olacaktı.

BU düşüncelerle yanından geçtiğim evleri dikkatle muayene ederek ilerlerken yeni yapılmış beton ve güzel bir binanın sokak kapısının aralık olduğunu fark ettim. Birden bire içim ürperdi. Her halde taliim veya talîsizliğim bana yardım ediyordu. Eski durduğum yerde o çığlığın hangi istikametten gelmiş olduğunu hatırlamaya çalıştım. Bu binadan gelmiş olmasına ihtimal vardı. Zaten kapının aralık olmasına başka ne mâna vermeliydi. Muhakkak ki katil şimdi içerdeydi ve evi soymakla meşguldü. Kapının önünde her ihtimali ve ne yapacağımı düşünerek birkaç tereddüt dakîkası geçirdim. Bana âni bir cesaret gelmişti. Usulca ve bir hırsız gibi ses çıkarmadan içeri girdim. Evvela bu evde nasıl bir hadise olduğunu ve içeri girenlerin adedini öğrenmek lâzımdı. Onun için tetbirli hareket ediyor, ses çıkarmamıya çalışıyordum. Kalbim çok hızlı çarpıyordu. Kendime emniyet vermek için tabancamı elime almış ve emniyet tetiğini açmıştım. İki katlı bir binaydı. İlk katta gördüğüm üç kapıyı birer birer ve gayet ihtiyatla açtım ve cep lâmbamı yakarak muayene ettim. Her üçü de boştular, yalnız birinde bir dolabın kapısı ardına kadar açıktı. Acaba bu dolap içinden bir şey çalınmak için mi açılmıştı. Fakat odalarda bariz bir intizamsızlık görememiştim.

Beton merdivenlerin iyiliğini ben o akşam anladım. Tahta bir merdiven basamakları benim ağır ayak kablarım altında ne müthiş şikâyetler çıkarıyorlardı.

Üst katta da üç kapı vardı. İki odadan birinin merdivenlere bakan ufak bir penceresi vardı, ve ben daha merdivenleri çıkarken bu pencereden gelen ışıktan içerde elektrik yandığını fark etmiştim. Bu oda evin sokağa bakan cephesinde değil arka kısmında idi ve ben o yüzden sokakta iken evde ışık yandığını görememiştim.

Odanin ufak penceresi çok yüksek değildi. Merdivenin son basamaklarında dururken ayaklarımı kaldırmaya mecbur olmadan—boyum, biraz uzuncadır—içerisini görebiliyordum.

PENCERENİN bir köşesinden bakınca evvelâ gözüme ilişen karyolada yüzü koyun yatan bir kadındı. Üstünde gecelik dekoltesi vardı ve hiç kımıldamıyordu. Yüzü öbür tarafa dönük olduğu için yaşını tahmin edemeyordum, fakat siyah ve kabarık saçları vardı ve başı yastıktan aşağıya kaymıştı. Yalnız dikkat ettim, bir eli benim gördüğüm eli sım sıkı kapanmıştı. Hiç şüphesiz bu kadın ölmüştü. Demek ki vak'a benim tahmin ettiğim şekilde geçmiş olacaktı. Nazarlarımı yataktaki cinayet kurbanından kurtarınca odanın diğer köşesinde bir erkek bulunduğunu gördüm. Yere eğilmiş, bir şey yapıyordu fakat ne yaptığını fark edemiyordum. Onun da arkası bana dönüktü. İri yarı bir adama benzeyordu. Üzerinde koyu renk ve düzgün bir elbise vardı ve başı açıktı. Odanın ortasında duran bir masada bir erkek şapkası duruyordu. Hırsız—artık şüphem kalmamıştı—evde tam bir emniyetle hareket ediyordu. Evde ihtimalki bu kadından başka kimse yoktu, ve onu öldürdükten sonra kendisi için hiç bir tehlike kalmadığına kanaat getirmişti. Halbuki şu anda bir polis gözlerinin kendisini tarassut ettiğini bilseydi! Hırsızın gizli bir serveti aramakla meşgul olduğuna hükm ettim, daha rahat olabilmek için şapkasını bile çıkarmıştı.

Elimde tabanca ile içeri girip onu tevkif etmeliydim. Şaşkınlığından kendini müdafaa edemiyecekti. Her halde elini cebine sokmasına, silahını çekmesine meydan vermeyecek, derhal üzerine ateş edecektim. Her şeyden evvel canımı düşünmeye mecburdum.

Bir defa daha maktul kadına baktım. Acaba neyle öldürmüştu. Yatakta kan iyi görülmeyordu. Yalnız karyolanın ayak ucunda yere düşmüş buruşuk bir mendil dikkatimi celbetti. O zaman dımağımda âni bir şimşek çaktı. Keşfetmiştim. Muhakkak bu mendil kloroformlu idi ve hırsız bundan istifade ederek kadını bayıltmış, haykırmasına mani' olmuştu. Ondan sonra belki baygın terk etmiş, belki de boğarak öldürmüştü. Her halde hırsız bu eve öldürmek kaskiyle girmemişti, öyle olsaydı derhal çıkıp gitmesi lazımdı, halbuki şimdi de işte evi soymakla meşguldü.

Çocukken polis hafiyesi hikâyelerini büyük bir merakla okürdum. Bunlar bende cesaret yerine korku hissini daha fazla takviye etmişlerdi. Şimdi tam iş görmek, meydana çıkmak zamanı gelince bütün vücudum titremiye başlamıştı. Çıkıp bir kaç arkadaş çağırmak hatırıma gelmedi değil, fakat ya o zamana kadar hırsız kaçarsa. Hem arkadaşlarıma tek bir hırsızı yalnız başıma tevkîf etmekten âciz görünmek ne büyük bir küçüklüktü!

Belki içerdeki hırsız da benim kadar korkak bir adamdı, belki beni böyle elimde tabanca ile görünce «aman, bana kıyma» diye yalvaracak, derhal teslim olacaktı.

Tereddüt etmiye mahal yoktu. Kendime biraz cesaret vermiye çalışarak yavaşça kapıyı açarak içeri girdim. Başı açık adam hâlâ önündeki evraka benzer şeylerle meşguldü ve içeri girdiğimin farkına varmamıştı. Bütün irademi topladım, sesimi kuvvetlendirmeye çalışarak, polis hafiyesi romanlarında olduğu gibi: «kanun namına sizi tevkif ediyorum...»

Bu sözler ağzımdan ancak çıkmıştı ki adam bir yayla mütaharrikmiş gibi yerinden fırlayarak bana döndü. Onun dehşeti benden her halde pek fazlaydı. Onun korkusu bana cesaret vermişti. «Bir hareket yaparsanız, kurşunu yerseniz» dedim. O hâlâ hayretten donmuş gibiydi. Bir şey söylemek istiyor, beceremiyordu. Nihayet: «Ne oldu? ne var?» diyebildi.

«Ne olduğunu benden iyi biliyorsunuz, dedim. Sizi cürmümeşhut halinde yakaladım. Önüme düşünüz.»

Hâlâ anlamamış gibi yüzüme bakıyordu.

«Siz yanlış bir yere gelmiş olmayasınız» dedi. Bu defa ben hayret ettim, bu ne soğuk kanlılıktı! Öldürdüğu kadın, ve karıştırdığı vesikalar önümüzde iken tevile mi çalışacaktı?

«Fazla söz istemem, yürü» dedim.

«Fakat sebep ne? dedi, beni neden tevkîf ediyorsunuz. Sonra yarı gecede kapıyı çalmadan nasıl içeri girdiniz?»

Soğuk kanlılıkla cevap verdim: «Sizin gibi yaptım. Bir daha evlere girerken, tavsiye ederim, kapıyı arkanızdan kapamayı unutmayınız. Şimdi sizi, görüyorsunuz ya, bu kadını öldürmek ve evini soymak cürmünden dolayı tevkîf ediyorum.»

Karşımdaki adam bir müddet tuhaf tuhaf yüzüme baktı sonra uzun, gevrek bir kahkaha attı. Ne oldu diye şaşkın şaşkın yüzüne bakarken «Ne var Necati, ne oluyoruz?» diye bir kadın sesi işittim.

Dönüp bakınca yataktaki boğulmuş kadını ayakta ve yarı çıplak vücudunu yorganla kapamaya çalışırken gördüm. Bir anda etrafımdaki her şey altüst oluyor zannettim. Beynim donmuştu. Kabahat yaparken yakalanmış bir çocuk gibi mahcup bir tavurla tabancamı kılıfına koyarken ne yapacağımı, ne söyliyeceğimi şaşırmıştım...

Hakîkat gayet basitti. Bu kadınla bu erkek evliydiler ve ihtimal o akşam kapılarını kapamayı unutmuştular. Ben ne müşkül bir vaziyette kalmıştım!

Karşımda hâlâ tuhaf bir nazarla beni süzen adama: «Affedersiniz. Bir yanlışlık oldu.» dedim. Fakat bu kadarcık bir iyzahatla yaptığım budalalığı tâmir edemezdim. Ne sebeple eve girmiş olduğumu ve neler tahmin etmiş olduğumu anlattım. Bereket versin ki ev sahibi nazik bir adammış, bir şey söylemedi, hafif bir tebessümle beni kapıya kadar teşyi' etti.

Bu vak'a bana bir ders oldu. Bir daha eyice anlayıp dinlemeden her şeye burnumu sokmamaya yemin ettim.

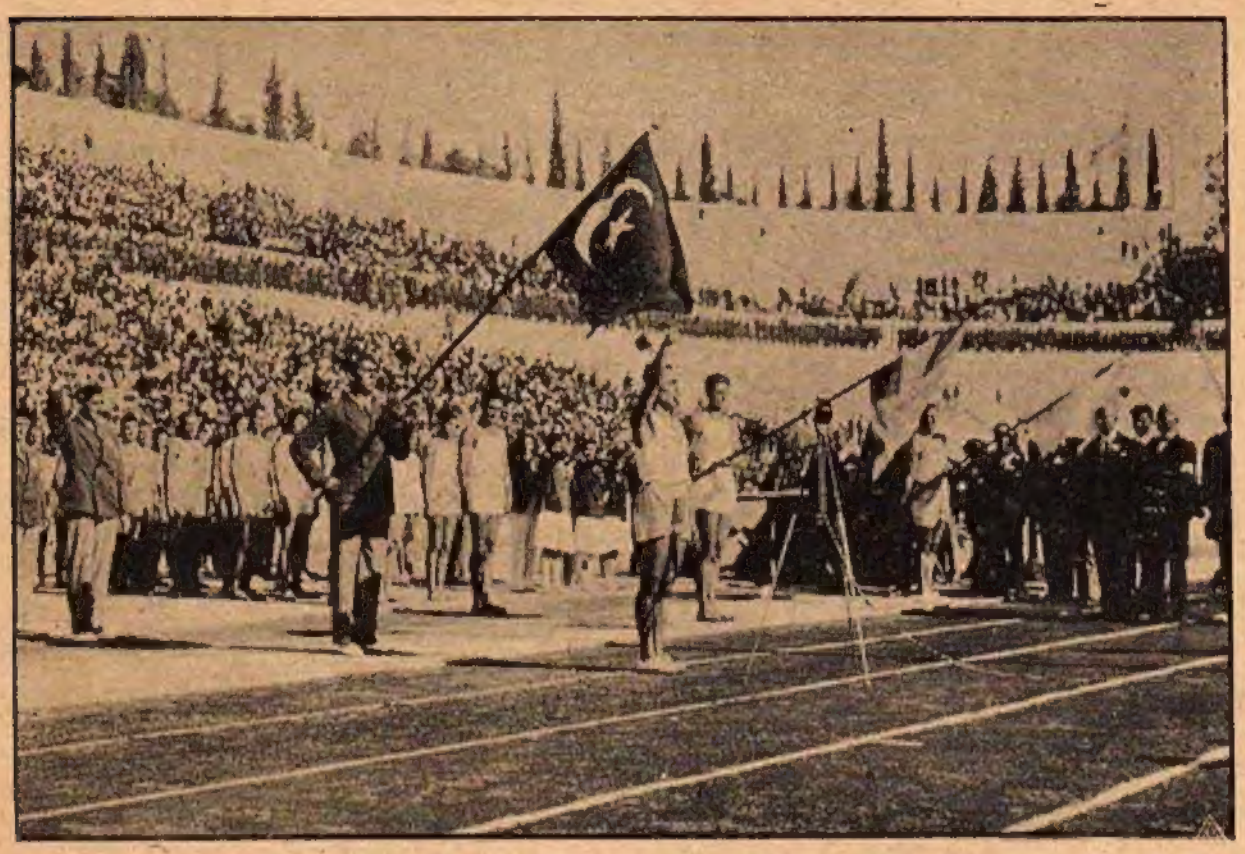

Bayrağımız önünde Spor yemini

Birinci Bal Bu Oyunlara Alınan

T. A. F. Reisi

AMSTERDAMDA, 1928 senesinde, yapılan olimpiyatlar münasebetiyle orada olduğum sırada Yunan olimpiyat komitesi tarafından vaki' olan bir dâvet üzerine, Balkan spor murahhasları bir içtima' akdetmiştik. Bu içtimada Balkanlarda sırf Balkanlılara mahsus olarak senelik musabakalar tertibi takarrür etmiş ve bu işin hazırlığına Yunan komitesi mêmur edilmişti. O zamandan beri Yunanlılar hayli mesai sarfettiler; 1929 başlarında bu işe karar vermek üzre Selanikte bir kongre akdi teklif edildi ise de Balkan memleketlerinin dahili işleri yüzünden toplanamadı. Nihayet Yunanlılar muhabere ile işi hallederek 1929 son baharında sırf atletik musabakalara munhasır olmak üzre Balkan oyunlarını tertib ettiler. Bu ilk musabakalara Bulgarlar, Romenler, Yugoslavlar ve Yunanlılar iştirâk etti. Bizim Yunanistanla münasebetlerimiz henüz düzelmemiş olduğundan biz gidemedik. Yunanlılar bu ilk oyunlara bizim iştirâk etmeyişimizden müteessir oldular ve bu ilk oyunlara "bir mukaddime„ ismini vererek birinci Balkan oyunlarının 1930 senesinde icra edilmesine karar verdiler, bizi de bu oyunlara ısrar ile çağırdılar.

İytiraf etmeliyiz ki Yunanlıların Balkan oyunları münasebetiyle teklif ettikleri mali şartlar başka yerde tesadüf edilemeyecek kadar eyi idi. Yunanistan Balkan oyunlarına iştirâk edecek Balkanlı atletlerin huduttan iytibaren Atinaya kadar gidip gelme yol parasını verdiği gibi Atinadaki iaşe ve otel masraflarını da der'uhte etmişlerdi.

1930 Teşrinievelinin ilk yarısında icra edilecek Birinci Balkan Oyunlarına biz dâvet edildiğimiz zaman Türk-Yunan mukareneti hasıl olmak üzre idi. Öteden beri bu oyunların tarafdarı olmaklığıma siyasi vaz'iyetin de inkişafı inzimam etti. Hukûmet de buraya iştirâkimizi tasvib edince muvafakat cevabı verdik ve Mayıs başlarında muallim Her Abraham atletlerimizi bu oyunlara hazırlamaya başladı. Uzunca hazırlık devresinden sonra 12 atlet ve üç erkek tenisçi ile Atinaya vardık.

Balkan oyunlarına iştirake bizi sevk eden iki sebep vardı. Evvela bir takım bethahlar bizim Avrupalı değil artık Asyalı bir millet olduğumuzu iddia ve işaa ediyorlardı. Bütün Balkanlıların dâvetli olduğu bir yere gitmemek bu iddiayı takviye edecek menfi bir hareket olurdu. Bundan başka bizim atletlerimizin tecrübe ve musabaka dersi almaları ve Balkanlardaki mevkilerini tâyin edebilmeleri için, bu oyunlar büyük bir fırsattı. Muallim Her Abraham da bu fikirde olduğundan bâzı

Akteon oteli önünde: Sefirimiz ve diğer Sefirler

kan Oyunları İştirakımız ve Neticeler

BURHANETTİN

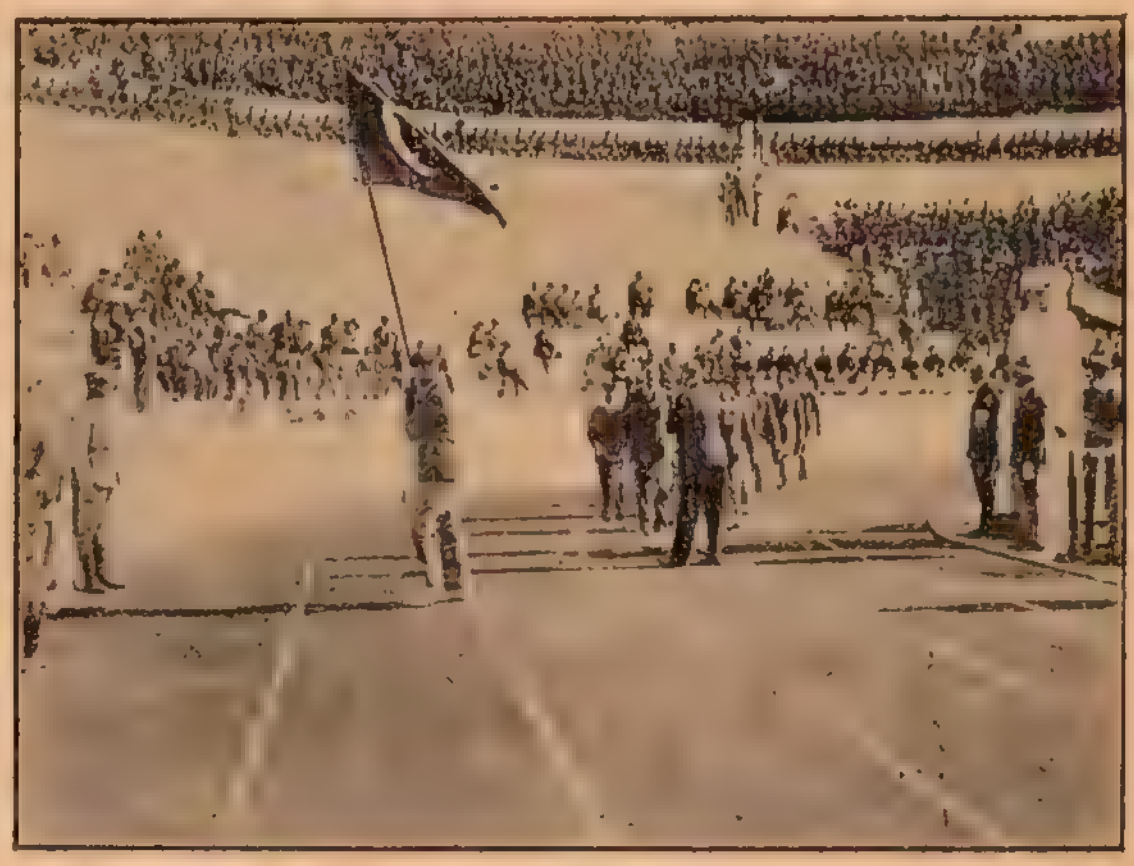

Atletlerimiz Resmi-Geçitten avdet ederken

menfi seciyeli muarızların mumanaatlerine rağmen Atinaya gittik.

ATİNA seyahatinin Türklük lehine olan te'sirleriyle Türk-Yunan dostluğuna olan hizmeti iyzah edilir şey değildir. Kafilemiz Atinada fevkalade müsait bir intiba' bırakmış ve bütün Yunan matbuatı bizden bahs etmekte âdeta yarışmışlardır. Son gelen "Tayms" gazetesi bile Türk atletlerinin Atinada çok alkışlandığından bahs etmektedir.

ATLETİK neticelere gelince biz — karakterimiz iytibariyle — sür'at koşularında daha muvaffak olacağımızı bilerek oraya gittik ve 22 atletizm numarasından yalnız 100, 200, 400, 800, 2500, 5000 metro koşulariyle yüksek atlama, disk ve gülle atma, 4.100, 4.400, ve Balkan *bayrak* koşularına iştirâk kararını verdik. Bu suretle umum netayice nazaran hesab edilen "puvan" esasını nazarı-iytibara almadık. Biz esasen buradan giderken 100, 200, 800 ve 4.100 yarışlarında kazanmak umuyorduk. 100 metroda birinci olamadık ikinci ve dördüncü olduk. İkinci gelen Semihin arkasında bir Yunanlı, bir Türk, iki Bulgar iki Romen, iki Yugoslav kaldiyse buna bir hezimet denebilir mi? 200 metroda Bulgar, Romen, Yugoslavların önünde üçüncü ve dördüncü olduk. 800 metroda Besim 775 metro başta gitmişken 25 metro dahilinde kaybetti. 5000 de Mehmet Bulgar, Romen ve Yugoslavların önünde üçüncü oldu. 4100 de, bayrakta Bulgar, Romen ve Yugoslavların önünde ikinci olarak Balkan bayrak koşusunda Romen ve Yugoslavların önünde üçüncü olduk.

Tenise gelince, orada tek erkek musabakasında Bulgar şampiyonuna galip gelerek dördüncülüğü aldığımız gibi, çift erkek musabakalarında da Yunan ve Romen çiftlerini yenerek Balkan şampiyonu olduk. Eğer güreşte kazanmış olsaydık belki Türkler güreşte öteden beri kuvvetlidir denilebilir, lâkin tenis gibi medeni ve nazik bir sporda bütün "Corps diplomatique"-sefaret he'yetleri önünde şampiyon çıkışımız harikulade bir te'sir yaptı.

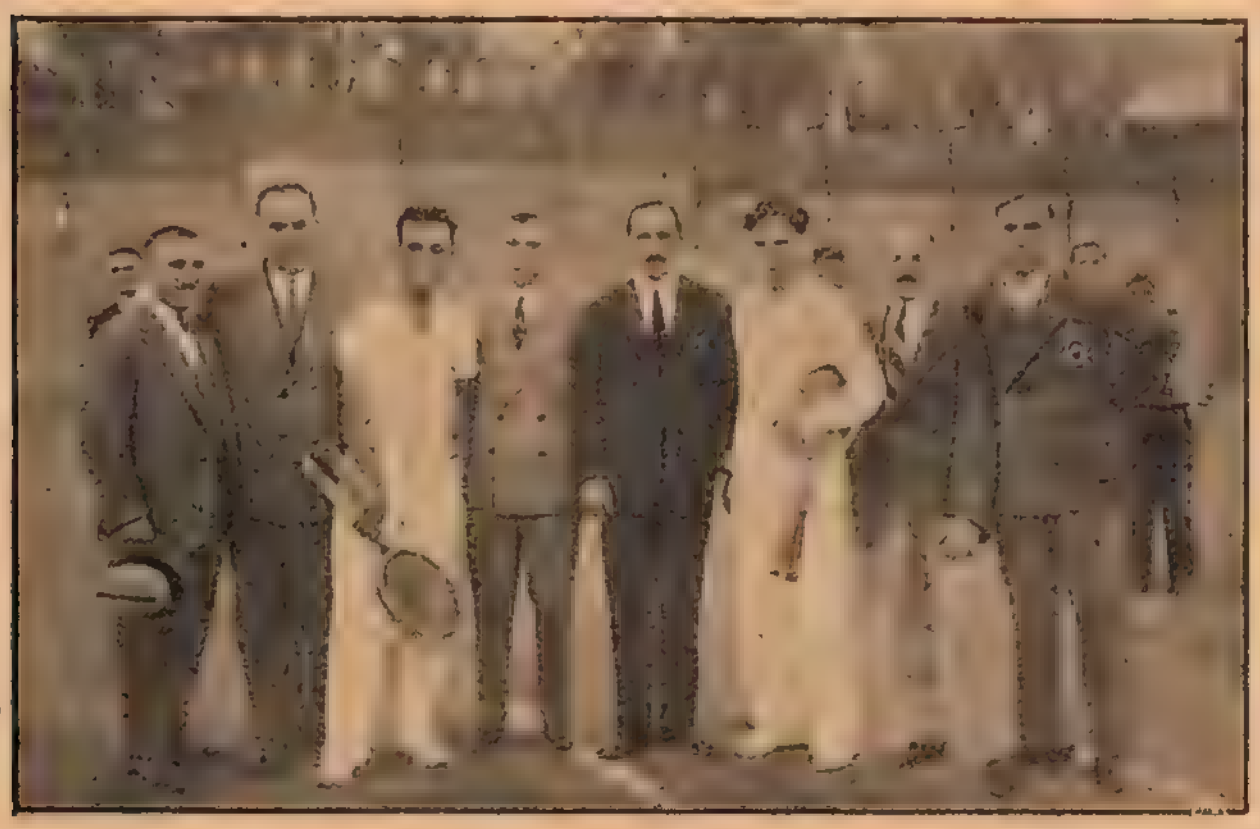

Beyaz elbiseliler Sedat-Şirin (Tenis Şampiyonları)

Hulâsa edersek Balkan oyunlarına iştirakimiz, çok hayırlı ve musip olmuştur. Bunun sulh ve insaniyet emellerine olan hizmetini bir Yunan gazetesi bakın bize nasıl anlatıyor.

Atinada çıkan "Proiya" gazetesinden: "...Şu tasvir edeceğimiz vazi'yet hakîykaten muazzam bir sulh muvaffakiyetidir. Bayraklarının gölgesi altında Türk sporcuları Stadyoma girerken bir alkış tufanı kopmuştur. 100 metro sür'at koşusunda, Türk atletleri Türk bayrağını iki Yunan bayrağının arasına muzafferane çektikleri zaman, bu alkışlar, emsali görülmemiş bir dereceyi bulmuş ve Yunan göğüslerinden kopup gelen "Yaşa!" avazeleri yükselmiştir.

İşte bu hadise, sulh tarihine, altın yazılarla yazılacak bir sulh muvaffakîyetidir. „

İstanbuldan Parçalar:

KENAN HULÛSİ

Boğaz İçinde bir Gece Yarısi Mehtabı

BİZDEN çok ötede, bu mesafelerden çok ileride bir altun oluk var. Biz bu oluktan içiyoruz. İnce derisi iskeletine ve kaburgalarına yapışmış aç susuz, dişi ve sıska bir köpek gibi çenelerimizi bu oluğa doğru kaldırmış, bu oluktan içiyoruz.

Her şeyin, dağların ve denizlerin, hattâ rüzgârın ve havanın bile gece yarısı aldığı bu açık vanilya renk içinde altun oluk içimize boşalıyor; biz onunla doluyoruz.

Alelâde zamanlarda cildimizle mevcudiyetini hissettiğimiz bu fani eşya ile artık alâkamız kesiliyor. İçimizde riya ve haset kalmadı. Şimdi bir köpük kadar hafifiz; hafif ve berrak... Ve sanki biz, büyük deniz sahillerinde «esrarı-kâinata vakfı-hayal» eden ziyadan birer mahlûkuz.

Balkondaki tahta parmaklıkların içeriye parça parça, bölme bölme vurduğu bu Temmuz gecesi, verdiği rahatı ömrümüzde bir daha, belki de hiç bir zaman bulamayacağımız bu hasır iskemlelerde, yarı uyanıklık içinde düşünüyoruz:

Beynimizde o tahayyül var ki, cananımız bir vuslat deminden sonra gördüğümüz şu tabiata inkîlab etmiştir. Şimdi, yorgun damarlarımız karşısında, bize, harikulâde bir sihirle vuslatın sükûnunu veriyor.

Ah, kabil olsa da, sular üstünde vüzuh içinde berrak duran şu aydınlık, ömrümüzün sonuna kadar bizden, gözlerimizden ve içimizden eksik olmasa...

GÖZLERİMİZ, eski bir iytiyadı hatırlayarak, ufak bir sesle kanatları harekete muheyya gece kuşları kadar ürkek karaltılarda geceyi arayor.

Fakat gece yok. Ve olmayacak.

Kırmızı bir evin çinko olukları üstünde, burnunu sürüyerek, sürterek, mehtabı koklayarak sinsi adımlarla yürüyen siyah bir kedi, belki, o da geceyi arayor.

Fakat gece yok. Ve olmayacak.

Uzak mesafelerden bir nehir gibi boşalan altun oluk, olamayan gece içinde, yalnız o hükm ediyor. Onunla, fagfur bir kâse gibi, bir kadeh gibi ve canan gibi doluyoruz.

Yarasaların bir türlü olamayan gece içinde kör ve muzlim bekleştiği bu dakîkalarda, altun oluk, Anadolu sahilhanelerinin top ağaçlar altında yarı zulmete karışık kıyılarını yavaş yavaş terk eder gibi.

Belki de bu ağaçlar altında hayale ram olmuş bir kadın, dizginlerini elleriyle kullandığı deniz kızağı üstünde onu karşı tarafa geçirecek.

Gözlerimizi biraz daha açıyor, uzun zamandan beri oturduğumuz hasır iskemlelerde hafif bir hareketle kımıldanıyoruz.

O geçiyor. Altun oluk bir deniz kızağı üstünde — yavaş yavaş — sürükleniyor gibi değil, âdetâ akıyor gibi, bir göz bakışı gibi—yavaş yavaş — ve hiss ettirmeden geçiyor.

BERRAK bir su ile aydınlık bir havanın iç içe girdiği, birbirine nüfuz ettiği bu dakîkalarda,

küçük balıklar, bir an için başlarını dışarıya çıkardılar. Üstlerine cam bir kavanoz haliyle kapanan bu cam sema altında, onun iç sathına kadar, bu uzak mesafe küçük balıklara bir deniz vehmini verdi. Şimdi, ince bir kuyruk darbesiyle vücutlarını bu denize doğru fırlatıyorlar ve galsamaları içine giren temiz hava hadekalarını sür'atle genişletiyor.

Gözlerimiz, bir aralık, Rumeli tarafına takıldı kaldı. Acaba hangi balıkçı elleri, karşı sahile ağlarını böyle fırlatmış?... Balıkçılar bu gece tuhaf ve sihirli bir oyun yapıyorlar... Ağları ipten değil... Belki iptir de attıkları zaman acayip bir büyü ile renkli camlar haline geldi. Kırmızı, mor, eflâtun ve turuncu camlar ki, altun oluğun boşalan ziyasi, denizin filiz rengi içinden bu renkli camlara doğru akıyor. Yoksa biz, sık ve girift ağaçlarla çevrilmiş, camları bin çeşit renkli bir çin mâbedine mi yaklaşıyoruz?

Muhayyilemiz, yaşadığımız bu hudud içinden uzaklara doğru koşuyor... Uzaklara, uzaklara.... ki orada bir altun oluk var; biz ona doğru koşuyoruz.

Ey altun oluk; seslerin ve sedaların kesildiği bu maverâi demde içimize boşal ve içimize bir kadeh gibi ve canan gibi dol...

DİLİMİZİN ucunda tuhaf bir lezzet var. Işıklı bir salonda ve lüks tuvaletler arasında dudaklara götürülen vanilyalı bir dondurmanın dilimiz ucuna bıraktığı lezzet... Bu lezzet, belki de gene böyle bir gece içinde genç ve yavru bir dudak usaresiyle karışıyor ve beynimiz uzaklara, uzak mesafelere ve altun oluğun boşaldığı yerlere doğru gidiyor. O zaman, köpüklü çenelerimizi aç susuz, dişi ve sıska bir köpek gibi altun oluğun hüküm sürdüğü ve altun oluğun muazzam boşandığı merhaleye doğru kaldırıyoruz ve yaşadığımıza inanmayoruz...

ALTUN OLUK boşalıyor. Dağların boz rengi bir füsun içinde uzaklara, İstanbula doğru uzandığı bu dakîkalarda, altun oluk boşalıyor. Ve sular şeffaf bir aydınlıkla baş başa ve dudak dudağa...

Biz, altun oluğa doğru çenelerimizi kaldırmış olan, ışığa, ziyaya ve nura bir daüssıla hasretini çeken biz, ömrümüzde bir daha, belki de kat'iyyen bulamayacağımız bir sevgi nekahetine benzeyen bu dem içinde:

— Ah, diyoruz, — ve ah, — kabil olsada sular üstünde, vüzuh içinde, berrak duran şu aydınlık, ömrümüzün sonuna kadar, bizden ve karşımızdan ve gözlerimizden ve içimizden eksik olmasa...

KAHRAMANLAR

Kahramanlar vár ki adını herkes
Kendi öz adından fazla işitir.
Onların sesine tarih verir ses,
Onların şöhreti rüzgâr gibidir.

Kimi dağ başında can vermiş bir er,
Denize katmıştır kimi kanından;
Kimi daha yaşarken şâna erer,
Hörmetle eğilir geçen yanından.

Öyle kahraman da tanırım ki ben
İsmini duymamış ömründe kimse.
Başında ne bir taç vardır defneden,
Ne cevap veren olur eğer seslense.

Bunlardan biri, ki bir kahramandı,
Söylemeyim diye küçük bir yalan
Büyük bir cezaya sessiz katlandı,
Herkes kaçtı, yalnız o vardı kalan.

Bir başkası yüz arkadaşına
Şerefi uğrunda ayak diredi.
Karşı durdu mertçe yalnız başına,
"Haksız olmadansa ölürüm" dedi.

Daha böyle nice insanlar var ki
Bilmeyorum şimdi nerde, nedirler.
Onlar öyle birer kahramanlar ki
Yalnız unutmayan bir kalptedirler.

M. REŞİT

CEVDET KUDRET

DÖKÜLMÜŞ YAPRAKLARIN KOKUSU

İŞTE yaz geçti ve son bahar, uzun saçlı bir kadın gibi, yavaş yavaş, aheste aheste yürüyor...

Siz hiç son baharda ağaçlık bir yere gittiniz mi? Ve son baharda Gülhane Parkını hiç gezdiniz mi? Tenha ve kuytu yollarda ve kuytu meydancıklarda sarı çiçeklerle karışık dökülmüş sarı yaprakların kokusunu hiç teneffüs ettiniz mi? İnsana bayılmak arzusu veren bu nafiz ve leziz kokuyu tattınız mı?

Eğer bu Teşrinisani ayında Gülhane Parkını gezmedinizse, damarlarınıza hem sarı hem de luzucetli bir usare gibi giren ve yayılan bu kokuyu tasavvur edemezsiniz...

İnsan bir az dikkatli baksa, havada sanki bu kokuyu görecek. Bu o kadar canlı ve müşahhas bir kokudur. Hem öyle zann ediyorum ki, rengi mutlaka sarıdır ve mutlaka bir akşam sonu gibi sarıdır...

Bana öyle geliyor ki, burun kanatları titremeyen bir kimse, burnu tekâmül etmemiş bir fert, henüz yarım bir mahluktur...

İnsana bayılmak arzusu veren bu nafiz ve leziz kokuyu, bu damarlara hem sarı, hem de luzucetli bir meyva usaresi gibi giren ve yayılan dökülmüş yaprakların kokusunu eğer bilmeyorsanız, şu Teşrinisani ayı içinde Gülhane Parkına mutlaka gitmelisiniz...

Kışa Girerken

ARTIK perdeleri kapayabilir, sarı mangalı önünüze çekebilirsiniz. Şimdi ziya ve hararet daha parlaktır. Sanki bir el bütün bu eşya üzerinde fırçasını gezdirmiş, onlara acip, yeni bir cilâ vurmuştur. İşte bunun içindir ki, şimdi sarı mangalınız daha parlak ve perdeleriniz daha beyaz görülmektedir... Artık ziyalar, bir üzüm salkımı içinden sızıyormuş gibi, sarı, yumuşak, fakat parlaktır... Gerçi henüz havalar bozulmadı, gerçi el'an kadınlarımız daha yaz iddiasındadır. Fakat ben öyle hiss ediyorum ki, havalar artık rüzgâr vurmuş bir manşonun tüyleri gibi dalgalıdır...

Şimdi kanıma bir sükûn, bir uyuşukluk geldi. Canım sarı bir mangal dibinde hırıl hırıl uyuklayan iri bir Van kedisi gibi sabahtan akşama kadar pineklemek, oturmak ve düşünmek isteyor. Kaba ve yumuşak bir minderin ortasına kurulan iri Van kedileri gibi hırıl hırıl uyumak ve hiç kıpırdamamak... Siz hiç bu ihtiyacı hiss ettiniz mi?...

"Mangal kenarı kış gününün lalezarıdır" deyen şair gibi, bal renginde gözlerinizi kapamak, kızıl ateşin önünde oturmak ve içinizde bir lale bahçesi görmek... Siz hiç bu arzuyu tanırmısınız?...

Eğer bu son baharın cilası gözlerinizi yoruyorsa, artık beyaz perdelerinizi indirebilir, bir an için gözlerinizi kapar ve sarı mangalınızı önünüze çekebilirsiniz...

Çalar Saat

ODAMDA eski bir duvar saati var. Altında iki büyük topuzu ve iki uzun zinciri olan bu çalar saat eskiden alaturka idi, ezanda on ikiyi, fecirde biri çalardı. Şimdi biz onu yeni saatlere gör

ayar ettik, artık on ikisinin yerini değiştirdik, biri başka bir noktaya attık. Fakat benim zavallı ihtiyar saatim yabancı bir lisanı yeni öğrenmeğe başlayanlar gibi artık konuşacağı zaman tereddüt etmeğe, hattâ çok defalar ses çıkarmamağa başladı. Bu yeni yol karşısında, cilalı bir salon tahtası üzerine ilk defa basan bir adam gibi evvela ne yapacağını şaşırdı, bir az sendeledi, sonra büyük bir ihtiyatla, ağır ağır, yavaş yavaş yürümeğe başladı...

Bu saatin ihtiyar bacakları şimdi hiç bir vakît hızlı gidemez, daima geri kalır ve zamanı bize hiç geçmeyormuş gibi gösterir, çünkü o kadar yavaş yürür ki, insan zamanın geçtiğini fark edemez bile; ve bâzan da öyle olur ki, zaman hakîykaten hiç geçmez...

İşte ben bu saati onun için seviyorum ya... Dakîkaları bir az daha uzatan, mes'ut bir saniyeyi günlerce tevkîf edebilen bu harikulâde saat ömrümü yiyen bir böcek değil, belki onu daha fazla uzatan müthiş bir sihirbazdır...

Göz ve Kulak

HERHANGİ feci bir vak'ayı, meselâ bir elin kesilmesini görmek bizi bir hafta uykusuz bırakmağa kâfi gelir; bizi tam bir hafta kırmızı caml, bir odaya hapsedilmişiz gibi diğer bütün renkleri düşünmekten mahrum ederken, aynı feci' vak'ayı dinlemek üzerimizde hiç de aynı tesiri yapmaz...

Gerçi dâhi bir hatibin veya aktörün nelere muktedir olduğunu, bir an için bizi dikilmiş saçlarımızdan tutup da nasıl sürükleyebileceğini tahayyül etmeyor değilim. Bu aktör ve ya hatibin sesi gerçi bir an için seyrek bir fırça gibi diğer bütün renkleri kafamızdan silebilir, fakat seyrek bir fırça gibi ancak muhtelif yerleri siler...

Bir tek kafamız ve bir kalbimiz olduğu için aynı şeyi daima aynı şekilde hissetmemiz veya düşünmemiz icab edersa de, gözümüz ve kulağımız bunu her vakît değiştirmektedir. Biri mübalâğa ettiği halde, diğeri daima tahfif eder, ve her ikisi bizi daima aldatırlar... İşte bunun içindir ki, hiç bir şeyi tam olarak bilmemiz kabil değildir...

Gözün bir tanesi, kulağın iki tanesinden bile üstündür... Acaba kulaklarımız gözlerimizden daha mı az hassas, daha mı katı kalpli, dersiniz? Yoksa biri kafaya, diğeri kalbe mi gidiyor, fikrindesiniz?...

Sükût

SÜKÛT bütün hacimlere ve eşyaya bir azamet verir... Sükût içindeki bir oda sanki daha geniş ve eşya sanki daha yükselmiş, koltuk her zamankinden çok daha büyümüştür.. Biz her zaman oturduğumuz koltuğun içinde ne ufak kalırız... Sükût içinde insan ne küçüktür... Bu geniş hacim içinde bir böcek gibi ufaklığımızı iyice hissederiz.

Sükût içinde kulaklarınız uzun mesafeleri ölçer, yine kulaklarımız derin ve muhayyel namütenahiyi dinler.

Sükût bir civa gibi canlıdır. O her zaman ve her mekân içinde hareket eder. O, parmağı ağzında bir insan gibi, bütün koridor ve sofalarda tahtaları gıcırdatarak ve ayaklarının ucuna basa basa gezinir!

Sükût bize öyle tesir eder, öyle tesir eder ki... O, çirkin bir tasavvuru güzel, fena bir insanı eyi yapar. Orada bütün fena düşüncelerimiz, suya düşmüş kızıl bir yaprak gibi, parçalanır, ufalır ve inhilal eder. Sükût içinde biz yıkanır, temizlenir, tertemiz ve bem beyaz olur, ondan sonra meydana çıkarız!

Tiyatro Tenkîdi

Memleketin san'at hayatına her nüshasında daha sıkı bir alâka gösteren MUHİT bu sayıdan iytibaren Tiyatro Tenkîdi için de bir sahife ayırıyor. Bu sutunda Cevdet Kudret Bey Darülbedayiin bu seneki ilk piyesi hakkındaki görüşlerini anlatıyor.

Topaz: Monden

ESER baştan aşağı para denilen müthiş mihverin etrafında döner. Orada hiç bir fert yok ki bunun cazibesine kendini kaptırmasın... Para... İşte harpten sonra bir çok vicdanlara hâkim olan kuvvet..

Eserin tahliline geçmeden evel kısaca mevzuunu anlatalım: Müş mektebinin fedakâr, namuslu, çalışkan muallimi Topaz, bir zengin çocuğuna numara vermediği için, kârına kesat gelen mektep müdürü tarafından vazifesine nihayet verilir. Açıkta kalan Topaz, Kastel Benak isminde bir adamın gösterdiği ilk işi derhal kabul eder. Bu adam belediyede âzadır, bir çok şüpheli ve karışık işlerde hissesi vardır. İşte bunlar meyanında, belediyeye fahiş fiatlarla fenni süpürge satması da var. İşte bu adam Topazın bütün ahlakî meziyetlerini istismar eder ve onu bu meziyetlerinden yavaş yavaş sıyırır.

On sene mütemadiyen Kastel Benak namına iş gören Topaz şimdi kendi hesabına da çalışabilir; şimdi onun da yüksek dostları, muhkem bir kasası, Mösyö Kastel Benakın elinden aldığı güzel bir de kadını var. O, gerçi feragat, namus, *sakal* ve sadakat gibi bir çok şeylerini kayb etmiştir, fakat buna mukabil bir tek şey kazanabilmiştir: Para... Fakat ne yazık ki eskiden temin edemediği şeref, haysiyet ve maarif madalyasını da ancak şimdi elde edebilmiştir!

Bu hayat hikâyesinde dikkati celb eden mühim bir nokta var: İlk dakîkalarda bize klasik bir namus heykeli olarak takdim edilen, talebesine mektebin bir mâbet olduğunu söyleyen Topaz az sonra aynı mektep dahilinde müdürün genç kızı muallim Ernestine nasıl oluyor da tasallut edebiliyor?

Bu eser bizde yanlış anlaşılmıştır. Topaz gerçi servetiyle mapsutan mütenasip sukut etmiştir. Fakat Kastel Benakla onun arasında bir fark vardır. O, bâdema daha meşru' yollardan para kazanabilmenin mümkün olduğunu bize iyma etmiştir. Nitekim, eski muallim arkadaşı Tamise kendi maiyetinde bir iş teklif ettiği zaman, namusunu satmak istemediğini söyleyen arkadaşına karşı, "bundan sonra daha temiz çalışabiliriz" nev'inden bir cümle sarfediyor. Yoksa, tesadüfen elime geçen bir tenkîtte söylendiği gibi, Topazın bu son perdedeki nutku onun artık tamamen düştüğüne değil, belki tekrar ahlakan yükselmeğe başlayacağına alamettir. O nutkun her cümlesi paraya karşı hem bir methiye, hem bir hicviyedir. Ben, eserin bu cephesinde ilişilecek bir nokta gör-

Topazdan bir sahne (Perde III)

meyorum. Benim işaret etmek istediğim cihet başkadır: Topaz, her iki devrin bir insan seciyesi üzerinde husule getirdiği büyük tahavvülü gösteren mühim bir karakter piyesidir. Fakat bana öyle geliyor ki bu karakter, Molière in komedilerinde olduğu gibi, şöyle kendi kendine ve kolaylıkla teşekkül etmiş değil, belki muharrir tarafından büyük emekler sarf edilerek, muhayyile adam-akıllı tazyik edilerek, zor zoruna iycad edilmiştir...

DARÜLBEDAYİ' artistlerinin bu eseri temsil için büyük bir dikkat ve mesai sarf ettikleri aşikârdı. Diyebiliriz ki hemen bütün san'atkârlar, rollerinin müsaadesi nisbetinde, muvaffak oldular. Bilhassa Topaz rolünde İ. Galip bey âzamı bir enerji sarf ediyordu. Fakat ilk iki perdede Topazı bize pek budala bir insan gibi takdim etmeseydi, zann ederim, eserin bünyesine daha uygun hareket etmiş olurdu. Mesela birinci perdede, elindeki paralı talebeyi kaçırmak istemeyen müdür, Topaza "Bu numaralarda mutlaka bir yanlışlık olacak, dikkatlı bakınız!" dediği zaman, o, bunun ne demek olduğunu anlamamış değil, belki anladığı halde anlamamazlıktan gelmiş olsaydı, bilâhare anlama kabiliyeti bu kadar kıt olan bir adamın bir çok ticari entrikalara nasıl olup da akıl erdirdiğine hayret etmezdik...

On sene evvel bacakları iğri olan Topazın on sene sonra monden bir salon adamı gibi dosdoğru yürümesi bizi şaşırttı. Galip beyin yarattığı bu tipi nazarı iytibara alırsak, kulaktan atma gözlük taşıyan uzun sakallı Topazla monoklunu meharetle kullanan sakalsız Topaz arasında yalnız gülüş noktasından bir rabıta kalmış ol-

Topaz: Muallim

duğunu görürüz. Fakat bir insan mânen olduğu gibi maddeten de bu kadar değişebilir mi? Mösyö Topaz ya önce o kadar iğri, ya sonra bu kadar doğru yürümemeliydi.

Topazı istismar eden belediye âzası Kastel Benak rolünde Behzat bey çok tabii idi. Bedia hanım diğer rollerinden daha aşağı değilse de daha yukarı da denemez.

Ayın Hatıraları

İstanbulda bu ay açılan senelik Hayvan Sergisinde teşhir edilen Hayvanlardan bir kısım

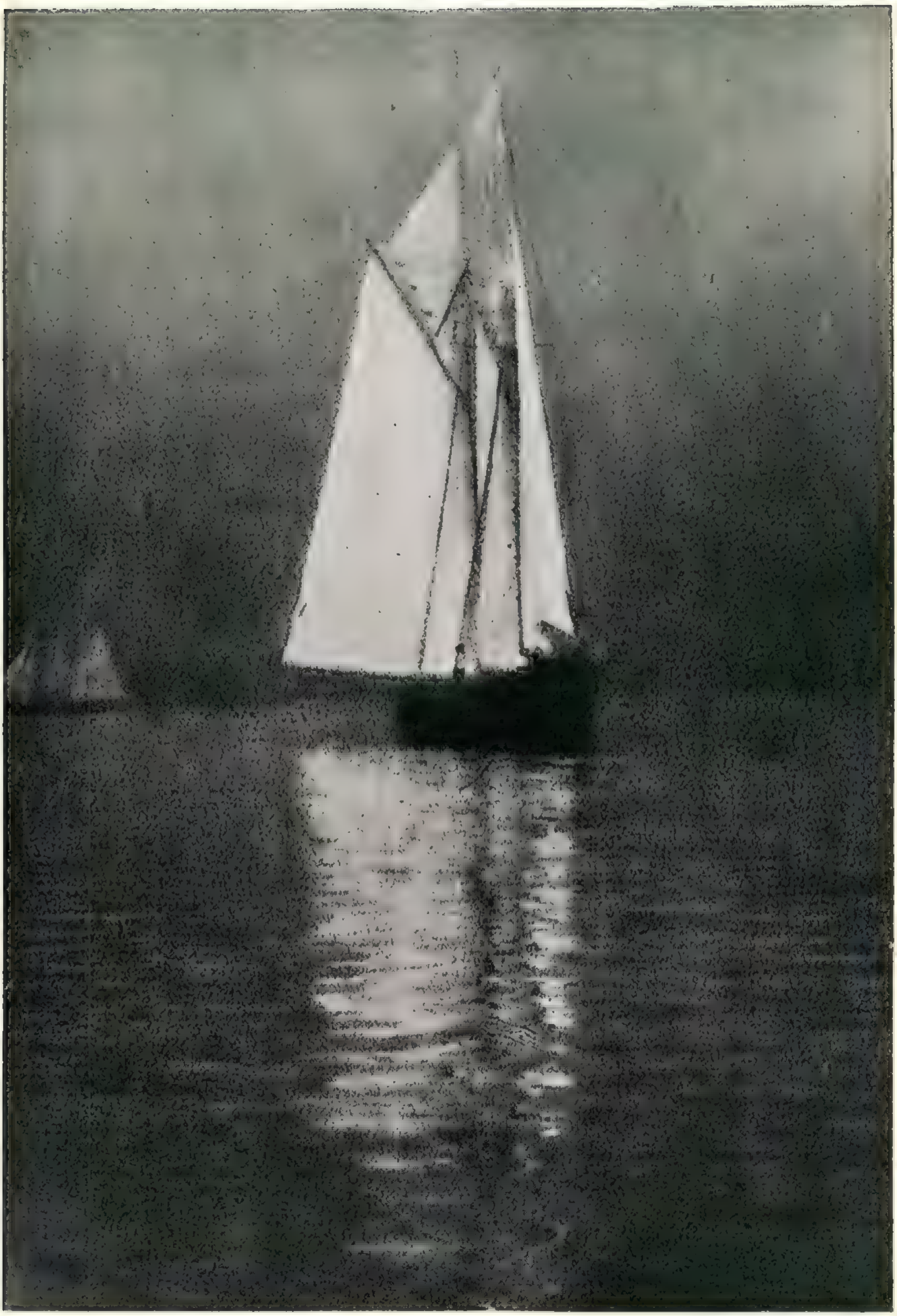

MUHİT in İlavesi

BİR MEHTAP

EVİM

Bütün bir günümün yorgunluğundan
Taze bir neş'edir ruhumda kalan
Ne zaman kapına yaklaşsam, evim.

Ruhum kanatlanmış yavru bir kuştur,
Ruhum ki her sabah senden uçmuştur,
Yine sana döner her akşam, evim...

Uzaktan aks eder annemin sesi.
Evi rüzgâr gibi sarar neş'esi
Saadetle çarpan kalplerimizin.

Eşiğinde kalır bütün kaygılar,
Burda yalnız rahat, yalnız sevgi var.
Burda yeri yoktur kederimizin...

M. REŞİT

Edebi Musahabe:

Hamdullah Suphi ye dair Hatıralar

ABDÜLHAK ŞİNASİ

İstipdadın anarşisi içinde — Kendini koruyan bir ruh — Gazeteci, Muallim, Şair, Hatip — Nasıl her şey onu ocak reisliğine hazırlamıştır?

O ZAMANIN hatıraları ruhuma öyle sinmiştir ki hâlâ daha, uyurken kalbimin üstüne bir az fazla yaslanmış olsam, kendimi o âleme dönmüş sanırım. Fakat bir türlü geçmiyor zannolunan günlere ve gecelere rağmen seneler o kadar çabuk geçti, aradan öyle berrak mevsimler ve bedbaht seneler, ihtilâller, harpler ve facialar ve öyle beklenmez, inanılmaz ve unutulmaz şeyler geçti ki şimdi o eski zamanları tavsif için «tufandan evvel» demek ihtiyacını duyuyorum. Meşhur bir söze tebaiyetle haydi tufandan evvelki zamanı karıştırmasak bile bu hatırlatmak istediğim 1902-1905 seneleri ismi o vakit Mektebi-Sultani olan Galatasaray Lisesi her halde türlü türlü sefaletler içinde fakat ümit suları üstünde yüzen bir Nuh gemisini andırırdı. Talebe bilhassa yağışlı, ıslak ve karlı mevsimlerde titreşen zavallı bir muhacir kafilesine benzerdi. Sabahları yataktan uykuya doymamış ve bir saniye geç kalmağı bir kâr sayarak ayrılır, miydelerimizi yemekle doyurmaktan ziyade iştihamızı çirkin kokularla kaçıran yemekhanelerin kirinden yarı aç kalkardık. Rutubeti dehlizlerde soğuk rüzgârlar eser, çamurlu ve karlı bah-

Hamdullah Suphi Bey Foto France

çelerde ayaklarımız sızlar, ellerimiz donardı. Bütün bunlar hassasiyetimizi marazi bir halde arttırıyordu. Bâzı günler Boğaz-içine yahut Adalara gittiğini duyduğumuz bir vapurun uzaktan gelen sesi ruhumuzdaki daüssılaya dokununca bütün mevcudiyetimiz şanki mûnevi bir romatizma ile sızlardı, ekserisini «*raté*» ve akılsız bulduğumuz ve haklarında hiç bir hürmet beslemediğimiz, bâzıları ise aramızda tahkîri tazamun eden lakaplarla anılan hocalarımız bize ne hayalimizi zenginleştirecek, ne ruhlarımıza bir gıda olacak bir ders veremeyorlardı. Dersler hep imtihanlar için öğrendiğimiz kaba, kuru şeylerdi, ve bütün bu ruhsuzluk, bu gıdasızlık, bu rahatsızlık felâketleri arasında çabuk çabuk akan, parlayan ve geçen emsalsiz şiir ve lezzet menbâları vardı: Fikirlerimize bir âşinalık, samimiyetimize bir mukabele bulmak imkânını bahş eden teneffüs saatleri. Bahçeye çıkınca, dostluğa inandığımız o zamanlarda, kendimize benzediklerini sandığımız arkadaşlar vardı; onlarla, bir işte şerik olanlar arasında mûtat olduğu gibi, kesik kesik cümlelerle çabuk çabuk konuşup anlaşmak, emellerle hulyalarımızı biri birimize iytiraf etmek, edebiyattan, hürriyetten, Paristen ve atiden bahsetmek imkânı vardı. Dört kuru duvar arasında bir leyli mektep bahçesi ne kadar hulyaların sinmiş olduğu bir yerdir. En asil hayallerin konduğu yüksek bir tepe, bir ati yuvası ve akıllara heyret verici bir yer! Senelerden sonra bu bahçeyi tekrar gördüğüm zaman bu kadar küçük, bakımsız, hakîr ve mânasız göründüğüne, taşları arasından her yerdeki yeşil otların bittiğine ve toprağının da her taraftaki adi, esmer ve hissiz topraktan ibaret olduğuna hayret ettim. Benim hafızamda büyük ressamların tersim etmiş oldukları resimler gibi mânalarla ve şiirle dolu harikulâde bir bahçe manzarası kalmıştı. O zaman bu bahçe müstakbel saadetlerimizin mahfuz bulunduğu bir hazine idi ve biz halin bütün o yoksulluklarından ve rahatsızlıklarından ziyade istikbalin vâtlerinin hakîykatine inaniyorduk.

Mektebin sınıfları üç bahçeye tabi'idi. Bunlarınher birinde ancak bir kaç sınıfın talebesi birleşip tanışırlar, diğerlerile ihtilat etmezlerdi. Bizden bir kaç yaş büyük olan Hamdullah Suphi büyüklerin bahçesindendi. Fakat Müfit Ratip, Ahmet Haşim, İzzet Melih, Emin Bülent, ben ve sair bir kaç arkadaşın edebiyatla iştigal ettiğimizi duymuş, bize haber gönderdi ve bir gün teneffüs saatinde tanışmak için bahçemize geldi. O zamanlar ekser talebenin giydikleri de mektebin sefalet manzaralarına ve renklerine uygundu. Hamdullah Suphinin giyinişi ise iytinalı idi. Sesi samimiyetten ziyade resmiyet hissini veriyordu ve o teşrifatla, tekellüfperestane bir tarzda konuşuyordu. Bize edebiyattan, Namık Kemalden, atiden bahs etti. Hamdullah Suphide vatan âşıkı ve şairi Namık Kemalin tesiri çok mühim olmuştur. Gerçi kendisini tecrübesi çoğalmış bir ağabey telâkkî ediyor fakat bize iytibarla hitap ediyordu. Ruhumuza bir tesir icra etmek isteyen üstat ve ya arkadaş en evvel bize inandığını göstermelidir. Öyle zengin bir kalbi olmalıdır ki bize muhabbet ve emniyetini bezlettiğini görebilelim. Hamdullah Suphi hakkımızdaki muhabbetli sözleriyle nezdimizde kendi nüfuzunu tesis ediyordu ve biz de kendimize verilen bu ehemmiyetten memnun oluyorduk. Biri birimizden tekrar görüşmek temennisiyle ayrıldık. Onunla ilk görüşmemizin bu tarzını sonra âdet edindiğini ve tanışmak istediği başkaları için de tatbik ettiğini gördüm, ve onunla ilk görüşdüğüm gün bana yaptığı tesiri sonra bir çok gençlerede yapmış olduğunu müşahede ettim. Binaenaleyh bu ilk hissim sonraki gördüklerimle teeyyüd etmiştir: hassas, şair bir mütefekkir olan ve ta mektepte bulunduğu zamandan beri ruha heyecan veren fikirleri seven Hamdullah Suphi sözleriyle genç kalblere muhabbet ve hürmet telkîn etmeği bilen, daha hisli bir hayata atılmak cesaretini bahş eden ve muvaffak olmak ümidini veren, nazarların hududunu tevsi' ve kalblerin hararetini tezyid eden, ruhları yükselten, hulâsa asil bir musikî tesiri yapan üstatların soyundandır.

Böylece tanıştığımız Hamdullah Suphi bizi o tatil mevsiminde küçük Çamlıca tepesinde pederinden kalan korudaki köşkte bir öğle yemeğine davet etti ve o gün ilk defa onun hulyanlarını açan manzaraları, fikirlerinin kök salmış olacağı yerleri gördük. Cütün bu güzel ve büyük koru, buradaki ahşap ve şimdi harap köşk, izmihlâl eden bir eski zaman debdebesine, gönüllerde bakî kalan ve hatırlarda yaşayan bir asalet an'anasına delildi. Eski zaman çehrelerinin mubarek ve yüksek mânalarını taşıyan birer siyma gibi mânidar yerlerdi. Buralarda

yaşayan ecdat geniş odalar, sofalar ve mufassal teşrifat içinde kendi ruhlarının vekarını korumuş olacaklardı. Şahsın kendi kendisine verdiği bu paye, bu asalet hissi bu ecdattan ve bu yerlerden arkadaşımızın ruhuna sinmiş olmalı ve fikirlerinin köklerini bu yerler beslemiş olmaliidi. Hamdullahın babası Suphi Paşa ve büyük babası Sami Paşadan evvelki ecdadı da Moranin merkezi olan Tire-Poliçenin mutasarrıfları ve aynı zamanda oradaki nakşibendî tekkesinin bütün cemaat işleriyle uğraşan şeyhleri imiş.

Sınıfımız değişince biz de artık büyüklerin, Hamdullahın bahçesine gelmiştik. Ders aralarında buluşuyor, yeni dostumuzun seslerini dinleyorduk. Onun biri kalbine, lâtifesine ve evine ait hususi; diğeri telkînine, işlerine ve yabancılara ait resmi iki sesi vardır, yahut sesi bu iki makamdan birine tabi' olur. Arkadaşlarımız bize niçin kendileriyle oyun oynamadığımızı sorarlardı. Fakat hulyalarımıza, atiye ve şiire dair sözlere hangi oyunları tercih edebilirdik? bizim yaptığımız gibi, şiir ve hulya ile, hayat ve istikbal ile oynamak daha müheyyiç bir oyun değilmidi? Bu bahçe saatlerinde uzun uzadıya atiden, arzularımızdan, emellerimizden bahsederdik ve tasavvur ettiğimiz hayat ne cazip, ne güzel, ne kadarda hürdü! gençler geleceğini hissettikleri «eyi zamanlar»ı kendi yakın istikballerinde görürler, bu hayal onlara şimdiden içine girdikleri bir saray, bir kâinat gibidir. Ve daha ancak kendi hulyalarında mevcut olan bu güzelliklerde kendilerinin asıl sevgilileridir. Mektebi-Sultaniye, demin yadettiğim maddi hayatının bütün hatıralarına rağmen, mânen ne kadar şükran borçlu olduğumu duyuyorum. Zira gençliğimin bu tahayyül, bu ümit, bu iyman senelerini o muhit içinde geçirdim ve burada maddi çerçevenin sefaletine rağmen ruhlarımızın inkişaf ve serbestisine halel gelmeyordu. İstipdadın tevlid ettiği anarşi içinde, harice nefretle bakan bu muhit, emellerden ve ümitlerden mahrum kalmayordu. Epiyce öğrendiğimiz Fransızca sayesinde kendimize inanabileceğimiz üstatları da, bilhassa hariçte, buluyorduk.

İşte, bu samimiyet, tahayyül ve iytiraf saatlerinde Hamdullah Suphi ati hakkındaki arzularını böyle icmal ederdi: sesiyle halkı sevk etmeği bilen kuvvetli bir hatip olmak, birde memleketin maarifini istediği istikametlere tevcih eden müteceddit bir Maarif Nazırı olmak isteyordu. Mazi bizi ne kadar eski bir zamandan beri hazırlar, yaptığımız işlerin ve hattâ hayalimizden geçen şeylerin bize meçhul kalan mezarlar içinde ne derin ve ne eski kökleri ve sebepleri vardır! bir çoklarımız, Hamdullah Suphi gibi, filhakîyka istediklerini olmuşlardır, çünkü hep mukadder olan şeyleri istemişlerdi. Denilebilir ki inkişaf eden atinin tohumlarını zaten kendi kalblerinde taşıyorlardı.

O zamanlar bile Hamdullah Suphinin ismi kendi sınıfından diğer sınıflara geçerek mektep muhitinde tanılmağa başlamıştı. Ve onun belki biri birine zıt olan şöhretleri vardı: *evvela hiç bir fenn için hususî bir temayülü olmadığı, hattâ fenden uzaklaşan bir zihniyeti olduğu halde, bir fen adamı olarak telâkkî ediliyordu.* Bu şöhretinin hikmeti şudur ki Hamdullah Suphi ta mektep zamanından beri *bütün bildiğini çok eyi bilir ve kat'iyetle söyler.* Kafası mütemadiyen medalyonlar darb eden bir makina gibi muntazam cümleler hazırlar. Sözleri hep yazılmış cümleler halindedir. Bunun içindir ki bugün de yazmaktan ziyade söyleyerek yazdırmağı kolay buluyor. İşte, içimizden kimse bildiğini böyle söylemez ve bundan dolayı onun çok bilmişliğine ve fennine hükmederdi.

Sonra, manzumeler yazdığı ve bahçe zamanlarında bâzan bir cezbe halinde yüksek sesle şiir okuyarak gezindiği için kendisine şair diyorlardı. Biz daha ziyade Edebiyatı-Cedide üstatlarının tesirine kapılıyorduk. İzzet Melih «Tezâdd»ının ilk şekli olan ve benim o zaman daha ziyade begendiğim «Maziye rağmen» hikâyesini büyük bir hürmetle Halit Ziya beye ithaf ediyordu. Cenap Şahabettin Beyin şiirleri bende bir sihir tesiri yapıyor, kendi kendime ve başkalarının yanında muttasıl sevgili şairimi zikrederek: *"kim bilir, kim bilir neler söyler-bu susup durma sonra söylemeler..."* diye mırıldanıyordum. Hâlâ daha ne zaman Edebiyatı-Cedide kütüphanesinin kırmızı-beyaz kaplı kitaplarından birini görsem vaktiyle pek sevilmiş şeylerin bir mahfazasını görmüş gibi mütehassis olmaktan kendimi alamam. Hamdullah Suphi o zamanlarda dışarıda edebi siymalardan bir kaçını, mesela Halit Ziya ve Faik Âli Beyleri tanır, onlarla görüşür ve bize onlardan bahs ederdi. Fakat o Edebiyat-Cedidenin üstünden atlayarak daha evvelki Namık Kemal, Abdülhak Hamit ve kendi amcası Sami Paşa Zade Sezai Beylerin azamet hissini daha eyi duymuş olan neslinden ilham alıyordu. Bizim mâlûmatımız daha ziyade kitabi kalıyor, onunku doğrudan doğruya ruha, fikre, söze, «aktualiteye», hulâşa hayat ve

hakîykate temas ve istinat ediyordu. Hamdullah Suphi kitapları hiç bilmeyordu, Izzet Melih fransız tiyatrosiyle teferruatına kadar meşguldü. Ahmet Haşim fransız senbolist şairlerinin şiiriyle meşbu' idi. Ben bütün vaktimi fransızca kitaplara vakfediyordum. Esasen içlerinden muhtac olduğumuz bütün sevgili musikîler, îklimler ve hayatların intişar ettiği kitapların bir gün bile nasıl ihmal edilebileceğini hiç bir zaman anlayamadım ve daima Celal Sahir Beyin meşhur bir mısraını tanzir ile *"kitaplar olmasa öksüz kalırdı eyyamım"* diyeceğim gelir. Fakat o bunlardan müstagni kalmış ve *mektep zamanlarında bile pek az okumuştur.* O sıralarda Ahmet Şuayp Beyle ilk tanıştığı gün mâlûmatfuruş olan ve her ilmi yalnız kitaplarda gören bu muharrir ona derhal ne okumuş olduğunu sormuş. Hamdullah o zamanlarda belki yirmi yaşında bir gençti. Saymaya başlamış: «Aziyade - Les Châtiments - L'Aiglon-Pêcheurs d'İslande» demiş ve söylenecek başka bir isim hatırlamayınca Ahmet Şuayp Bey bu kadar az okumuş bir gencin kalemiyle bir isim kazanmağa başlamış olmasına şaşarak: *"Demek ki size de ancak dört kitap nazil oldu!"* cevabını vermiş. Bilâhare bize bu sözleri nakl eden arkadaşımız hafızasına kızarak: «halbuki hiç olmazsa on kitap okumuşumdur, hatırlıyamadım işte!» diyordu.

Fakat bizim kendisine hiç bir hudut tanımayan muhayyilemize ve hiç bir istinat toprağı aramayan kültürümüze mukabil Hamdullahın etrafımızdaki hakîykatin hududunu tanımağa başlayan ve en evvel bizi tahdid eden "bu tali' ve mukadderata ram olarak sonra onları iyla etmek isteyen ruhu ne kadar daha haklı imiş! İşte bilâhare icraat hayatına giren bu mütefekkir yine bu sayede sukut etmemiştir.

Hamdullah Suphi kendini idrâk etmeğe başladığı o günlerden beri vatanı ve milleti için «daha eyi günler» in layîk olduğunu duymuş, sözleri, hitabeleri ve şiirleriyle hep o günleri çağırmıştır. Tevfik Fikretin *"Bu memlekette de bir gün sabah olursa, Haluk!"* mısraı söylendiğinden çok zaman evvel hepimizin ruhunu dolduran bir histi. Onun için bu mısraı bu kadar kolay tefsir etmiş, bu kadar zengin duymuş ve bu kadar sevmiştik. O da ruhumuzdaki daüssılayı inleten bir sesti.

Hamdullah Suphinin yazdığı şiirlerin ekserisi bile içinde bulunduğu hayat ve hadiseleri terennüm ediyor, vatanımızın geçirmekte olduğu acı devirden, hulâsa *aktüalite* den ilham alan şiirler oluyordu. O, istîpdat aleyhine gayet coşkundu. İşte bu coşkunlukla yazdığı manzumeleri Parise amcası Sami Paşa Zade Sezai Beye gönderir, o da bunları Pariste İttihadü-Terakkînin neşrettiği (Şûrayı-Ümmet) gazetesine derc ederdi. O devirde Sûrayı-Ümmet İstanbula gizlice gönderiliyordu. Bu manzumelerin Hamdullah Suphi nin olduğu anlaşılması kendisi için şüphesiz pek büyük tehlikeleri mucip olacaktı. O şiirlerini bastırmamaktansa bu tehlikelere girmeği tercih ediyordu.

TAHTACI GÜZELLERİ

Kırmızı, al, yeşil, mor
Fistanları rüzgârın
Elinde birer bayrak;

Güneşi baltaların
Ucunda taşıyarak
Burdan daha çok uzak
Bir ormana gidiyor
Tahtacı güzelleri...
Yemyeşil ormanların
Baş tacı güzelleri...

Çam kokusuyla dolu
Taşkın göğüsler açık,
Gür, siyah saçlar gümüş
Paralarla karışık
Omuzlara dökülmüş;

Semiz katırlarıyla,
Yapraklara basarak
Burdan daha çok uzak
Bir ormana gidiyor
Tahtacı güzelleri...
Yemyeşil ormanların
Baş tacı güzelleri

ÖMER BEDRETTİN

II

EKREM VECDET
(Kayseri Erkek Lisesi Müdürü)

KAFİLEMİZİN istirahat ettiği yer geniş bir platform. Şarka bakan ciheti müstesna olmak üzere etrafımız dik yamaçlarlarla muhat. Rakım 2773 Ayın zerrin lem'aları altında mümkün mertebe nerde olduğumuzu anlamağa çalıştım. Burası muhakkak ki şark krateri.

Bundan sonra asıl mücadelemizin çetin safhalarına gireceğiz. Tan yerinde henüz günün yaklaştığını bildiren işaretler yok. Hareket ediyoruz, basttğımız yerler çakıl yığınları halinde kayıyor. Tırmandıkça iniyoruz. Son mebde'den bir türlü uzaklaşamıyoruz. Ne kadar yürüdük bilmiyorum, ne kadar tırmandık farkında değilim. Bildiğim bir şey varsa çok yorulduk. Mister Nelson yorgun nefesleri arasında kesik kesik iyzahat veriyor:

" Alplerde seyahat edenler on beş dakîka yürür, on beş dakîka istirahat ederlermiş. Mükemmel bir usul, biz de tatbik ederiz, böyle olmasa da bizim işimize geliyor... O halde istirahat... Tekrar yürüdük. Bir daha istirahat bir daha, bir daha....

Dikkatimi celb etti, bu dim dik tarlaları arasında yürümemiz, yürümek değil tırmanmamız on beş dakîkayı buluyormu ?... Hesap etmek lazım. Elektrik fenerinin yar dımile saatıma baktım, cebri nefs ile beş dakîkada insanın bütün kudreti kesiliyor. Adımlarımıza dikkat ettim yirmi beş santimden fazla değil.

* * *

GÜN ağarmağa başladı. Fakat henüz gecenin esmerliği tamamen zail olmuş değil. Üzerinde yükseldiğimiz kayalar şark kraterinin cenup dıvarları.

Lisenin genç ve çevik çocukları bizden lâkal ikiyüz metre ilerde. Elimizdeki sipori bastonlara dayanarak çıkıyoruz fakat karınca ayağile. Güzergâhımızda ne bir ağaç ne de bir diken var. Yalnız iytikâllerin tesiri kayaları paralamış devamlı bir çakıl tarlası. Bu yolu neden ihtiyar ettik, bilmiyorum. Kayiserinin otuz altı kilometre cenubunda *Everek* cihetinden Erciyeşın fethi en çok müsait imiş.

1837 tarihinde İngiliz Hamilton, on bir sene sonra Rusyalı Çihaçef, 1902 de de Avustralyalı (Penter), nihayet Cemil Cahit bu yolu tâkîp etmişler. Ah şu Amerikalılar... Her kesin gittiği yoldan gitmemek için neden bizi de bu tehlikeli uçurumların başından sürükleyorlar.

OSMAN Selçuk sordu:

— Bu kayalar nedir ?

— Çihaçef ve Hamilton trahit ve porfir olduğunu söyleyorlar... Hayır, ne trahit ne de porfir.

Trahit iddia edilen ve her kesi şaşırtan şey eteklere hatta ovaya doğru yayılmış olan tuflardır.

Porfir dedikleri de "Andezit" dir, penbe renkli oluşu her kesi şaşırtıyor. Şark kraterinin yamaçlarından iytibaren tam zirveye kadar "Andezit" yığınlarını tâkîp edeceğiz.

Mevcudiyeti söylenen (bazalt) bizim ilerlediğimiz tarafta yok, belki diğer cephelerde olabilir. Zaten aşağılarda sel yarıklarında (diyabaz) ve bazalt parçalarına rast geliniyor. Muhtemeldir ki bnnlar da Erciyeşin mahsulu olsun.

Mister Nelson söze karıştı.

— Bu dağın krateri nerede? Cenup cidarlarında bin meşekkatla yükselmeğe çalıştığımız ayağımızın altındaki "Şark kraterini" gösterdim.

— Bunun gibi daha iki krater var, biri şimal, diğeri şimal garbi kraterleri.

— Cevap verdi, volkan taşlarını göremiyorum...

Üzerine oturduğumuz taşlardan laalettayin birini aldım ve uzattım.

— Bu, andezittir gördüğümüz bütün bu muhit aynı cinstendir.

Erkek elbisesi giymiş başına beyaz ipekli bir mendil sarılı "Mis Peyiç" kaç metroda olduğumuzu sordu barometreye baktım. Üç bin beş yüz kırkı gösteriyor.

* * *

GÜNEŞ kızıl bir renk altında yolumuza ziyalarını döktü. Etrafı artık temamen tetkîk edebilmek imkânı var. Şark cihetinde ufuklara doğru geniş bir su birikintisi görünüyor, bu tuzlu gölden aceba (Strabon) u aldatan ve ona deniz vehmini veren bu göl olmasın. Çünkü Erciyeş diye Kara denizin göründüğünü idda etmişti. Sağıma baktım soluma baktım uzaklarda bütün ufuk ve muhit sisli menekşe renginde dağlarla çevrili. Demek ki hasret çektiğimiz denizi uzaktan bile göremiyeceğiz. Ayaklarımın altında tek tük cılız nebatlar var kaya parçalarının kenarından boynunu uzatmış. Ne de güzel kırmızı bir renk

Tıpkı oya gibi. Aldım, kokladım hiç bir kokusu yok, tetkîk edilmek üzere sırtımdaki çantaya yerleştirdim. Dağın eteklerinden süzülerek bir kartalın geçtiğini gördüm. Bu bana tesadüf edebileceğimiz haşarat numunelerini de toplayacağımı hatırlattı. Çok dikkat ediyorum hiç, hiç bir şeyi yok. Ne bir kertenkele, ne bir yılan ne de başka bir haşara.. benden ilerde giden arkadaşlar hayretle bir yere bakıyorlar. Bütün kuvetimi topladım. Bir az istiycal ettim, yanlarına yetiştim. Tehlikeli bir sırtın üzerinde idiler, ayağımızın dibinde sekiz yüz metrodan daha fazla derin bir tarafı yarılmış huni şeklinde bir uçurum var. (Mister Terid) bu oyuk uçuruma bir taş atıyor, binlerce çakıl taşları yekdiğerini tâkiben uğuldayarak dakîkalarca aşağı inmeğe çalışıyor.

Kafilemizin istirahat ettiği Plat-Form (R. 2773)

Bir az da yorgunluğumuzu almak için bu derin uçurumun başında hayli kaldık, attığımız tek bir taşın bir yığın meydana getirerek nasıl aşağıya indiğini seyrediyorduk. Yer yer kar parçalarını her halde yedi, sekiz yüz metro alçakta brakmıştık. Bu seneki kadar Erciyeşin karsız kaldığına hiç tesadüf edilmemiş. Bilenler söyliyor, her sene bizim geçtiğimiz yerler kar yığınlarının karargâhı imiş. Şimdi ancak güneş görmiyen koytu yerler bu beyaz örtü ile muhat. Nitekim işte karşımızda bunun ve karanlık bir vadiye sığınmış epice uzun bir cumudiye sarkıyor.

Bizden bir buçuk ay evel buralara gelen lise talebe muallimi Eşref Bey diyordu ki: "Sabahleyin saat sekiz buçuk idi, istirahat için karlarla örtülü bir su başı bulduk. Yemek yedik suyumuzu içtik. Bir az etrafı görmek için eşyalarımızı su başında brakarak arkadaşımla dolaşmağa başladım. İstirahat mahalimize avdet ettiğimiz zaman eşyalarımız yanında braktığımız akar suyu göremedik, aceba burada oturmadıkmı? Yoksa bir gizli el eşyalarımızı buradan alıp başka yeremi nakletti diye epice düşündük. Bidayette bu sırrı halledemedik. Daha ilerlere gitmek için çantalarımızı sırtımıza yüklendik; daha evel geçtiğimiz yerlerde evelce olmayan akar suların meydana geldiğini gördük. Bu esrarengiz hadiseler bizi büsbütün şaşırttı. Sükünetle etrafımızı dinledik, bir takım gürültüler kulağımıza geliyordu. Aceba Erceyiş feveran mı edecek dedik, hayır bu da değildi. Bu gürültüler meydanda görünmeyen bir akar suyun şarıltıları idi. Hülasa dolaştıkça evelce su akan yerleri susuz, susuz yerlerde de billur kaynakların zuhurunu hayretle temaşa ediyorduk.

Erceyişte bir Cumudiye ve (Mornler)

"Maamafi bu hayretimiz çok sürmedi. Anladık ki güneşin isabet ettiği yerlerde karlar eriyor ve pınarlar meydana geliyor, güneş o mahalden çekildikten sonra aynı pınar tekrar doğuyor ve ırmakda kayıp oluyordu."

Eşref Beyin bir buçuk ay evel gördüğü garip hadiselere biz şahit olmadık. Çünkü bütün karlar erimiş, ve erazi meydana çıkmıştı.

Kahvehane Seyyahı

NAHİT SIRRI

DENİZ kenarında ve belediyenin karşısındaki bu kahve, kasabanın en büyük ve kibar gazinosu idi. En kibar müşterileri yazın dışarda, çardak altına dizilen masalarda bira, kışın da içerde radyo dinleyerek likör içerlerdi. Ve kahvenin bütün bir kısmı tavla ve iskambil oynayanlara tahsis edilmiş bulunduğu için, karşı karşıya dizili masalara çöken müşteriler, bâzan dokuz on çift olarak tavla oynarlarken, mütemâdi eğilip kalkmaları bu çiftleri uzak bir denizde karşılıklı kürek çeken kalyon tayfalarına benzetirdi.

Akşam olup çarşıda ışıklar yandığı ve işlerinden çıkan işçiler gramofonların çalıp boyalı kızların garsonluk ettiği kahvelere dolduğu zaman, hükûmet mêmurlariyle ticarethane kâtipleri de bu gazinoya gelirlerdi. İşte Mehmet Naci Efendi buranın en mühim ve mûteber şahsiyetlerinden biri idi. Kahveye her akşam gelişinde, kapıdan ağır ağır girdiği anda etraftan dâvetler yağar, oturur oturmaz emrini almak üzere çıraklar çağrılır, ve henüz kahvesi çayı gelmeden tercih etmiş ve oturmuş olduğu masaya etraftan eş dost hücum ederdi.

İlave edelim ki Mehmet Naci Efendi mühim bir makam işgal eden bir mêmur, yahut atelye ve fabrika sahibi bir zengin değildi. Tapu dairesinde kâtipti... Zaif ve kısa, yüzü hafiften çiçek bozuğu ve bir omuzu öbüründen yüksek bir adamdı. Yaşı mâlûm değilse de, eski imparatorluğun her vilâyet ve her sancak ve hâtta her kaza merkezinde mêmuriyet vermiş olduğuna göre, bunlar tekmil hesap edildiği takdirde, sininin mübaleğasız yüz elliye varması iycap ediyordu. Garptrablusu, İşkodra, Rize, Basra, Yemen, hep gezmişti. Erzurumda bütün bir kışı, sıfırdan elli derece aşağı bir soğukla tandır üzerinde geçirmiş, ertesi kış ise, Arabistanda sıcağın şiddetinden her gece açıkta, damda uyumuştu. Yemende İmamın aylarca muhasara ettiği San'a şehrinde kılıçtan geçirilmek korkusile tirtir titremiş, Basrada ise beş ay hasta yatarak hayatından her ümit kesilmişken bir ihtiyar kadının avcundan su içerek Allahın izniyle görmemişe dönmüştü. Suriye çöllerindeki bir kazada isyan çıkarak kaymakam şaşırıp kaldığı halde o bir avuç askerin başına geçerek âsileri püskürtmüş, Ciddede blimem ne işi için kendisine yüzlerce çil altın rüşvet teklif eden bir yahudiyi hiddetten boğmasına ramak kalmıştı.

Saatlerce süren yeşillikler ortasında kurulmuş, her evinden sular geçen beldeler; sokakta bir kefene sarılmış gibi kapalı gittikleri halde haklarında türlü hikâye naklolunan kadınlar; gazaba gelince adamlarını diri diri gömdüren korkunç aşiret beyleri; vezir oğlu vezir oldukları halde vefatlarında beş paraları çıkmayacak derecede müstakîm valilerle bir kaç ay içinde mali-karun toplayacak kadar mürtekip kaymakamlar... Mehmet Naci Efendi daha neler anlatmazdı!

Saatler işte her gece böyle bin bir hikâyenin lezzet ve heyecaniyle geçer, ve bilardo bilyesi başlı gazino sahibinin bir iki ihtarından evvel masadakiler kabil değil kalkıp gitmezlerdi. Defterdar Beyle tahrirat, maarif ve polis müdürü Beyler bile haftada üç dört akşam gelerek Naci Efendiyi dinlemek mûtadında idiler. Hele rüsumat müdürü Hicabi Bey her geceki sami'lerdendi, ve boynunun günden güne büyüyen urunu okşaya okşaya göya eritmeğe çalışarak, ağzını açık brakan bir hayranlık içinde kendinden geçtiği olurdu. İşin garabetine bakın ki, Mehmet Naci Efendinin bir müddet için uğrayacağı menkûbiyete, istemeye istemeye yine bu Hicabi Bey sebep olacaktı!

Yani idaresine İstambul gümrüklerinden becayiş suretiyle yeni gelen bir mêmur, kasabaya muvasalatı akşamı, kendisiyle beraber bir hayli müddet süklüm püklüm oturduktan sonra kahveye geldi, ve hikâyesinin en hararetli yerinde Mehmet Naci Efendiyi durdurarak bir kaç sözle, evet ancak bir kaç sözle, onun bütün binayı-şöhretini yıkıp mahv ediverdi!

Bu inanılmaz vak'anın olduğu gece, Mehmet Naci Efendi Garptrablusunda geçirdiği bir maceradan bahsederken demişti ki:

— Vali Şükrü paşa beni gözü gibi severdi. Sarı sakallı, iri yarı arslan gibi askerdi. Serasker Hüseyin Avninin oğlu olduğu için Aptülhamit kendisini sürgün gibi göndermişti.

Tam işte burada yeni gümrük kâtibi sözü kesmiş ve demişti ki:

— Aman birader, baştan başa yanlış! Bir kere Şükrü paşa Hüseyin Avni paşanın oğlu değil sadrazam Halil Rifat paşanın damadı idi. Sarı sakallı ve iri yarı değil orta boylu ve siyah sakallı idi. Asker değil mülkiye paşası idi. Valiliği de söylediğiniz yerde değil Şamdadır!

Hayretle ve hayret kadar da sıkıntı ile büyüyen gözler, hafifçe kızaran Mehmet Naci Efendiye dönüyordu.

— Öyle ya, öyle ya, Şükrü paşa Şamda valimdi. Ben Feyzi paşa diyecekken..

Gümrükçü yine sözü kesmişti:

— Ahmet Feyzi paşanın Bağdatla Yemende valiliği ve kumandanlığı vardır. Trablusta bulunmadı. Siz Demir Alp paşayı mı murad ediyorsunuz yoksa?

Mehmet Naci Efendi, halâsa kavuşmak süruru içinde: — Evet, evet, onu kastediyorum, demişti.

O zaman, neşterini yaranın içinde dolaştıran bir cerrah zulmü ile kâtip gülmüştü.

— Fena yakalandınız! Demir Alp yeni isimlerdendir. Aptülhamit devrinde ne Demir Alp Paşa vardı ne de Demir Alp Bey! Eski salnameler meydandadir!

Mehmet Naci Efendi artık Kıpkırmızı olmuştu; put gibi duruyor, ağzından tek söz çıkmayordu. Evet, çok fena yakalanmıştı. Ve her kes, aldatılmış olmanın veya aldatılmış sayılmanın verdiği hiddet ve kin içinde başını başka tarafa çevirmiş, ikişer üçer kişilik sohbetler başlamıştı. Mehmet Naci Efendi gitmek üzere sessizce ayağa kalktı. (Nereye?) diye hiç kimse sormamıştı. Adamcağız borcunu kapının önünde kahveciye vererek çıkıp gittikten sonra da, hiç kimse onun lakırdısını etmeyecekti. Sade gümrükcü zaferi için takdir ve alkış toplamak üzere bir iki söz söylemek istedi. Lakin bu sözleri tamamen cevapsız kaldı.

Bir müddet sonra, başka bahşlerden söz açıldı.

Ve o gece gitme vakti pek ağır geldi, hatta bilardo bilyesi başlı gazinocu: «Müsaadenizle kapayacağız, Beyler!» demenden kalkıldı.

***

ARTIK Mehmet Naci gazinoya ayak atmağa cesaret etmeyordu. Yolda eski âşinalara rasgeldikçe muhterizane selâm verip geçiyor, akşamları işinden çıkar çıkmaz nevalesini düzerek doğru evinin yolunu tutuyordu. Maamafi, onun yalanlarını yüzüne çarpan gümrük kâtibi bu hareketinin cezasını görmeğe başlamıştı. Kendisi pek konuşmaz, hele hikâye anlatmağı hiç becermez bir adamdı. Mehmet Naci Efendiyi bir iki cümlesiyle mağlûp ettikten sonra, onun da eski imparatorluk dahilinde büyük seyahatlerde bulunduğuna ihtimal vererek kendisini dinlemek isteyenler olmuştü. Fakat, adı Hayrullah Efendi olan bu kâtip, bütün gençliğini tâ İtalyan işgaline kadar Garptrablusunda geçirdikten sonra İstanbula gelmiş ve o kasabaya tâyinine kadar harice adım atmamıştı; daha fenası, gittiği yerden hiç bir hatıra edinmeyerek dönen bir adamdı. Müdürünün huzurunda edibane evza' alıp oturmaktan başka hiç bir hüner gösteremeyordu.

İskambil ve tavla meraklısı olmayanlar Mehmet Naci Efendinin bin bir hikâyesine pek hasret çeker olmdşlardı. Bir isim yanlışlığı yüzünden biçaremin kırılmasından dolayı vicdan azabı duyanlar da yok değildi. Bütün bunların yegâne müsebbibi olan Hayrullah efendiye eski zaman usulü elpençe divan duran mêmurlara teveccüh ve ıştıyakına rağmen, müdür Hicabi Bey de hiç tahammül edemeyor, biçareyi başından atabilmek için türlü çareler düşünüyordu.

Hayrullah Efendinin geldiğinin üçüncü ayında birdenbire Ünye gümrügü kâtiplerinden biriyle becayişi emrinin gelmesinde de, belki müdürdeki bu hoşnutsuzluğun bir tesiri olmuştu.

***

HAYRULLAH Efendinin yeni mêmuriyet mahalline müteveccihen hareketi günü akşamı, Mehmet Naci Efendiyi daha vazife başından ayrılmadan evvel bulup getirdiler. Adamcağız o akşam mahcup ve sükûti durmak, huzurunu âdeta unutturmak istedi. Fakat buna razı olmadılar ve bin kere işitmiş oldukları şeyler hakkında yeni sualler sorarak bu eski hikâyeleri canlandırmak istediler. O zaman Mehmet Naci Efendiye yeni bir şevk geldi; bu tekrar parlayan teveçcüh ve mergubiyete cidden layık olduğunu ispat için o da henüz hiç bahsetmediği yerlerden, daha uzak ve garip şehirlerden, daha korkunç ve efsanevi maceralardan bahsler açtı. O kadar tatlı söyleyordu ki, gazinoyu kapamak vaktinin çoktan gelmiş olduğuna lâkayt, bilardo bilyesi başlı patron bile samîler arasına karıştı. Her kes ağzı bir karış açık dinleyordu.

Yarısı bekâr olan ve yarısının da evinde söyleşeceği tek söz kalmamış bulunan bu adamlar için, bu her eğlenceden mahrum yerde uyku vakti o kadar yavaş yavaş geliyordu, öyle feci', öyle öldürücü bir yavaşlıkla geliyordu ki!

***

BİR kaç sene sonra yolum düşerek (.....) kasabasından geçince, mâbut gazinoya bir daha uğramıştım. Orası kasabanın hâlâ en temiz ve mûteber yeri idi. Başka bir tarafa becayiş edilmemiş, ve azl veya tekaüt de olmamış bulunan M. Naci Efendinin yine bir masa başında hikâyeler anlattığını gördüm. Eskisine nisbetle samîleri daha mı azdı, fark edemedim. Sade boynundaki uru okşaya okşaya dağıtmağa çalışarak pek dikkatli ve hayran dinleyen rüsumat müdürü Hicabi Beyin orada bulunmadığını görüp sordum. Geçen sene müddetini doldurup tekaüt oldu ve hayat ucuzdur mülahazasiyle Bursada yerleşti, dediler. Acaba oradaki kahvelerde de gece yarısına kadar hikâyelerini hayran hayran dinleyeceği başka bir seyyaha tesadüf etmiş mi idi?

UNUTULMUŞ HAYATLER

Meclisin fevkalâde ictimaı — İntihabat —
Kızlarımızın ev Hanımlığı

Her kese Lüzumlu Şeyler Öğreten bir Mekale

Nakl eden: KÂMRAN ŞERİF

SON zamanlarda herkes hafızasının zayıfladığından şikâyet ediyor. İnsan bu hafıza zâfını ilkin yaşın ilerlemesine atfediyor. Fakat bir de bakıyorsunuz ki on iki yaşındaki kızınız da aynı şeyden şikayetçi.

Bu umumi derde karşı bir ruhiyat mütehassısının ne gibi tedbirler tavsiye ettiğini öğrenmek hiç de faydasız değildir. Philadelphia da Temple Üniversitesi Ruhiyat Şûbesi Reisi Doktor Thaddens Lincoln Bolton nun fikrince *hafıza idmanı* yapabilmek için insan hatırlama hadisesinin kendisinde ne yolda tecelli ettiğini tâyin etmelidir. *Kelâmi hafıza* sı olanlar, eşkâl ve eşyadan ziyade kelimeleri hatırlamağa müstait olurlar. *Tersimi hafıza* sı kuvvetli olanlar zihni resimleri hatırlarlar. *Şey'i hafıza* da eşyayı kolayca hatırlamak melekesidir.

Hafızanızın kelâmi, tersimi ve ya şey'i olduğunu anlamak için şu şekilde üç grup tanzim etmek, bunları ezberleyerek hafızanızı denemek lâzımdır:

Birinci tecrübe: Her gün kullanılan eşyadan on tanesinin ismini bir liste halinde yazmalı, bu listeyi imtihan edilecek kimseye okutmalı, sonra bu kelimeleri kendisine listedeki sıraya uyacak şekilde yazdırmalı.

İkinci tecrübe: İmtihan edilecek kimselere on tane resim gösterip bunların herbirine beşer saniye baktırmalı, sonra bu resimlerden kaçını hatırlayabildiğine bakmalı.

Üçüncü tecrübe: Bir masanın üstüne sıra ile on muhtelif eşya diziniz. İmtihan edilecek kimse bunlara takriben on saniye baksın. Sonra o eşyayı kaldırınız. İmtihan edilen kimse onları hatırlasın.

Bu üç muhtelif tecrübede yaptığınız hataları karşılaştırınız; en az hangisinde yanılmışsanız hafızanız o kısımda en kuvvetlidir.

Bu suretle hafızanızın ne tipte olduğunu tâyin ettikten sonra hafızanıza fikir kömelenmeleri ile yardım edebilirsiniz. Hafızanın birbiri ile münasebeti olmamak şartı ile zaptedebileceği şeyler mahduttur. Bu muayyen haddi buldu mu, hafıza bundan fazlasını kabul etmez. Fikir kömelenmesi demek öğrenmek istediğiniz yeni bir şeyi evvelce bildiğiniz bir şeye bağlamak demektir.

Doktor Balton diyor ki:

Tesadüf ettiğiniz adama bakınız ve onu nerede gördünüzse o yeri zihninizde o adama bağlayınız. O adamı hatırlamak istediğiniz zaman o yeri düşününüz. Adamı daha kolay hatırlarsınız.

Aklınızda adam ismi tutmak isterseniz, ismi kulaktan eyice *işitiniz* ve *imlasını öğreniniz.* Bir çok isimleri hatırlayamamak o isimleri haddi-zatında eyice işitmemiş ve nasıl yazıldığını öğrenmemiş olmaktan ileri gelir. Onun için birini takdim ederken acele etmeyiniz ve başkalarına da acele ettirmeyiniz. Duyduğunuz ismi yazınız ve ya *işitmekle* daha kolay hatırlayabiliyorsanız, ismi kendi kendinize yüksek sesle bir kaç kerre tekrar ediniz.

Bir kimsenin şahsını alâmeti-farikasını hafızanıza nakş etmek sureti ile hatırlayabilirsiniz. Bilhassa bir kaç kişi size aynı zamanda takdim edilirse bu cihete iytina etmek iycab eder. Müşahede kuvvetlerinizi zorlarsanız kısa bir zaman zarfında ne çok şey görebildiğinize şaşarsınız.

İmlamıza Dair

AHMET CEVAT

HARF inkîlabından sonra, imlamızdan heman her kes, beklenildiği kadar memnun görünmeyor. Hatta bugünkü imlamızı eskisinden daha karışık, daha gayrıilmi, daha güç, hasılı her cihetten beter bulanlara bile tesadüf ediyoruz. Bize göre yeni imlaya tevcih edilen bu yerinme haksız, sübjektif bir bedbinlikten ileri geliyor.

Bir kere fonetik vasfına atf edilen meziyetlerde muhayyileler mübaleğaya kaçıyor. Bir imla fonetik olmakla mutlaka lisandaki bütün sesleri münferit kelimelerde ve her türlü söz grupları dahilindeki bütün *ton* ve *timbr*leriyle yazabilmesi icab etmez.

Fonetik demek lisandaki sesleri harf denilen işaretlerle yazan, daha umumi bir tâbirle, alfabesi olan imla demektir. Ancak alfabelerin bâzıları hem *konson* (samit) hem *vokal* (sait) seslere mahsus harf kullanır, bâzıları *sait* kullanmaz.

Arap alfabesi *vokal* kullanmayan, Grek, Latin, Metod ve Kiril (İslav), Ermeni... alfabeleri *vokal* kullanan alfabelerdendir.

Vokal kullanan alfabelerle yazılan lisanların imlaları müsavi derecede mükemmel değildir. İçlerinde *kusursuz olanı hiç yoktur.* Bizim de imlamız kusursuz değildir ve olamazdı; fakat *en eyi imlalardan biri olduğuna da şüphe yoktur;* mevcut kusurlarının da yüzde doksan beş nisbetinde izalesi mümkündür.

İmlamızın başlıca kusurları nelerdir?

Bu kusurları aramak için şöyle bir metod altında hareket etmeye luzum görüyoruz:

1) Lisanın bütün konson (*samit*) sesleri hakkiyle yazılabiliyor mu?

2) Lisanın bütün vokal (sait) sesleri hakkiyle yazılabiliyor mu?

3) Kök sesler, tarih dahilinde değişmelere uğramış mı? tasrif sebebiyle değişmelere uğrayor mu? İmla bu değişmelere tabi' (etimolojik) olmalı mı olmamalı mı?

4) Fertler, zümreler, şiyveler arasında telaffuz farkları varmı? İmla bu telaffuz farklarına tabi' olmalı mı olmamalı mı?

5) Kelimelerin hududu imlada nasıl çizilebilir?

Adet hatırlamak için, şayet adet çok haneli ise üç haneli gruplara ayırınız. Bu hususta fikir kömelenmesinden de çok istifade edilir. Meselâ 1926 senesinde, aldığım otomobil vesikasının numarası 189-294 tür. Bunu hiç unutmam; çünkü profesörlük imtihanımı 89 senesinde vermiştim. Bunun başına "1" ilâve edince 1-89 olur. Sonra doktorluk imtihanımı da 94 senesinde verdim. Onun da başına "2" koyarım. Bu suretle, vesikamın numarası meydana çıkar.

"Hayatta insan çeşit çeşit şeyle yapmak mecburiyetindedir. Bunlardan bir çoğunu unutursunuz. Bunları hatırlamak için iş adamlarının yaptıkları gibi, *zaman iytibariyle* sıraya koyun. Günü saatlere taksim etmek çok faydalıdır. O saatlerde ne işler göreceğinizi tâyin edin. Zamanı gelince iş kendisini size hatırlatır.

Öteberi alacağınız zaman alacağınız şeyleri zihninizde o şekilde sıralayın ki ilk harfleri bir kelime teşkil etsin. Meselâ bu gün kendinize bir askı, bir kalem, Fotoğrafçıdan resimlerinizi alacaksınız. Akşam eve dönerken de sigara ile et alacaksınız. Bu isimleri zihninizde şu şekilde sıralıyınız.

Askı, Sigara, Kalem, Et, Resim.

Bu kelimelerin ilk harfleri "asker" kelimesini teşkil ediyor. O gün "asker" kelimesini aklınızda tutunuz, alacağınız şeyleri emin bir surette hatırlayabilirsiniz.

Manzum şeyleri ezberlemek için üst üste okumalı, taki *iki kerre* yanılmadan ezbere okuyabilesiniz. Sonra bir ay kadar dört beş günde bir manzumeyi tekrar ezberleyiniz. Bu suretle ezberlediğiniz şey *ilel'ebet* hafızanıza nakş olunur.

Bu suretle öğrenmek bir seferde ezberlemekten daha kolaydır. *Çünkü dimağımız arada istirahat ederse ezberlediğimiz şey hafızamıza daha kolay nakş olunur.*

Manzum şeyler vezin ve ahengin, kafiyenin yardımı ile daha kolay ezberlenir. "Tuhfei Vehbi" gibi manzum luğat yazmak fikri bundan ileri gelmiştir. Eskiden mekteplerde eski tarzda Arapca öğrenenler:

"Sahihastü misalestü müzaaf, Lefifü nakısu mehmuzu ecvef„ beytini pek iyi hatırlarlar.

Eskiden "Ebcet Hesabı" ile "tarih" söylenmesi de manzum şeylerin kolayca akılda tutulabilmesi keyfiyetinden ileri geliyordu.

[Doktor Bolton İngilizce de bunlara muadil bâzı misaller zikretmiştir.— Müt.]

Uzun bir mensure ezberlemek lâzım geldiği zaman metnin ihtiva ettiği başlıca esaslı noktaları sıraya dizmek ve her birine bir rakkam koymakla işinizi çok kolaylaştırmış olursunuz. Yalnız fikirleri *sıra haline* sokmanında çok yardımı olabilir.

6) Beynelmelel kelimelerde milli imlanın hükümleri cari olmalımı olmamalımi ?

Fikrimizce bütün imla meseleleri bu altı esastan: 1) konson seslerin yazılmasından, 2) vokal seslerin yazılmasından, 3) kök seslerin değişmesinden, 4) lertlere, zümrelere, şivelere göre telaffuzun farklı olmasından, 5) kelimelerimizin hududunu çizememekten, 6) beynelmilel kelimelerin têsirinden ileri gelmektedir. Bu meseleleri sıra ile ve kısaca gözden geçireceğiz.

* * *

A— *Konson seslerin yazılmasından ileri gelen imla meseleleri.*—Dudak ve diş konsonlanımızın ve titreklerden *r* sesinin yazılmasında hiç bir güçlük ve tereddüt yoktur.

Müşkülat damak (k, g, h), boğaz (ğ), titrek (l) seslerinin yazılmasından çıkıyor.

a) k sesi.— Damağın ön ve arka taraflarından telaffuz olunduğuna göre kulağımıza iki surette çarpan bu ses için yalnız bir işaret kabul edilmiştir; bunun ilmi ve hakîykî sebebi vardır.

Hakîykaten vokal seslerimizin sistemiyle bu damak sesinin önden veya arkadan telaffuz edilmesi arasında mutabakat vardır, yani kalın dediğimiz arka damak vokalleriyle teşkil edilen hecelerde bu ses arka damaktan (kalın), ince dediğimiz ön damak vokalleriyle teşkil edilen hecelerde ön damaktan (ince) okunur:

at - et; yık - dik; yok - dök; kopuk - küçük;
kaş-kes; kış-kim; kor-kör; kuş-kül; vs.

Bu kelimelerin yazılma ve okunmasında kimse tereddüde veya hataya düşmeyor. Bununla bu sesin iki suretini tek işaretle yazmak mümkün olduğu ap-açık meydandadır.

Bu sayede aynı *k* sesiyle nihayet bulan morfemlerimizin kalın ve inceleri büyük bir intizam göstermektedir:

kalarak-gelerek; kalacak-gelecek;
kuzucuk - küçücük; kadıncık - gelincik;
bulduk-güldük; kaldık-bildik; vs. vs.

İşte görülüyos ki, bu sesin tek işaretle yazılması fonetiğimize (sesler sistemimize) ve morfolojimize (gramer şekilleri sistemimize-sarfımıza) tamamiyle mutabıktır.

Kelimelerin sonundaki bu damak sesinin vokal önünde aynı boğaz (ğ) sesine değişmesi de intizam üzeredir:

kabak - kabağın, kabağı
köpek - köpeğin, köpeği
kalacak - kalacağım, kalacağı
gelecek - geleceğim, geleceği
yavrucak - yavrucağın, yavrucağı
çocuk - çocuğun, çocuğu
küçük-küçüğün, küçüğü
bulduk - bulduğum, bulduğu
gördük-gördüğüm, gördüğü
balık-balığın, balığı
kemik-kemiğin, kemiği vs. vs.

Değişmelerde görülen bu intizam da gösteriyor ki türkçenin k sesi bütün kelimelerde aynı sestir, işareti de bir olmalıdır.

Fakat lisanda menşêleri yabancı (bilhasa arapça) bir çok kelimeler vadır ki onlarda bu sesin telaffuzu sesler sistemimize (fonetiğimize) muhalif düşüyor, yani o kelimelerin (kalın) vokallerle teşkil edilen hecelerinde bu ses (ince) ve bilakiş (ince) vokallerle teşkil edilen hecelerinde bu ses (kalın)telaffuz edilir. O halde bu mevkilerde doğru telaffuzu hatırlatacak bir işarete ihtiyaç vardır.

Bu işaret ya *k* harfine veya onunla hece teşkil eden saite (vokale) zamm edilebilirdi. İlk önce *k* harfine *h* harfinin terfikî ile bahs ettiğimiz mahzurun izalesi cihetine gidilmişti. Fakat ilk aylarda kullanılması güç gelen bu çifte *kh* işareti kaldırılıp, saite (ˆ) aksanı konulması kararlaştı. Şu kadar ki aksan yalnız *kâ* ve *kû* hecelerine konulup diğerlerine konulmadığından mahzur ancak kısmen kaldırılabilmiştir (kâr, kâtip, mezkûr).

İk, uk, ak, ki, ke hecelerinin ince veya kalın *k* ile okunması şiveye daha doğrusu mânaya intikale terk edilmiştir:

İhrak, idrak, haki, baki, mahruk, metruk, ikrâm, ikdam, hareket, zevke, saik, malik... vs.

Bunun pek mühim bir mahzur olduğuna şüphe yoktur. Halbuki fikrimce (ˆ) işaretinin bütün bu hecelerdeki vokallere konması mümkündür.

İşaretin vokale verilmesi esası kabul olunduktan sonra bâzı hecelere münhasır brakılmasına neden lüzum görülmüş? Bunun sebepleri şunlardır:

a) Önce vakî' olan tecrübede çifte *kh* harfinin istiymali halka güç geldiğinden şimdi de yeni işaretin aynı güçlükle karşılaşacağı düşünülmüş ve mümkün olduğu kadar kullanılması tahdit edilmiştir.

b) İşaretli vokalin bâzı kelimelerde *k* ile *l* arasında bulunması suretiyle teşekkül eden hecelerde biri birine zıtt iki fonetik vazife görmesine lüzum hasıl olduğu vakîdir (menkûl, kâlp gibi).

Bu mahzurun hakîykî ehemmiyeti pek azdır; *kh* işaretinin vokaller sistemimizle mâkûs bir damak sesi yazması alfabe inkîlabının ilk haftalarında halka güç gelebilirdi. Fakat iki senelik bir mümareseden sonra, her muharrirce hiss olunan kusurun izalesi için bâzı hecelerde kullanılan işaretin bütün ihtiyaç görülen hecelere teşmil edilmesi artık güç gelmez. Fakat *kh* işaretinin iadesine de lüzum yoktur, çünkü değiştirilmek istenilen şey konsonun kîymeti değil vokalin fonksiyonudur. O halde vokale konan (ˆ) işareti bütün zaruret hasıl olan hecelerde

kullanılacak olursa *k* sesinin her yerde doğru telaffuzu têmin edilebilecektir.

Yalnız *k* ile *l* arasındaki vokale, *k* nın sesine têsir etmesi matlûb olmadığı zaman aksanın kullanılmasına ihtiyaç yoktur. Varsın son derece mahdut, ancak iki üç kelimedeki *l* in telaffuzu mânaya intikale kalsın; menkul, kalp, yazılsın da diğer yüzlerle kelime doğru yazıla ve okunabilsin:

İhrak, idrâk, ikram, îkdam,
haki, bakî, mahruk, metrûk
hareket, zevkê, saîk, malik... vs.

İşte alfabemize yeni bir işaret almadan, sadece, mevcut işaretin, mâkûs fonetik vazife görmesi iycab eden bütün hecelerde, vokale konması suretiyle *k* sesinin bütün kelime ve hecelerde doğru telaffuzu tamamiyle têmin edilebilir. Bu da son derece ehemmiyetli bir ıslahtır.

b) g sesi.— Bu ses *k* sesinin çınlayanı, (*sonore*) u dur. Bu sesin çıkardığı müşkülat yabancı menşêli, pek mahdut kelimelere münhasırdır ve aynı işaret usulû ile cümlesi bertaraf edilebilir:

nigâh, engûr, tergîp, vs.

Bu ses hece nihayetlerinde ya *k* sesi gibi ve yahut *sürekli* olarak telaffuz edilir. Sürekli *g* elbette süreksiz *g* den ayrı bir sestir; sürekli *g* den başka bir de boğazdan telaffuz edilen *ğ* sesi vardır. Bu farkları anlamak için *igfal, magdur, dagdaga* gibi arapça, *yağ, sağ, dağ* gibi türkçe kelimeleri dikkatlıca okumak kâfidir.

İgfal, magdur gibi kelimelerin sürekli, çınlayıcı damak sesini ne ile yazabiliriz?

Ya süreksiz boğuk *(sourde)* sese tahsis ettiğimiz *g* ile, yahut boğaz sesini yazdığımız *ğ* ile.

Demek ki ister istemez her iki surette, iki sesi bir işaretle yazmak zarureti vardır.

Alfabe inkîlabında boğaz *(ğ)* sesinin mahiyeti anlaşılmayarak *hafif g* namını aldığından ekseriyet *sürekli g* seslerini boğaz sesi işaretiyle yazmağa temayül etmiştir (rağbet, mağlup gibi). Hatta (gergin) gibi türkçe kelimelerin yumuşak *g* sini *ğ* ile yazanlar vardır.

Halbuki boğaz (ğ) sesi yarı-vokaldir ve diftonkları çok uzun heceler teşkil eder: *oğ, doğ, ağ, iğrenç...* vs.

O halde: *ragbet, magdur, igfal* gibi kelimelerin sürekli damak sesi *g* ile yazılmış olsa *ğ* işareti bizim için pek kîymetli bir yarı-vokal olarak kullanılabilir. (Vokal ve yarı-vokal bahsinde bundan tekrar bahsedilecektir.)

Buna karşı ileri sürülen en mühim iytiraz Anadolu telaffuzunun İstanbul telaffuzuna uymamasıdır. Anadolunun bâzı yerlerinde bilhassa Şark vilayetlerinde, (alacağım, sağlam) gibi türkçe kelimelerin *ğ* si tıpkı (magdur, ragbet) gibi arapça kelimelerin *g* si gibi telaffuz edilmektedir. Bundan dolayı *ğ* nin İstanbul telaffuziyle yarı vokal olarak Anadolu halkına kabul ettirilmesi müşkül olur, denilmektedir. Fakat mektep vasıtasiyle tek bir milli telaffuz têsis ettirmek matlûb ise mahalli şiyvelere fazla ehemmiyet vermemek lazım gelmez mi?

Sürekli *g* sesi boğazdan okunan arapça kelimeler de vardır, denilirse bunların ğ ile yazılmasında hiç bir mani' olmadığı fikrindeyiz. Şu kadar ki bunların ve ilerde bahs olunacak daha bir çok hususiyetlerin tespiti için imla lugatının yeni ve pek dikkatlı bir *revizyondan* geçirilmesine luzum vardır.

c) l sesi: — Bu sesin kalın telaffuz edilmesi pek mahdut yerlere münhasır olduğu tetkîk ile anlaşılmıştır; bu ses:

1) Kelimelerin başında; 2) içinde *ince* veya *uzun* vokal bulunan bütün kelimelerde, kendi hecesinin vokali kalın olmasına rağmen, ince okunur. Bütün bu yerlerde vokale işaret koymağa luzum yoktur: *lazım, iylan,* ve

Diğer taraftansa bu ses:

3) İnce vokal ile teşkil edilmiş hecelerde hiç bir zaman kalın okunmaz.

O halde *l* in doğru telaffuzunu hatırlatmak için (ˆ) işaretinin kullanılmasına son derece az yerde luzum kalır bunlardan işaretin *k* sesine têsir edeceği kelimeleri intikale brakmak mümkündür (makul, mahluk gibi).

Dikkat edilince görülür ki, *l* sesinin ince okunacağına alâmet saydığımız şeylerden biri de kelimede uzun bir vokalin bulunmasıdır. Fakat bunun için uzun vokallere mahsus bir işaretin kabul edilmesi lazım değildir telaffuzdaki uzunluk *l* in sesini tâyine kâfidir: *alaka, malum, makul,* gibi kelimelerin *l* i, a ların uzun telaffuzu delaletiyle ince okunur.

Esasen eski alfabede şikâyet ettiğimiz başlıca mahzurlar arasında *l* in sesini tâyinde tereddüde veya hataya düşmenin mevcut olmadığı düşünülürse bu sesin inceliğini hatırlatacak bir işaret kullanmağa ihtiyaç bulunmadığı bu suretle de anlaşılır.

O halde, mevcut *hatırlatma:* (ˆ) işareti layıkîyle kullanılacak, *l* in ince okunduğu yerler arz olunan fonetik esaslarla tesbit edilecek olursa (şiveye, intikale terk olunacak az kelime müstesna) *konson* sesler sistemimizin mevcut harfler ve işaretlerimizle yazılabileceği aşikârdır

Askerî Türküler

TÜRK ASKERİ

Dünyaya ün saldık, er oğlu eriz;
Cümhuriyet için can verenleriz.
Gazi babamızdan emir bekleriz.
Onun emri kalmaz geri,
Kaldıkça tek Türk askeri.

Arslanlar doğurur bizde her ana;
Pençemiz ölümler saçar düşmana;
Ayak bastırmayız aziz vatana.
Bas geri, düşman, bas geri;
Yaklaşıyor Türk askeri.

Ateşli olacak kavga bu sefer:
On düşmana karşı bizden tek nefer.
Haydi, arkadaşlar, bekleyor zafer.
Vatanın yılmaz erleri,
Marş ileri, marş ileri.

Gözümüz süngüdür, göğsümüz kalkan;
Damarlarımızda köpürüyor kan.
Kahr olursun, ele geçerse yakan.
Bas geri, düşman, bas geri;
Aman vermez Türk askeri.

CELAL SAHİR

İstanbulda Bir Gün

Bir musabakada 2000 lira mükâfat kazanmış bir hikâye

Derlerki, erkekleri cezbetmek için güzellik kâfi imiş; şüphesiz güzellik gözü çeker, fakat gözle görülmez başka hasletler vardır ki kalbi esir eder.

"Lois Seyster Montross„ dan *Nakleden: SEMİHA VAMİK*

AHMET böyle nazariyelerden haberdar bile değildi, fakat *karbüratörlere, frenlere, pistonlara* dair de bilmediği hiç bir şey yoktu. Ahmet K... F... garajında çalışırdı. Başkaları nasıl sigara paketsiz veya saatsız hiç bir yere gitmezlerse o da arka cebine bir kıskaç koymadan bir yere adım atmazdı.

Bu gün bile kıskacını lacivert şayak pantalonunun arka cebine sokarken Makbule gördü de: «Ahmet, kıskacı Istanbula götürecek ne var? « deye itiraz etti,» yolda tren bozulur da tâmir mi ederim, deye düşündün, yoksa.»

Ahmet sırıtarak kıskacı, kapının arkasında asılı duran göndelik pantalonunun cebine koyuverdikten sonra, telleri yassılmış saç fırçasını aldı ve iki kanat gibi alnının üzerine düşen saçlarile uğraşmağa başladı. Kırmızı, kocaman, mert bir yüzü vardı. Henüz traş olmuş yıkanmıştı, cildi parlıyordu; yarı kolalı beyaz yakası başını bir az rahatsız vaziyette kalkık tutuyordu.

—Hazırmısın, Makbule? Unutma, tren beşi yirmi geçe hareket ediyor.

—Dur, dur, Merzukaya çocukların şeyini tenbih edeceğim.

Hantalca ayaklariyle dolaşırken alt kattaki odayı sallayan her zamanki sakin, durgun Makbulenin bugün telaştan eli ayağı titreyordu. Dolgun çilli yanaklarının rengi uçmuştu. Ağzı yana yana ayak üzeri bir kaç yudum çay içti; ağzına ekmeğin kabuk tarafından bir lokma atarken seslendi: «Merzuka, Merzuka!» Ablası kapıdan göründü. Merzuka Makbulenin bir nümero büyüğü, bir nümero daha şişman, daha iri ve daha çillisi, ağzı burnu daha kabacası bir kadındı: «Erdoğanla, Nejlanın mektebi saat dokuzda açılıyor değil mi?» deye sordu.

—Evet, aman kuzum ablacığım, Nejlanın hırkasını giydirmeği unutma. Küçüğün süt zamanı da saat ondadır. Ha, az daha ben unutacaktım, Niymetin şu çoraplarını da yıkayıver. Kızın darıdünyada bir çift çorabı var. Allahi... sen abla, şapkam nasıl olmuş? dün gece saat ikiye kadar oturdum da bitirtdim.

Makbule şapkasını kâhküllerinin üzerine bir daha çekti; bir mendilin ucuna bağlanmış pudralı bir pamuk parçasını burnunun, çenesinin üzerinde gezdirdikten sonra evde dikilme el çantasının içine kemalizerafetle yerleştirdi. Ancak otuz yaşında idi, ama, bol bol otuz beş gösterdiği halde hiç üzülmezdi; öyle ya insan dört çocuk annesi olduktan sonra kendi yaşiyle değil onlarınkiyle meşgul olur. Bununla beraber bugün bayram çocuğu gibi telaş içinde idi. «Ay vallahi tıkanacağım, zann ediyorum.»

Ablası Makbuleyi hayran nazarlarla tepeden tırnağa kadar süzdükten sonra: «Giyim sana öyle yakıştı ki, hiç üzülme» deye temin etti.

Ahmet, şapkası başında, paltosu üzerinde, bir elinde mukavva bavulu, sabırsızlanıp duruyordu. «Allah rizası içün, daha bitiremediniz mi? Tren saat...»

—Ahmet, bir daha tren saatini söyleyecek olursan avaz avaz haykırırım, bak bilmiş ol. A! eyvah-

lar olsun, ya eldivenlerim! Yeni eldivenlerini nereye koydum?

—Canım bu havada eldiveni ne yapacaksın?

—İlâhi Ahmet, senin de böyle şeylerden hiç haberin yok; kibar hanımlar eldivensiz trene binerler mi hiç; hay Allah razi olsun, abla.

Beyaz güderi eldivenini parmaklarına yerleştirmek öteden beri mûtadı imiş gibi, hiç tetiğini bozmadan, «hem de evin kapısından daha çıkmadan giyilir, diğil mi, ablá?» deyerek akıl danışıyordu.

Kahkahaları koyvererek iki kardeş öpüşüp ayrıldılar. Ahmet önden, Makbule arkadan sokağa çıktılar. Merzuka arkalarından seslendi:

Gözünüzü dört açın, acemilik etmeyin, ha!

***

BİR de istasyona geldiler ki trene daha yirmi dakîka var... Güneş, Nim şeffaf sis örtülerini dağıtarak arkadaki dağların üzerinden mahmur mahmur uyanıyordu.

Ahmet güneşe bakarken, acaba bu kuvvetle motör işletmenin çaresi bulunmayacak mı, deye düşünüyordu.

Makbule güneşe bakarken, «açık eflatun üzerine kayısı rengi, çiçekli, uzun etekli bir vual elbisem olsa» hülyasını kuruyordu.

İstanbula, gezmeğe gidiyorlardı. Bu mühim tenezzühün tehakkuk etmesi içün ne vukuatlar olmuştu, ne vukuatlar. Evvelâ dedikoducu insanların biribirinden ayırmağa oğraştığı delikanlı ile kızın evlenmek içün kaçışları. İzmite kadar onları götürsün deye Ahmede elli kâğıt vermeleri. Sonra, Soğancıların Kâşif askerden gelip henüz bir işe girememişti de bugünlük Ahmedin yerine garajda çalışacaktı. Ne şaşılacak tesadüf ki Merzukanın muitlik ettiği mektepte de kuş-palazı çıktığı içün mektep bir günlük azat olmuştu.

Makbule ellerini dizlerine vurarak, «Vallahi sinemada görülen hikâyeler gibi, diğil mi, Ahmet?» demişti.

— Ya tıpkı, yalnız insan sinemada böyle tesadüfler görür de uydurma deye inanmaz.

Salı akşamı Ahmet gece geç vakite kadar garaj sahibi Nuri Pehlivanın radyosunu tâmir etmişti. Makbulenin seyahat hazırlıkları da o kadar çoktu ki ikisi de ancak saat ikiden soara yataklarına girebilmişlerdi. Öyle olduğu halde sabah saat dörtte tekrar yataktan fırlamışlardı.

Ahmedin lâcivert şayak elbisesi silinip ütülenmiş, Makbulenin ajurlu kombinezoniyle ipek çorapları tâmir edilmiş, yeni sapkaya gündüz gözü ile pensler yapılmıştı. Bununla beraber o kadar telaş, o kadar heyecan içinde idiler ki ne yorgunluk hiss ediyorlardı ne de uyku.

Bugün fevkalâde bir gün olduğu içün Ahmet birinci mevkî bilet almıştı. Makbule, Ahmetten ziyade karşılarında oturan yakası beyaz kürklü hanımefendinin kulağına tevcihen, «Evet efendim, hayır efendim» diye kısa ve câli cümlelerle konuşuyordu. Tren bir istasyonda durduğu zaman Ahmet, «Gördün mü deminki sarsıntıyı; makinist olmayan anlayamaz», dedi deye Makbule kıp kırmızı kesildi. Fakat hemen sonra, kocasının san'atından utandığı içün kendi kendini ayıpladı. Varsın makinist olsun, Makbulenin gözünde eşi, menendi yoktu. Yanık yüzü, derin kesilmiş pürtük tırnakları ile köy delikanlısı olduğu alnında yazılı idi.

Şehirli beyler ne soluk benizli oluyor. Onların elbiselerinde de bir başkalık var. Belki ısmarlama yaptırdıkları içindir. Bir gün gelip Ahmet de bir takım ısmarlama elbise yaptırabilse. Atila büyüyünce, Makbule daima ısmarlama elbise giydirecek, Galata Saray lisesine gönderecek, tenis oynatacak, hanımlarla konuşurken alnına götürmeden el öpmesini öğretecekti. Acaba Atila o zaman babasını beyenmemezlik etmeğe kalkar mı? Yok canım, ne münasebet, Atila öyle çocuklardan mı!

HAYDAR-PAŞAYA geldikleri zaman şaşırdıklarını kimse anlamasın deye biribirleriyle bile konuşmadılar. Üniformalı bir hamal bavula elini uzattı, fakat Ahmet kendi taşımakta ısrar etti. Makbule, «Ne olur, sen de ver; bak her kes hamala veriyor» deye kulağına fıslayınca Ahmet bavulun kulpunu teslimiyetle hamala terk etti. Ama, ona sanki bir gören olsa «koca koca güçlü kuvvetli adam küçücük bir çantayı taşıyamayor» deye ayıplayacaklar gibi geldi. Fakat Makbule istasyonun merdivenlerinden bir kraliçe azametiyle indi. Makbule kadın olduğu içün kolaylıkla yapma tavurlar takınabiliyordu; fakat Ahmedin halûtavrını değiştirmesine imkân yoktu.

Köprüye çıktıkları zaman bir otomobile atlayıp Tepebaşında bir otele gittiler. Kâşif İstanbulda askerken Ahmede bir kart göndermişti, kartın üzerinde o otelin ismi yazılı idi de oradan biliyorlardı. Otelde bavulu odalarına getiren çocuğun eline Ahmet yirmi beş kuruş sıkıştırarak, «al oğlum, bir kahve içersin» dediği zaman oğlanın kılı bile kıpırdamadı.

Ahmet Makbulenin gözü içine bakarak, «Çocuğun hoşuna gitmiştir, eminim ki başkaları beş kuruştan fazla vermezler», dedi, Makbule de hemen tastik ettı: « Aa, ne gezer, hiç verirler mi ! »

Makbule hiç oturmadan geniş odanın her ta-

Makbule: Ne olur, veriver; bak sana, her kes hamala veriyor.

GEÇTİĞİM SOKAK

Kiremidi yeşil, çatısı alçak
Evler ortasında uyuyan sokak
Akmıyan durgun bir suyu andırır.

Bu sağır sokağa nâra haykırır
Sahibi ihtiyar, taşları kırık
Bir kuyu başında inliyen çıkrık.

Asırlık taşları gömülmüş yer yer,
Her günkü tarihi kaydetmekteler.

Güneşten de mahrum olmuş zavallı :
Yandaki bahçeden uzanan dalı
Destek ediniyor karşıki saçak.

Kendini ölüme vermiş bu sokak...

VAHDET GÜLTEKİN
Beyoğlu : 20-6-30

ZAMAN

Neye icad etmişler dakikaları sanki,
Zamanı ölçmek için insanın ömrü varken...
Bu, o dakikalardan öyle kısa bir an ki...

VAHDET GÜLTEKİN
Beyoğlu : 25-4-30

rafını dolaştı. Battaniyeleri, aynalı dolabı, bitişik banyo odasını gözden geçirdi: «A, Ahmet, baksana, musluktan sıcak su akıyor.»

Ahmet banyonun kapısında durarak: «—Kız, Makbule, duşa bak duşa, bizim evde de böyle bir şey olsa. (Bir az daha seyrettikten sonra,) Bunu yapmak da bir işmi sanki! Ben kendim atelyede yapıversem ne dersin?

— Ben de perdesini yaparım. Bir kaç arşın çiçekli basma ile olur biter.»

Ahmet duvarda iki delikli fincan gibi bir şeye dokunarak, «bunun ne olduğuna bir türlü akıl erdiremedim, be! » dedi. Döndürmeke çalıştı, dönmedi; çekmeğe çalıştı, çıkmadı. Bir az sonra, bütün elektrik tesisatını, yatak başındaki düğmeyi, vantilatörü, zili muayeneden geçirdi. Tavandaki ampulda bir gevşeklik vardı. Hemen ceketinin cebinden küçük bir tornavida çıkararak vidasını sıkıştırdı.

Bu esnada, Makbule bavulu boşaltıyordu. Hap kutusundaki pudrayı, hasta iken kiracı hanımın verdiği kolonya şişesini, sürmedanını tuvalet masasının üzerine yerleştirdi. Keşki, aynanın önüne dizecek daha bir kaç şey getirseydi, fakat gece bir vapurile geri gidecekleri için fazla eşya getirmemişti. Ertesi sabah saat sekiz buçukta ablası mektepte, Ahmet de tekrar iş başında bulunmağa mecburdular.

ŞİMDİ henüz sabah saat on birdi. Beyoğlu caddesini yürüye yürüye seyr edecekler. Taksimde tramvaya binip İstanbul tarafına geçip kapalı çarşıdan çocuklara ayakkabı, Merzukaya ipek çorap alacaklardı. Öğle yemeğini yedikten sonra bir sesli sinemaya gideceklerdi.

Makbule aynalı dolaba astığı arkası uzun fular elbisesine ellerken: «— Ne dersin Ahmet, pek zarif yeni kumaşlar varmış, acaba bir entarilik de ben alsam, pek mi açılmış oluruz? »

— Sen ne diyorsun, karıcığım, denizde kum biter, bende para bitmez. Gözün ne görürse hiç düşünme al, o elli lira büsbütün açıktan gelme bir paradır.»

YEMEK listesini istediler.

«Rizotto à l'indienne—55 kuruş»

—Bu nasıl şeydir, Ahmet?

—Hiç, pilav demek. Hem de burası bir az mahallebici beylerin lokantasına benzeyor, ne dersin Makbule?

— Ya, hakkın var, zaten yemeği başka yerde yersek, gezmiş de oluruz. Benim canım bir kebapçıya gitmek isteyor. Ne olacak, o da yemek o da.

—Sen bilirsin, kızım. Sen eğlen de... bana o lâzım... (derken gerine gerine esnedi) Vay canıma, bu kunduralar da amma sıkıyor, be!

—Benimki de ayağıma büyük geldiği halde sıkıyor.

İkisi de ayakkabılarını çıkararak birer geniş nefes aldılar.

—Ahmet, bak ben ne diyorum, şöyle bir parçacık yatıp uyusak olmaz mı, böyle gözümüzden uyku akarken nereye gitsek eğlenemeyiz ki! ...

—Hay Allah senden razi olsun, Makbule. Beni de uykum pek bastırdı amma senin keyfini kaçırırım deye belli etmeyordum.

Hemen kocaman yatağın içine giriverdiler. «—Ya-

rım saat kadar uyusak yeter Ahmetciğim; yoksa sinemadan evvel alışverişe vakît kalmaz.»

«—Elbet, elbet, yarım saat sonra ben seni uyandırırım. Niyetli yatarsam, çalar saat gibi istediğim zaman uyanırım; sen bana güven.»

Oda hizmetçisine yarım saat sonra uyandırmasını tenbih etmek akıllarına gelmedi, gelseydi bile utanır, söyleyemezlerdi ki.

***

İLK uyanan Ahmet oldu. Şaşkın şaşkın karanlık odaya baktı. Pencerelerde Halicin ışıkları ecinni gözü gibi kıpışıyordu. Ahmedin her tarafına tatlı bir gevşeklik, bir rahatlık gelmişti; maamafi bu garip karanlığın sebebini anlayamayordu. Çok şey, acaba güneş mi tutuldu deyerek saatine baktı, saat on biri çeyrek geçiyordu.

«Biz yatalı bir çeyrek saat olmuş,» dedi, ama kendi de inanmadı. Bir an için nefesi tutularak gecenin onbiri olduğumu anladı. Hemen hareket etseler bile ancak alelacele yemek yeyip bir vapuruna yetişecek kadar vakitleri kalmıştı. Güya İstanbulda eylenmeğe gelmişlerdi!

Makbule başını şişman koluna dayamış, uyuyordu. «Vah zavallı kız, meğer ne yorgunmuş! Uyanıp da gece yarısı olduğunu işitince yüreğine zehir dolacak.»

Hafifçe dokundu: «Makbule, hiş, Makbule. Uyan, bak ne söyleyeceğim. Saat kaç, biliyormusun.» Zorla sırıtır gibi yaptı. «Amma da uyumuşuz, ha!» deyebildi.

Makbule başına geleni anlar anlamaz yataktan fırladı, ayakkabılarını giyidi, süslerini bavuluna yerleştirdi, sonra oturup katıla katıla güldü.

«Her şeyde bir hayır vardır, derler. Bak gördün mü, hem mükemmel bir uyku çektik hem de en aşağı yirmi beş lira kâr ettik. O cam:kânlardaki elbiseliklerden alsaydım yirmi beş lira da yetişmezdi.»

Ahmet makbulenin üzülmediğini görünce kendi de umurlamadı.

Iskarpinlerinini bağlarken Makbuleye tenbih etti: «Aptallığımızdan ne Merzukanın ne de Kâşifin haberi olmasın, ha! Ne luzumu var. Taksim bahçesi şöyle, Mahmut Paşa yokuşu böyle, diye bir şeyler uydururuz.»

***

TAM gidecekleri zaman Makbule banyo odasına girip banyonun kenarına oturdu. O pırıl pırıl parıldayan duşa bakarak çenesi, dudağı titreye titreye ağladı... Fakat tekrar odaya gelmeden evvel ılık su ile gözlerini yıkadı da Ahmet hiç bir şeyin farkına varmadı.

Odadan çıkarken hanım hanımcık elektrikleri söndürdü.

Ahmet yarı kendine yarı Makbuleye hitaben:

—Şimdi senin yerinde bir başka kadın olsaydı vızıldar, ağlar, şikayet eder, velhasıl beynimin etini yerdi.

— A, ilâhi Ahmet, canımız sağ olsun!»

Derler ki, erkekleri cezb etmek içün güzellik kâfi imiş; şüphesiz, güzellik gözü çeker, fakat gözle görülmez başka hasletler vardır ki kalbi yalnız cezbetmekle kalmaz, onu daima kendine bağlı tutar. Bunlardan biri kadınlarda gönül hoşluğudur.

BU GECE

Gönülden gönüle bir bâd esermiş;
Hiss ediyormusun, duyuyormusun?
Gönülden gönüle bir bâd esermiş,
Sen, bilmem bu gece uyuyormusun?

Bak! bu seher, kuşlar ne hoş ötüyor,
Hilkatta, nedense bir başkalık var?
Sanki "uyu; artık müsterih „ diyor:
Kumral saçlarımı dağıtan rüzgâr.

Ufuklar karşımda bir şeffaf ayna!..
Baktıkça doyuyor içim sevince...
Şu ıssız odamda, inceden ince,
Diyorum: bu gece ne tatlı gece?

Olmasaydı esir, gönlüm hicrana!...

D. MÜNİR

İlk defa Havadan Kutba Seyahat Tecrübesi

Andre ve Arkadaşları

Andre ve Arkadaşlarının Cenazesi

Bu ilk tehlikeli teşebbüse atılan cessur Kâşiflerden buzlar üzerinde ölü bir ceset, fakat Beşeriyetin kalbinde büyük bir nam kalmıştır.

GEÇENLERDE 1897 senesinde Kutba balonla seyahat eden İsveçli seyyah Andre ve iki arkadaşının cesetleri şi nalde, Beyaz Adada, buzlar arasında bulunmuştu.

Andreden evvel muhtelif seyyahlar, Kutba havadan gitmeği düşünmüşlerdi. Bir çok âlimler türlü türlü balon tipleri iycad etmişler ve buzlar üzerinde müşkülatla didişmedense, bu balonlarla havadan Kutbu keşfetmeği düşünmüşlerdi. Fakat bunların içinden Andre kadar soğuk kanlı, ve yılmaz bır kâşıf çıkmamıştı.

Uzun seneler planını hazırlamakla meşgul olan Andre 1896 senesinde fikrini mevkîi tatbika koymağa karar veriyor. Kendine kafadar iki arkadaş daha buluyor. Tasavvur ettikleri Kutup seyahatı için istedikleri balonu Fransaya ısmarlayorlar. Balon ikmal edilince yola çıkmak isteyorlar. Fakat bir sene kışı beklemek zarureti oluyor ; 1897 senesinin başında hareket ediyorlar. Tabii balon şimdiki Zeppelin balonları gibi kabili-sevk olmadığından her k s Andrenin muvaffakıyetinden şüphe ediyordu. Andre bunun da çaresini bulduğunu zannetmişti: Balonunu tıpkı kayıklardaki gibi yelken takabilecek surette inşa ettirmişti.

Seyahlar balonlarını rüzgârın istikametine göre idare etmeğe çalışıyorlardı. Fakat Kutbun dehşetli fırtınaları bu avuç içi kadar balonu daha yarı yolu bulmadan buzlara çarpmış; içinden yaralı bereli çıkan seyahlar karlar buzlar arasında günlerce çırpındıktan sonra, mahv olmuşlardı.

Cessur kâşiflerin cesetleri bu güne kadar buz içinde bozulmadan muhafaza edilmiştir. Ayılar iki seyyahın bacağını parçalamıştı. Andrenin vucudu

Andrenin Balonu

tam olarak bulunmuştur. Cebindeki hatıra defterinin yazıları bile silinmemiştir. İşveç hükûmeti tarafından cessur ve fedakâr Andre heyeti-seferiyesi namına büyük bir cenaze merasimi tertip edilmiştir.

Andrenin bu teşebbüsunden ancak otuz sene sonra denizden ve havadan Kutupların keşfi imkân dairesine girmiştir.

Fakat muvaffak olmuş Byrd-lerin şerefi bu uğurda kurban giden Andre-lere de aittir.

İngiliz Edebiyatının Temel Taşları

Yazan : CEVDET KUDRET

İngiliz edebiyatının tarihi diğerlerine nazaran daha yenidir. İngilterede İngilizce olarak ilk eseri edebî 1350 den sonra yazılmıştır. Çoser onların ilk büyük şairleridir. 5 asrın içine teksif edilmiş olan bu edebiyat bugün dünyanın en güzel eserlerini ve en büyük şahsiyetini ihtiva etmektedir. Bu asırda İngilizler bir taraftan siyasî vahdetlerini temin ederken, bir taraftan da edebî ve manevî karakterlerini tesis ediyorlardı.

Langlend

Langlend hayatının kısmı azamını Londra haricinde geçirmiştir. Bu çok kuvvetli bir halkçı idi. O sırada İngilterede kurunu vustaî istipdat devam ediyordu, zadegânla köylünün arası açıktı, rühbanın elinde büyük bir servet vardı.

Rühban, Roma katolikleri gibi kilise emlâki sayesinde halk üzerinde tahakküm ve nüfuzlarını arttırmakta idiler. İsanın akaidi ile, şefkat ve fukara dini olan hıristiyanlıkla alâkaları kalmamıştı.

İşte Langlend bu sırada (Çiftçi Piyerin Viziyonu) isimli meşhur eserinde köylünün, fukaranın zadegâna ve rahiplere karşı duyduğu gayzı anlattı.

Eser bir prolog ile 9 kısımdan mürekkeptir.

Prologda şair eserin asıl mevzuu ve felsefesini açar; bundan sonra gelen 4 şanson (Pe-rinin tesadüfü) ismindedir. Feerik olan bu şiir bir köylü kızının faciası, ölümü ve ruhunun peri suretine istihalesini tasvir eder. Eserin asıl kuvvetli kısmı son parçasıdır. 3 şansondan ibaret olan bu kısım (Yedi esaslı günahın viziyonu) ismini taşır. Bu yedi günah rahiplere ve zadegâna musallat olan yedi fena ihtirastır. Langlend'e göre bu insanlar öldükten sonra kendi ruhları mahvolur fakat günahları birer bedende tecessüt ederler ve bu yedi günah esrarengiz Çiftçi Piyer'in delâletiyle İlâhî hakikatin huzuruna çıkarak orada kefaret eder ve af talep eder.

Langlend burada derin bir nüfuzu nazarla, 5 asır sonra Rus ediplerinden Tolstoy'un (Canlı kadavra) ve (Karanlığın kudreti) [1] isimli piyeslerinde çok kuvvetli bir lisanla tasvir edeceği hayatı bütün belâgatı ve bütün kudretiyle tasvire muvaffak olmuştur. Denilebilir ki ilk defa olarak Fransız kelimelerinin çenberinden kurtulan ve İngiliz muhayyelesinin halkçı, alaycı, fakat melânkolik olan havassına nüfuz eden bu şair bu eseriyle 1381 inkılâbını hazırlamıştır. Filhakika eser o kadar çok okundu ve bilhassa kitabın sonundaki Çiftçi Piyerle asrın zengin bir rahibi arasında geçen bir münakaşa o kadar popüler oldu ki, İngiliz milleti ilk defa olarak krallarının kapısına gelip ondan imtiyaz istedikleri zaman Londra sokaklarında bu şiirin bir çok parçaları okunmuş ve tekrar edilmiştir. Langlend âdeta dünyaya bir resaletle gelmiş adamdır. O, edebiyattan evel vazifesini düşünüyordu. Onun söylenecek sözleri ve yapılacak işleri vardı, edebiyat sadece bir vasıta idi. İşte bunun için şekle o kadar ehemmiyet vermemiş ve İngiliz halk şairlerinde mutat olduğu gibi hafiyesiz şiir tarzını tercih etmiştir. Lisanı çok işlek değildir, bütün kudreti eserde hakim olan fikrinin ve muhayyelesinindir. Fakat onun açtığı büyük çığırı itmam eden ve yalnız mevzuda ve ruhta değil, şekilde ve lisanda da inkılap yapmağa muvaffak olan Çoser oldu.

Jöfruva Çoser

Çoser 1338 senesinde doğdu. Langlend'den beş altı yaş küçüktür. Onun gibi köylerde dolaşacak yerde Londrada oturdu ve muntazam bir tahsil yaptı. Çoser, akranlarından çok sonra edebiyat sahasına çıktı, ilk eserini neşrettiği zaman 35 yaşında idi. Bunun içindir ki biz Langlend devri ile Çoser devri arasın-

[1] Bu eser evelki sene Darülbedayi'de oynanmıştır.

da 25 senelik büyük bir fâsıla görüyoruz. Çoser, kendi rivayetine göre, yirmisinden otuz beşine kadar, adedi 10 u geçen müteaddit manzum eser yazmış fakat bu tecrübelerini meydana çıkarmamıştı. Bu müddet zarfında onun Kral III üncü Edvard ile beraber Fransaya geçtiğini, harplere iştirak ettiğini, hattâ esir olarak Fransada 1,5 sene yaşadığını görüyoruz. Bu ikamet onun hayatı üzerine çok tesir etmiştir. Zaten Fransızca bilen Çoser, Fransız edebiyatını adam akıllı okudu. Fransızlar vasıtası ile İtalyan edebiyatına nüfuz etti. Bokas, Petrark, ve Dante'yi tetkik etti. 35 yaşında (Marsın şikâyeti) daha sonra (Felovs Parlamentosu) ismindeki eserlerini neşretti. Bu eserler muvaffakıyet kazanamadı. Çoser de tatsız, boş bir şekil görüyorlardı. Münekkitler onu manasız bir nâzım diye tenkit ettiler. Fakat Çoser bundan yılmadı. Onun bütün gayreti şekle hâkim olmayı têmindi. O, zengin muhayyelesinin inkişaf verebileceği mevzuu henüz seçmemişti. Bu sırada 1381 de içtimaî ve demokratik inkılâp oldu. Halkın ihtilâli ilk meşrutî saltanatın teessüsüne ne bu suretle İngilterede ilk hüriyet fikirlerinin doğmasına sebep oldu. İnkılâbın tesiri Çoser üzerinde de görüldü. Çoser, 1381 den itibaren yazdığı eserlerde büyük bir kudret göstermektedir. Bunlardan başlıcaları (Şöhret evi), diğeri (Eyi kadının efsanesi) dir. Bu eserler Çoser'in hakikî hüviyyetinin yavaş yavaş meydana çıktığını gösteriyordu, bunları yazdığı zaman 45 ini geçmişti. Fakat onu Kurunu vustanın en büyük şairi derecesine yükselten bunların hiç birisi değildir. Onun en büyük şaheseri (Kanterbori hikâyeleri = Canterbory tales) dir.

Jöfruva Çoser

Bu hikâyeler İngiliz nazmının ilk şaheseri ve dünya hikâye nevinde Bokastan daha yüksektir. Manzum hikâye nevinin bu manada ilk büyük müteşebbisi Çoser addedilebilir.

Mevzu bir prologla başlar. Bu prolog bir dağ eteğindeki bir meyhanede toplanmış muhtelif içtimaî zümre ve sınıfa mensup insanların muhaveresiyle başlar. Bu insanlar orada, Kanterboriye gidip haç yapmak için toplanmışlardır. Bu hacılardan her biri yolda dörder hikâye söyleyecek ve hikâyeler bittiği zaman Kanterboriye varacaklardı. Hacıların adedine göre 124 hikâye söylenecekti. Fakat Çoser'in eserinde bunlardan 20 tanesi ancak mevcuttur; bir kısmı henüz başlanmış, bir kısmı da nâtamam bir haldedir.

Çoser'in acul dehası bütün eserlerinin bu şekilde yarım kalmasına sebep olmuştur. Çoser, tarzı tasviri, lisanı, eşyayı görüşteki felsefesi ile İngiliz şairlerine mahsus olan humoristique karakteri yaratmıştır. Onu takip eden devirlerde bir çok san'atkârlar, hattâ bizzat Shakespeare daima bu humoristique vasfı muhafaza etmişlerdir.

Gerek Langlend'in, gerek Çoser'in eserlerinde bütün gayrete rağmen kelimelerin yarısından fazlası Fransızcadır. Yalnız tarz, karakter ve şekil İngilizleşmiştir.

1400 de Çoser öldüğü vakit onu istihlâf edecek şair yetişmedi. İngilterede edebiyat ku-

runu vusta sonundan Elizabet devrine kadar tevakkuf halindedir. Elizabet devrinde birdenbire büyük bir inkişaf başlamış ve az zaman zarfında (Bernabe Gug, Arttur Brok, Spenser, Ben Jonson, Tomas Marlov) gibi muvaffakıyetli şairler yetişmiştir.

Bunlardan en büyüğü Marlov ismindeki trajedi muharriri ile Ben Jonson ismindeki komedi muharriridir. Fakat bu devirde ailesi ve çocuklarıyla seyyar tiyatro arabasında dolaşarak İngiltereyi baştan başa dört beş defa gezen ve tiyatro kapıcılığından başlayarak Kraliçe Elizabet'in gözdeliğine kadar yükselen Shakespeare bütün zamanının, hattâ bütün devirlerin şairlerini gölgede bırakmıştır.

Marlov

Shakespeare'den evvelki şairlerin en büyüğü Tomas Marlov ilk defa Faust'u yazmış olan adamdır. 15 inci asırda vasatî Almanyada çıkan bu efsanevî hikâye Danimarka ve İngiltereye kadar yazılmıştı. Faust 29 defa yazılmıştır. Bunlardan en meşhurları (Marlov) un, (Uhland) ın, (Göte) nin, (Nikolaus Yenan) ın ve nihayet (Henri Hayne) nin Faustudur. Şüphesiz ki bunların en büyük ve en muvaffakıyetlisi Goethe'ninkidir. Fakat bunların hiç birisi digerine benzemez. Meselâ Marlov'unki Göte'nin Faust'una hiç benzemez. Marlov, eserinde Göte gibi gençlik, hayat ve ihtiras âşıkı olan bir âlimin şeytanla ittifakını tasvir etmez. Onun nazarında Faust, ilmin, feragati nefs ve faziletin sefahat, fuhuş ve şeytan tarafından mağlûp edilmesi ve bunun tevlit ettiği korkunç neticelerdir.

Göte nazarında ise Faustun şeytan tarafından iğfal edilmesi onun medarı ikbali olmuş ve ilim tarafından kurutulup nusugsuz bir ağaç haline getirilen Faust, şeytan vasıtasıyla hayata, ihtirasa ve hakikate kavuşmuştur.

Halbuki Marlov'un eserinde Faustun şeytanla ittifaki tıpkı âdemin cennetten kovulması gibi bir sukuttur ve bütün faziletlerin inhizamıdır. Bu, bize, bu iki eser arasında ne kadar büyük bir ayrılık olduğunu göstermek için kâfidir.

Marlov bir de (Sıhırbazın a ynası) isminde diğer bir eser yazdı. Buna göre bir sihirbaz uzun müddet tedkikâttan sonra mukadderatı insaniyeyi meydana çıkaran ve bütün meçhul mazimizi tenvir eden bir ayna icat ediyor. Bu aynanın ilk tecrübesini fevkalâde samimî iki dost olan en iyi iki talebesi üzerinde tatbik ediyor. Bunlar aynanın içinde hiç tanımadıkları babalarının şahsî bir intikam yüzünden yekdigerini düelloda öldürdüklerini görüyorlar ve o zamandan itibaren kalplerine gizli bir kin giren bu iki arkadaş yavaş yavaş birbirlerinden soğuyarak nihayet bir behane ile düelloda yekdigerini öldürüyorlar.

Marlov'a göre mukadderatın çözülmesi, meçhul mazimizin aydınlanması bize saadet değil, ıstırap ve felâket getirecektir. Marlov, Shakespeare ile aynı senede doğmuş, o henüz iştihar etmezden evel 29 yaşında ölmüştür. Marlov zamanının en meşhur edibi idi. Fakat Shakespeare'in meydana çıkması bütün bu asır edebiyatının husufunu mucip olmuştur.

(Muhit) in geçen nüshalarında Shakespeare-e ait bir tetkik bulunduğu için ondan tekrar bahsetmiyeceğiz. Şimdiye kadar zikrettiğimiz bu isimler bugünkü muazzam İngiliz edebiyatının ilk mühim temel taşlarıdır...

ENGİNE GİDEN GEMİ.

Denizde fırtına, ufukta bulut,
Engine açılan, yol alan gemi,
Gözlerden git gide kayb olan gemi!

Biz yeşil sahilin beyaz kızları,
Her akşam ufukta kayb olurken gün,
Ağlarız ayrılan yolcular için.

Gemiler, engine giden gemiler,
Kıyıda gezeriz, anorak sizi,
Enginden engine götürün bizi.

CAVİDAN SAİM

GEORGES DUHAMEL

Duhamel 30 Temmuz 1884 te doğmuştur. 1906 da bir kaç arkadaşiyle *Créteil* in eski bir evine çekildiler ve orada *Abbaye* namiyle bir nevi edebî klub teşkil ettiler. *Ünanimizm* mektebi bu teşekkülden doğdu. Daha doğrusu bu bir mektep değildi, çünkü tarafdarlarının hepsi aynı telakkîlere malik değildiler.

Duhamel aynı zamanda tabip, şair, temaşa muharriri, filozof ve romancıdır. 1914 te doktor sıfatiyle iştirak ettiği harbin hastahanelerdeki tecellisini çok meşhur olan hikâyelerinde anlattı. Bu hikâyeleri sonra Mazlumların Hayatı ve Medeniyet isimli kitaplarda toplamıştır ki bunla dan Medeniyet Goncourt mükâfatını kazanmıştır ve tercüme ettiğimiz hikâye de bu kitabındakiler arasındadır.

Duhamelin eserleri ciddi ve ağır başlıdır ve bu iytibarla karii mebzul değildir, fakat Duhamel Fransanın birinci sınıf muharrirleri arasındadır ve bu mevkîi gün geçtikçe kuvvetlenmektedir.

Harp hikâyelerinde, siperlerde parçalattığı adamları tekrar hayata döndürmek için sarfettiği gayrete hayret ederek, medeniyeti ince istihzası ile iğneler. Kuvvetli görüşleri ve bilhassa tahlilleri vardır. «Gece Yarısı İytirafatı» isimli romanıyla hiç vak'asız ve mevzûsuz roman yazılabileceğini göstermiştir. «Heykellerin gölgesinde, Cenk, Atletlerin Eseri» isimli piesleri üç şiir kitabı; Terkedilmiş Adamlar, Dünyaya Malik Olmak, İki Adam namında romanları da vardır.

Son neşrettiği «Müstakbel Hayattan Sahneler» de Amerika intibalarını anlatır. Amerikayı mesela Paul Maraud gibi diğer arkadaşlarının hayran göziyle görmemiştir. Şahsi hürriyet bahasına cemiyetin menfaatını gözeten bu « Standartizasyon » usulûnu beğenmeyor, ve Amerikalıların taptıkları sinemanın san'at eseri olduğunu kabul etmeyor.

Yeşilli Kadın

Rabot-yu niçin seviyordum, bilmem.

G. Duhamel den — *Tercüme eden : YAŞAR NABİ*

Her sabah vazife iycabı salon'a gidip gelirken yorganın karmakarışıklığı içinde Rabot-yu daha doğrusu Rabot-nun başını, o kadar da değil. Rabot-nun gözünü görüyordum. Onda biraz da samanlar arasına gizlenerek sizi korku ile süzen bir Hint domuzu hali vardı.

Her defa; yanından geçerken Rabot-ya dudaklarımı büzerek sol gözümü kuvvetle kapamaktan ibaret lâubali bir işaret yapıyordum. Derhal Rabot-nun gözü solgun hasta yüzünde bir kırışık çizerek kapanıyordu; ve hepsi bundan ibaretti: selâmlaşmış ve birbirimize içimizi dökmüştük.

Rabot hiç gülmezdi. Eski bir Darülâceze çocuğuydu, ve küçükken meme emmemiş olduğu hissediliyordu; çocuklukta alınmamış gıdanın bir daha tamiri imkânsızdır.

Rabot-nun saçları kızılımtıraktı, soluk yüzü çillerle dolu idi. O kadar az beyni vardı ki aynı zamanda bir tavşana ve bir kuşa benziyordu. Yabancı bir kimse kendisine hitap edince alt dudağı titremeye başlayor ve çenesi bir ceviz gibi buruşuyordu. Evvela dövülmeyeceğini ona anlatmak lazımdı.

Zavallı Rabot! Bilmem onu gülüyor görmek için ne vermezdim. Bilâkis her şey onu ağlatıyordu: aylardan beri her gün yenilenen bitmek tükenmek bilmez korkunç pansımanlar; Rabot-yu arkadaşlariyle oynamaktan men'eden mecburi hareketsizlik; ve bilhassa Rabot-nun hiç bir oyun bilmemesi, hiç bir şeyle alâkadar olmaması...

Ben, zannederim, onunla samimi olan yegâne insandım; ve söylemiştim, bu sadece yatağının dibinden geçerken sol gözümü kapamaktan ileri geliyordu.

Rabot cigara içmezdi. Cigara dağıtıldığı zaman Rabot hissesini alır ve yatakta uzun zaman kalmaktan şekli değişmiş, uzun zayıf parmaklarını kımıldatarak kısa bir müddet onlarla

oynardı. Hasta çiftçi parmakları güzel değildir; nasırlarını ve çevikliğini kayb edince bunlar hiç bir şeye benzemez.

Rabot arkadaşlarına cigaralarını ikram etmek isterdi, zannediyorum; fakat, ve bahusus başkasına bir şey vermek için, konuşmak o kadar güçtür ki. Cigaralar masa üstünde tozlanıyor ve Rabot harp çağlayanının sürüklediği ve olan-bitenden bir şey anlamayan bir ufak saman parçası gibi, ip ince ve dim dik arka üstü uzanmış kalmakta devam ediyordu.

Bir gün bir erkânı-harp zabiti salona girdi ve Rabot-ya doğru yürüdü.

— Bu mudur? dedi. Pek âlâ, ona askeri madalya ile harp salibini getiriyorum, dedi.

Rabot-ya küçük bir kâğıt imzalattı ve onu oyuncaklariyle baş başa bıraktı. Rabot gülmeyordu; kutuyu önüne, yorganın üstüne koymuştu ve onu sabahın saat dokuzundan öğleden sonra saat üçe kadar seyretti.

Saat üçte zabit tekrar geldi ve dedi ki:

— Yanılmışım, bir sehiv oldu. Madalyalar Rabot-ya değil, Raboux-ya aitmiş.

Sonra mahfazayı geri aldı, makbuzu yırttı ve gitti.

Rabot saat üçten akşam dokuza kadar ağladı, sonra uyudu. Ertesi gün daha sabahtan ağlamaya başladı. İyi bir müdür olan Mösyö Gossin erkânı-harp dairesine gitti ve tıpkı ötekilere benzeyen bir madalya ve bir saliple geri döndü; hattâ Rabot-ya yeni bir kâğıt bile imzalattı.

Rabot artık ağlamadı. Bununla beraber yüzünde bir gölge kaldı, oyuncaklarını günün birinde tekrar elinden almalarından korkuyormuş gibi iytimatsızlık hissi veren bir gölge.

Aradan bir kaç hafta geçti. Ekseriya Rabot-nun yüzüne bakıyor ve güldüğü zaman bu yüzün ne hale geleceğini tahmine çalışıyordum. Bu meşgalem nafileydi: Rabot-nun gülmek bilmediği ve kafasının bunun için yapılmış olmadığı aşikârdı.

İşte o zaman Yeşilli Kadın meydana çıktı.

Bir sabah bu kadın kapılardan birinden herkes gibi içeri girdi. Bununla beraber o herkese benzemeyordu: Onda bir melek, bir kraliçe, bir bebek hali vardı. Ne hastahanede çalışan hastabakıcılar gibi, ne de yaralı koca ve ya çocuklarını ziyarete gelen kadınlar gibi giyinmişti. Hattâ sokakta tesadüf edilen kadınlara bile benzemeyordu. Çok daha güzel, çok daha muhteşemdi. Daha ziyade büyük takvimler üstünde görülen ve altında ressamın «Tahayyül», ve ya «Hüzün» ve ya «Şiir» kelimelerini yazdığı resimleri, perileri andırıyordu.

Georges Duhamel

Etrafında iyi giyinmiş zabitler vardı, bunlar en ehemmiyetsiz sözlerini büyük bir dikkatle dinleyor, ve ona karşı en hararetli bir takdir alaimi gösteriyorlardı.

Onlardan biri:

— Giriniz Madam, dedi, madem ki bir kaç yaralı görmek istiyorsunuz...

O salonda iki adım attı, birden bire durdu ve derin bir sesle:

— Zavallılar! dedi.

Bütün salon gözlerini açtı ve kulak kabarttı. Mery piposunu yere koydu; Tarrisant koltuk değneklerini birbiriyle değiştirdi (bu onda heyecana alâmettir); Domenge ile Burnier oyunu kestiler ve dalgınlıkla göstermemek için iskambil kâğıtlarını karınları üzerine bastırdılar. Poupot kımıldamadı, çünkü kötürümdür, fakat bütün kuvvetiyle dinlediği fark edildi.

Yeşilli Kadın evvela zenci Sarri-ye doğru gitti. Etiketi okuyarak:

— Senin adın Sarri mi? dedi.

Zenci başını salladı, Yeşilli Kadın, sahnede oynayan kadınların sesi gibi tatlı ve ahenkdar bir şiveyle sözüne devam etti:

— Sen güzel memleketini, ateşten kum sahrası içinde serin ve muattar vahanı terkederek Fransada harbetmeye geldin. Ah! Sarri! Başında, muzlim bir heykel gibi, bal ve hindistan cevizi sütüyle dolu muattar tesbiyi taşıyarak

genç kadının hurma hıyabanı boyunca geri geldiği saatlerde Afrika akşamları ne güzeldir.

Zabitler hayran fısıldayışlarını işittirdiler ve fransızca bilen Sarri başını sallayarak heceledi :

— Hindistan cevizi... Hindistan cevizi...

Yeşilli Kadın tahta zemin üzerinde kayarak uzaklaşmıştı bile. Rabot-ya kadar geldi ve telgraf teli üzerine konan bir kırlangıç gibi usulca yatağın ucuna ilişti.

— Rabot, dedi, sen bir kahramansın !

Rabot cevap vermedi ; fakat âdeti veçh-ile, tokat yemekten korkan bir çocuk gibi gözlerini kırptı.

Yeşilli Kadın :

— Ah Rabot, diyordu, güzel Fransamızı muhafaza eden sizlere ne kadar minnet borçluyuz. Fakat Rabot sen şimdiden en büyük mukâfata : Şanü-Şerefe nail oldun !

Cengin sevinçli harareti ! Süngü güneşten parlarken ileri atılmanın nefis ıztırabı ! düşmanın kanlı kalçasına müntekîm bir demir saplamanın zevkî, ve sonra herkes tarafından çekilmekten ilâhileşmiş ıztırap ; kahramanı bir ilâh yapan mukkaddes yara ! Ah ! Bu güzel hatıralar, Rabot !

Yeşilli Kadın sustu ve salonda dînî bir sükûn hüküm sürdü.

İşte o zaman hiç umulmadık bir hadise oldu : Rabot kendine benzemeyordu. Bütün hatları takallus etti, müthiş bir surette karmakarışık oldu. Kemikten ibaret göğsünden kısa hamlelerle kısılmış bir ses çıktı ve herkes Rabot-nun güldüğüne kanaat getirdi.

Üç çeyrek saatten fazla güldü. Yeşilli Kadın çoktan gitmişti ki Rabot bir nöbete tutulmuş gibi, öksürür gibi, can çekişir gibi hâlâ gülüyordu.

Bu vak'adan sonra Rabot-nun hayatında bir değişiklik oldu. Ne zaman muztarip ve ya ağlanacak üzere olsa tam zamanında « Rabot, Yeşilli Kadını getirecekler » deyerek onu güldürmek mümkündü.

KASIMPATI

Sonbaharda bize yalnız
Kasımpatı bir hoş bakış.
Neden deye sormayınız,
O içli hal, o yalvarış.

Garip kuşlar gibi mahzun ;
İstırap var neş'esinde.
Akşamları uzun uzun
Titrer bahçe köşesinde.

Belki derdi azalırdı,
Bir dize koysa başını ;
Biraz teselli alırdı,
Silen olsa göz yaşını.

Ne yapsın ağlamasın da ?
Gökler bulutla örtülü.
Binbir hicran arasında
Kalır mı ya tahammülü ?...

Biliyor ki bu gün yarın,
Her şey kara karışacak.
Zavallıcık - düşün - yarın
Topraklara karışacak !..

GALİP NAŞİT
(Meltem ismindeki şiir kitabından)

YAKLAŞ BANA

Işıklar damla damla süzülürken sulara,
Gönlümü bir tutam saç gibi açtım rüzgâra,
Döktüm kederlerimi boşluğa birer birer...

Gam dolu hıçkırıklar zincirlendi vadide.
Ey, ismi bir muhayyel çiçek gibi nadide !..
Belki sen de ağlardın bilsen derdimi eğer.

Islak menekşeleri hatırlatan gözlerin,
Bağrımı kurtlar gibi didikleyen kederin
Acısıyle yanardı eğer yaklaşsan bana.

Çehreme bir bakışta okusaydın içimi,
Anlamak güç değildi bu yalan sevincimi ;
O zaman biz başbaşa ağlardık kana kana.

GALİP NAŞİT
(Meltem ismindeki şiir kitabından)

WEBER

Yazan: MEBRURE HURŞİT

CHARLES-MARIE baron de Weber, 18 Kânunuevel 1786 da Holstein dükalığına ait Eutin isimli küçük bir şehirde doğdu. Meşhur bir kemanist olan babası inzivayı seven bir adamdı. Musikî meraklısı bir kaç dostundan başka kimse ile görüşmezdi. Weber yalnızlık içinde büyüdü ve pek tabii olarak da konuşmaktan fazla düşünmeği seven sessiz geniş hayalli, hassas bir çocuk oldu.

Daha küçük yaşta musikî ve resimde büyük bir istiydat gösterdi. İlk zamanlar her iki yoldada çalıştı, fakat sonra resimden vazgeçerek kendini tamamen piyanosuna hasretti.

Hilkatin Webere bahşettiği büyük kabiliyeti ilk işleten Henschell isminde muktedir bir muallim oldu. Küçük san'atkârın atisi uğruna hiç bir fedakârlıktan çekinmeyen ebeveyni bir müddet sonra Salzburga yerleşerek çocuğu yine bu sütunlarda hayatını anlatmış olduğumuz Hayd'ın tâlimi altına verdiler. Fakat Weber bu derslerden pek istifade edemedi. İhtiyar muallliminin sert ve çatık yüzü onu fazla yıldırıyordur Bu yüzden hocasından ayrıldı ve kendi kendine çalışmağa koyuldu. Bu gayretlerin neticesi olarak da 12 yaşında-1798 de Salzburgapiyano için bestelediği altı küçük *füg*ü neşr ettirdi. Bir müddet sonra Münihe gitti ve tanınmış bir kaç muallimden ders aldı. O vakitler bir de opera yazdı, yalnız zamanla kudret ve san'ati ilerleyince bu sayıfaları beğenmeyerek yaktı.

14 yaşına bastığı zaman «Orman kızı» isminde bir opera daha besteledi. Münihte, Viyanada, Pragta, ve Petersburgta temsil edilen bu eser küçük san'atkârın umduğundan fazla ragbet kazandı. Weber hemen bunun arkasından 1801 de «Pierre Schmoll» isminde daha mahirane ve orijinal bir eser besteledi, ama her nedense Salzburgta yazdığı bu opera hoşa gitmedi.

Ertesi sene Weber babası ile beraber Leipzig, Hamburg, Holştein şehirlerinde bir tetkîk seyahatine çıktı ve 16 yaşındaki bir gençte hiç görülmemiş bir ciddiyetle «Ahenk kaidelerini» tetebbüe koyuldu. 1803 de Viyanaya döndü ve ahenk teorileri hakkında şayanı dikkat eserler yazmış olan rahip Volgerle çalışarak bilgisini arttırdı.

Bu âlimden ders aldığı müddetçe eser ibdaından vazgeçerek kendini bütün ruhu ile tetkîk ve tetebbüe verdi.

1804 den 1806 ya kadar Breslau tiyatrosu orkestre şefliğini yaptıktan sonra musikîye pek meraklı olan prens Eugène de Wurtemberg-in Silezya daki sarayına yerleşti. Prens san'atkâra kilisesinin ve tiyatrosunun orkestra şefliğini verdi. Weber o sıralarda «Orman kızı» isimli operasını bir daha retüştan geçirerek «Sylvana» adı altında yeniden oynattı. Ebu-Hasan isimli operası 1810 da Darmstatı da temsil edildi.

Almanyayı pek ziyade sarsmış olan İena harbi esnasında prens Eugène de Wurtemberg-in zarif tiyatrosu da harab olmuş, Weber işsiz kalmıştı. Konser vermek üzere seyahat etmeği tasarladı, fa-

kat o vakîtler Almanyanın geçirdiği siyasi buhranlar onu bu emelinden vaz geçirtti.

Stuttgart-da oturan prens Louis de Wurtemberg-in dâvetini kabul ederek bir müddet de orada yaşadı. Aynı sene içinde Darmstat, Frankfort, Münih, ve Berlin şehirlerini dolaştı; 1812 de Viyanaya döndü ve bir kaç ay sonra Praga operası müdürlüğüne geçti. Bütün bu zaman zarfında eser bestelemeğe de yine devam etti. Praga operası müdirieytini üç sene muvaffakîyetle muhafaza ettikten sonra birdenbire istiyfasını verip çekildi. Bir müddet muayyen bir işle meşgul olmadan seyahatle vakît geçirerek oyalandı; bir çok güzel teklifleri reddettikten sonra Dresde-de opera teşkil etmek vazifesini alarak yeniden çalışmağa koyuldu.

***

1813 senesinden iytibaren Weberin ismi Almanyada eyiden eyiye tanınmağa başladı. Bilhassa bestelediği vatani şarkılarla gençliğin kalbinde unutulmaz bir yer edindi. 1822 de Berlinde temsil edilen Freychütz adlı operası ile muvaffakîyeti bir za'e: şeklini aldı: Bu eser hiç bir Alman operasının görmediği takdir ve ragbete mazhar oldu ve muharririni birdenbire Almanynın en yüksek, en gözde bestekârı mevkîine iriştirdi. İki sene sonra yâni 1824 de bu opera «Robin des bois» ismi altında fransızcaya çevrilerek Pariste temsil edildi.

Freychütz den sonra Weberin san'at hayatı hep muvaffakîyetlerle doldu. 1822 ve 1823 de temsil olunan «Preciosa», «Euryanthe» isimli iki operası şöhretini bir kat daha arttırdı. 1826 da Londra da «Oberon» ve «Roi des Elfs» isimli operalarını temsil ettirdi. [Freychütz, Euryanthe ve Oberon operaları Weberin şaheserleridir.]

1826 senesi Şubatında operasının temsili ile bizzat uğraşmak üzere Londraya gittiği zaman san'atkârı mezara götüren verem, ilk zulmunu hissetirmeğe başlamıştı. Weber hastalığının karşısında kendini o kadar yeise kaptırmıştı ki ne kazandığı şöhret, ne de karısının, çocuklarının şefkati, hiç hiç bir şey artık onu avutmayordu.

Londraya giderken sanki artık bu gidişin dönüşü olmadığını hissetmiş gibi sonsuz bir teessür göstermiş, karısından evlatlarından ayrılmadan evel odasına kapanıp saatlerce çocuk gibi höngür höngür ağlamıştı.

Gerek Londrada gerekse seyahati zarfında uğradığı yerlerde büyük bir alâka ile karşılanmıştı. O zamanlar karısına yazdığı bir mektupta şöyle demişti: «Eserlerim hakkında en büyük üstatların söylediklerini sana yazacak olsam şu kâğıt bile heyecandan kızarırdı... eğer bu sevinçlerden, saadetin verdiği bu büyük sarsıntılardan sağ çıkarsam ne mutlu bana...»

Ne yazık ki muzafferiyet ve muvaffakîyetin verdiği surur sarhoşluğu uzun sürmedi! İngilterenin sisli havası içinde hastalık korkunç bir şekilde ilerledi. 30 Mart tarihinde karısına şu mektubu yazmıştı: «Artık benden olsa olsa ancak bir kaç mektup daha alacaksın. Buna da cevabını Londraya değil Frankforta, post-restant olarak gönderirsin. Kararıma birdenbire şaştın değil mi? Dönüşte Parise uğramaktan vazgeçtim. Artık yürüyecek, konuşacak bile halim kalmadı. Bir an evvel vatanıma, yurduma kavuşmaktan başka bir şey düşünmeyorum.»

Veremlilerde umumiyetle görülen o içler acısı gönül sadeliği ile Weber de hâlâ hayattan ümid ni kesmeyor, ciğerleri oyulup parçalanırken bile ati için güzel hayaller kuruyordu. Yukarıda bir kısmını yazdığımız mektupta Londradan hemen ertesi günü hareket edeceğini, bir iki hafta içinde ailesine kavuşacağını, 6 haziranda da Freychütz operasının temsilinde bulunacağını daha bir sürü başka tasavvurlar arasında anlatan zavallı san'atkâr, hastalığın birdenbire şiddetini arttırması üzerinde yola bile çıkmadan bir hafta içinde pek ağırlaşmış ve 5 Nisan günü gözlerini ebediyen yummuştu.

2 Nisan tarihinde titrek bir elle karısına yazdığı son mektubu şu cümle ile bitiyordu:

«Allah hiç birimize hastalık, gurbet acısı çektirmesin! Şimdi aranızda olabilmek için neler vermezdim, neler...»

WEBERİN o kadar coşkun bir hayatla, bütün inceliğine rağmen o kadar ciddi bir ahenkle dolu olan eserlerini dinlerken onları ne kadar güçlükle ne kadar ağır yazmış olduğunu hiç tahmin etmeyiz.

Oberon-u bestelemek için kendisine üç ay mühlet verdikleri zaman yazmış olduğu bir mektup da buna bir misaldir:

«Üç ay mı? Üç ayda ben ancak piyesi okur kafamda planını çizebilirim!»

Hakîkaten de böyle olmuş ve bu eseri ancak 18 ayda meydana çıkarmıştır. Weberin ölümünden sonra kâğıtları arasında neşredilmemiş bir kaç beste ile bâzı nesir ve şiir parçaları bulunmuştur. Bunlar içinde «San'atkâr hayatı» adlı bir de roman çıkmıştır ki Weber bu hikâyesinin kahramanını kendine çok benzetmiştir.

Bu karışık ve birbirini pek tutmayan kâğıtlar bir araya toplanılarak neşredilmiş fakat halka umduğu ve beklediği zevkî vermemiştir.

Weberin dehası resim ve edebiyattan değil sonuna kadar yine de musikîden can almıştır.

Molière 1622—1673

Yazan: Y. N.

Molière edebiyat tarihinin kaydettiği en büyük Komedi muharriridir. Muhtelif seciye ve ahlâkları tesbit eden eserleri üç asra yakın bir zamandan beri lâyemutluğunu muhafaza etmiştir. Molière beşer denilen mahlûku anlamaya muvaffak olmuş nadir dâhilerden biridir.

Hayatı

Molière Pariste 1622 senesinin Kânunu-sani ayında doğdu. Babası kralın halıcısı Jean-Baptiste Poquelin isminde bir adamdı. Babası onu da kendi mesleğine sülûk ettirmek isteyordu, bununla beraber oğluna kuvetli bir tahsil vermeyi ihmal etmedi.

Molière zamanının en meşhur mekteplerinden biri olan Klermont kolejine devam etti. Orada birçok asılzadelerle sınıf arkadaşlığı etti. Bunların arasında bil'âhara Molière-i himaye eden prens Conti de vardı. Molière kolejde lâtin eserlerini asıllarından tâkîp edecek kadar lâtince öğrendi.

Bir rivayete göre Molière meşhur filozof Gassendi nin talebesiydi. Gassendi din aleyhtarlığı ve hür fikirleriyle tanınmış bir adamdı. Bu rivayet doğruysa Molière-in kiliseyi kendisine düşman eden felsefesinin müessiri keşf edilmiş demektir. Başka bir rivayete göre de Molière koleji bitirdikten sonra hukuk tahsil etmiştir.

1643 te genç Poquelin babasının mesleğini terk ederek aktör oldu. Bejart ailesiyle beraber «Meşhur Tiyatro» yu tesis etti. Bu tecrübesiz *trup* büyük bir rağbet kazanmadı. J. B. Poquelin bu esnada namı-müstearı olan Molière ismini aldı.

1645 ten 1658 e kadar Molière arkadaşlariyle beraber vilâyetleri dolaşarak temsiller verdi.

İlk eseri olan Şaşkın isimli komedisini Lyon şehrinde 1653 te yazdı. Filhakika ondan evvel de ufak, tefek birçok şeyler yazmıştı, fakat bunlar grotesk nev'inden taklit ve kıymetsiz yazılardı. Corneille, Rotrou gibi temaşa muharrirlerin trajedi ve komedileriyle italyancadan naklettiği birçok farsları oynuyordu. İtalyan sahnesi o zaman fransız sahnesinden daha tecrübeli ve daha yüksekti.

Molière Paris temsillerine 1658 de başladı. Kralın kardeşi kendisine Petit-Bourbon sarayının salonunu tahsis etmişti. Sonra Palais-Royal sarayına nakl etti.

Başlıca eserleri şunlardır:

1656: Aşıkane bir infial — 1661: Kocalar mektebi — 1662: Karılar mektebi — 1664: Tartüf (3 perde) — 1665: Don Juan — 1666: İnsan düşmanı, Zoraki doktor — 1667: Tartüf (5 perde) — 1668: Amphitryon, Hasis — 1670: Psişe, Scapen-in desisleri — 1672: Âlim kadınlar — 1672: Merakî.

1667 de kilisenin tazyikî üzerine kral tarafından temsili men'edilen Tartüf piyesinin oynanılmasına 1669 da irade çıkmıştı.

Molière 1662 de kendi trupundan Armande Béjart la evlendi. On dördüncü Lui ilk çocuklarının vaftiz babasıydı. Kral her zaman Molière i himaye etmişti. Molière bu himayeye istinaden ukalâ asılzadelerle riyakâr softaları gülünç bir mevkîe koyan eserler yazmıştı. Kilise yaşadığı müddetçe Molière e diş bilemişti, öldükten sonra da cenazesine dini merasimi yapmadı.

Molière ekser eserlerini kralın talebi üzerine ve sarayda yapılacak bir müsamerede oynanmak üzere alelâcele yazmaya mecbur olmuştu, bununla beraber bu kadar kuvvetli eserler yazabilmiş olması hayrete şayandır.

Molière sağlam bir adam değildi. Uzun zamandan beri göğsünden ve miydesinden muzdaripti. 14 Şubat 1673 de Merakî nin üçüncü temsili esnasında bir nöbet geldi. Evine götürdüler, birkaç saat sonra can verdi. Karısı cenazeye dini merasim yapılması için krala müracaata mecbur kaldı. Kilise ancak geceleyin gömülmesi şartiyle ve bin müşkülâtla buna razı oldu.

Molière in trupu 1680 de diğer bir trupla birleşerek Komedi Fransez ismini aldı. O zamandan beri Komedi Fransezin repertuvarında en mühim mevkî' Molière in eserlerine ayrılmıştır. Onun icin bu tiyatroya Molière Evi de derler.

Eserleri

Molière şairdir: eserlerinin bir kısmını manzum olarak yazmıştır; müdekkîktir: birçok tipleri hayatta olduklarından daha canlı bir surette tesbite muvaffak olmuştur, filozoftur:

kanaatlerine muhalif fikir ve an'anelerle istihza etmiştir.

İlk eseri olan Şaşkın beş perdelik manzum bir komedidir; orijinal bir mevzua malik olmamasına rağmen üslûp cevval ve muhavereler canlıdır. Bir uşağın efendisinden para çekmek için müracaat ettiği hileleri anlatan bu piyesin mevzuu bir italyan muharririnden mülhemdir. Zaten Molière de Shakespear gibi başkalarının fikirlerinden istifade etmekten çekinmezdi.

Kocalar Mektebi ve Karılar Mektebi genç kızların fazla tazyik altında büyütülmesi aleyhinde yazılmış iki komedidir. Molière bu eserleriyle tazyikîn genç kızlar üzerinde aksi bir tesir yapacağını göstermek istemiştir.

Muhtelif muharrirler tarafından ayrı ayrı yazılan ve menşei bir İspanyol eseri olan Don Juanı herkes bilir. Don Juan muhteris fakat aşkı pek az zaman devam eden bir kadın avcısıdır.

Zoraki Tabip Molière in en şen ve en güldürücü komedilerinden biridir. Don Juan gibi bu da mensurdur. Zorla Tabip yapılan bir adamın dilsiz olduğunu uydurma bir lâtince ile anlatması pek komik bir sahne yapar.

Yorgaki Dandini ismiyle Vefik Paşanın adapte ettiği Georges Dandin asil bir ailenin kızını alan bir köylünün pişmanlığını anlatır.

Amfitriyon ve Hasis (Azarya) Lâtin şairi Plaute inin iki komedisinden alınmıştır. Fakat asıllarına pek az benzedikleri gibi kîymet itibariyle onlara çok faiktir. Hasis, hasisliği hastalık derecesinde olan bir adamın başına gelenleri gösterir. Dünyanın en meşhur tiplerinden birini yaratan bu eser dünyanın en meşhur komedilerinden biridir.

Asil olmıyan Asilzade isimli komedisinde Molière türeme asilzadelerin cehalet ve kabalıklarıyle alay etmiştir. M. Jurdenin eskerim, musikî ve lisan dersleri alması çok gülünç sahneler vücude getirir.

Versay hadisesi ve Karılar Mektebinin Tenkîdi isimli eserleriyle Molière asilzadelere hücum etmiş, gülünç bir marki tipi yaratmıştır.

Molière in en kuvvetli şaheserleri İnsan Düşmanı (Merdümgiriz), Tartüf ve Âlim Kadınlardır.

İnsan Düşmanında hakîykî bir insan düşmanı göremeyoruz. Alceste insaniyeti sevdiği için ve insanların fenalıklarına tahammül edemediği için insandan uzaklaşmak isteyen bir adamdır.

Tartüf, din maskesi altında her türlü rezaleti yapmaktan, iyzaz ve ikramına nail olduğu adamın karısına göz koymaktan çekinmeyen yalancı bir softanın macerasıdır. Sonunda bütün rezaletleri meydana çıkar ve evden kovulur.

Âlim Kadınlarda Molière, başka bir küçük komedisinin mevzuunu genişleterek devrinde, Presyöz "*Precieuses*„ namı verilen ukalâ ve mânasız bir ilim satıcılığı yapan bir sınıf kadınlarla alay eder.

Merakî son eseridir. Uzun zamandan beri hasta olan Molière doktorların tıp sahasındaki aczlerini anlamıştı. Bu komedisinde halkın anlamadığı bir lisanla onlara hastalık isimleri sayıp döken tabiplerin cehaletini gülünç yapmıştır.

Molière in ahlâk telakkîlerine komedilerinde fazla yer vermesini kusur olarak gösterenler bulunmuştur. Molière bu hususta zamanın zevkîne tabiiyetten başka bir şey yapmamıştır.

Molière eserlerde insanların daima ideal bir şekilde gösterildikleri bir devirde ilk realist muharrir oldu. Beşeri bütün kusurları, bütün gülünç ve acıklı taraflariyle göstermekten çekinmedi.

Yarattığı tiplere üç aşır sonra hâlâ aramızda tesadüf ediyoruz. Ve üç aşırdan beri Molière ayarında bir temaşa müellifi yetişemedi. Büyüklükler güç kıyas edilebilir, bununla beraber biz, bilâtereddüt, Molière dünyanın en büyük komedi muharriridir, demekte tereddüt etmeyiz.

Molière den bahsederken Vefik Paşayı unutmak bir nankörlük olur. Vefik Paşa Molière i herkesten eyi anlamış ve onun hemen bütün eserlerini asıllarına yakın bir güzellikle türkçeye nakl etmiş, çok kıymetli bir muharrirdir.

Yegâne kusurunu zamanın şimdi eskimiş olan lisaniyle yazılmış olması teşkil eden bu eserlerin yeniden tab'ını Maarif Vekâletinin himmetinden bekliyoruz.

Edebi Musahabe

Roman ve Hikâye Tarzları

YAŞAR NABİ

EPOPE (dastan-kaside) devrinde edebî hikâyenin muhtelif tarzları yoktu. Manzum *epope* sadece ve gayet basit olarak bir kahramanlık macerasının hikâyesiydi.

Hikâyenin, mensur roman şeklinde yazılmıya başladıktan sonra ufukları çok genişledi. Muhtelif muharrirler muhtelif görüş ve duyuş tarzlariyle muhtelif şekillerde hikâyeler yazdılar. Değisme ve yenileşme ihtiyacı bu tarzların ve şekillerin adedini git gide artırdı ve artırmaktadır.

Hikâye tarzının en basit ve eski şekli olan *macera romanı*nda ehemmiyeti haiz olan yegâne şey mevzuudur. Muharririn işittiği veya tahayyül ettiği vak'alar ne kadar güzel ve heyecan verici ise roman da o nisbette muvaffaktır. Macera romanları muhayyilesi geniş ve yaratıcı muharrirlerin işidir. Hayat bir roman muharririnin muhayyilesi kadar muglak ve meraklı vak'alar yaratmaz ve yaratsa bile bu vak'aları romancı daima görüp işitemez.

Macera romanı edebiyat tarihinde en az yeri olan bir tarzdır; edebiyat tarihine girmiş macera romanları mevzuunun güzelliğinden ziyade üslup veya diğer evsafı için beğenilmişlerdir.

Macera romanına en yakın bir tarz *ekzotik* roman tarzıdır. *Ekzotizm* roman şeklinde ve bir vak'anın zinciriyle birbirine rapt edilmiş hakîykî veya hayali bir seyahat intibâlarının anlatılmasıdır. Ekzotik roman da meraklıdır, fakat burda merakı celbeden şey geçen vak'adan ziyade kariin bilmediği yerlerin tasviri ve tanımadığı insanların yaşayış tarzlarıdır. Ekzotik tarzın en meşhur eserlerini «Atala» ve «René» gibi hikâyeleriyle Chateaubriand vermiş olmasına rağmen ekzotizm ancak Pierre Loti zamanında Fransada edebi bir ehemmiyet aldı. Eserlerinin mühim bir kısmını seyahat romanları şeklinde yazmış olan Pierre Loti misali bir çok telmizleri tarafından tâkîp edildi. Ekzotik roman henüz türk edebiyatına girmemiştir.

Üslup romanı diye de bir tarz ayırmak mümkündür. Öyle meşhur hikâyeler vardır ki şöhretlerinin sebebini tetkîk etmek isterseniz üslubundan başka bir şey bulamazsınız. Gayet basit ve ehemmiyetsiz bir vak'ayı size hiç yeni bir şey öğretmeden, hiç bir tahlil yapmadan zevkle okutan şey üsluplarının güzelliğidir. Bu iytibarla roman âdeta uzun bir mensuredir. Ehemmiyeti haiz olmayan ekzotik tarafını bertaraf edersek Bernardin de St Pierre in Paul ile Virjinisi, Lamartinin Rafaeli, Graziyellası birer üslup romanıdır. Bizde Yakup Kadrinin romanlarında en fazla ehemmiyeti haiz olan şey — diğer vasıflarını inkâr etmemekle beraber — üsluptur.

Ehemmiyetli roman tarzlarından biri de (moeurs) yani *örf ve âdet* hikâyeleridir. Örf romanlarında mahalli renk hâkimdir, vak'a ekseriya ihmal edilir, en ufak teferruat üzerinde durulur. Ve hayatı anlatılan insanların yaşayış tarzları, ahlâkları, hatta lisanı, telâffuz şekilleri bütün hususiyetleriyle karie tanıtılır. Edebiyat tarihi bu tarzda birçok kîymetli eserler kayd etmiştir. Böyle bir romanın muharriri herşeyden evvel kuvvetli bir görüş ve hafıza sahibi olmalıdır. Bir muhitte gördüğü şeyleri en ehemmiyetsiz noktalarına varıncaya kadar, tıpkı bir fotoğraf adesesi gibi, aksettirebilmelidir. Her muharrir görür, her muharrir işitir fakat her muharrir bir *moeurs* romanı yazamaz. Muhayyilenin bu nevi' hikâyelerde hiç bir yardımı yoktur, muhayyilenin yardımı eserin aleyhine olur, çünkü bir *moeurs* hikâyesi tamamiyle hakîykate tetabük edebilmelidir. Fransada Prosper Merimée-nin Karmen-i ve Kolomba-sı bu tarzın en kuvvetli eserleridir, denilebilir. Maupassant-ın küçük hikâyelerinden bir çokları da

bu tarzda yazılmıştır. Rusların Çekofu en iyi bir *moeurs* hikâyecisidir. Bizde Mahmut Yesarinin Çulluğu, Ömer Seyffetinin ve F. Celâletinin birçok hikâyeleri mahalli ve bu iytibarla *moeurs* eserleridir. Bu nevi' eserler adapte edilmesi en imkânsız olanlarıdır.

Karakter ve tip romanı da moeurs romanı kabilindendir. Yalnız moeurs romanında bütün bir kitlenin karakterleri anlatılırken *tip* romanında yalnız bir kişinin tipi canlandırılır. Molière-in bir çok piyesleri, Balzac-ın bâzı romanları gibi. Alphonse Daudetnin Tartarin de Tarasconuda Don Kişot gibi ölmez bir tip romanıdır. Bizde böyle bir tipi yaratmış, ebedileştirmiş bir eser henüz bilmeyoruz.

Geçen asırlarda çok ragbet gören *his ve hayal* romanlarının artık modası geçmiştir. Romantizmin yarattığı bu haleti rühiyedeki eserler *realizm* kuvvet bulduktan sonra yaşayamadı. Bir zamanlar çok meşhur olan Alphonse Karrın «Sous les Tilleuls» isimli romanını okuyacak artık kimse kalmamıştır. Reşat Nurinin Çalı Kuşu ve Dudaktan Kalbe gibi eserleri eğer içlerinde çok kuvvetli realist tablo ve tipleri ihtiva etmeseydiler sırf bir his ve hayal romanı olarak uzun müddet yaşayamazlardı.

En ehemmiyetli ve en kıymetli roman tarzı da şüphesiz *"psikolojik"* yani ruhi tahlil romanlarıdır. İnsan ruhu daimi bir tekâmül ve inkılâp geçirmektedir, bu iytibarla iptizale düşmeden, söylenmiş şeyleri tekrarlamaya mecbur olmadan bir *psikoloji* romanı yazmak imkânı daima mevcuttur. Bizi en fazla düşündüren, bize kendimizi ve etrafımızdakileri daha iyi anlamaya sevk eden *psikoloji* romalarıdır. İnsan kalbi, ve insan ruhu öyle bir lâbirenttir ki daima meçhul bir köşesi, keşfedilmesi lâzım gelen bir tarafı bulunacaktır. En büyük romancılar şüphesiz ki en iyi ruhu tahlil edebilenlerdir. Psikoloji romanı en büyük şahikalarını rus edebiyatında verdi. Tolstoiler, Turgeniefler ve bilhassa Dostoyevskiler bütün dünya edebiyatını tesirleri altında bırakmış büyük psikolog romancılardır. Fransa, onlardan geri kalmamak endişesiyle, bu sahada büyük bir deha sahibi olan Marcel Proustu yetiştirdi. Bize en iyi tahlil romanını vermiş Halit Ziyadır, Reşat Nuride tahlil kısmı diğer teferruatın ağırlığı altında silinmiş gibidir. Buna mukabil Peyami Safa hiç Şüphe etmeden deyebiliriz ki kuvvetli bir tahlil romancısıdır. Dokuzuncu Hariciye Koğuşu onun bu hususiaki kudretini bize ispat etti. Yakup Kadri ve Halide Edip de eserlerinde psikolojiye çok yer vermiş değerli romancılardır.

Hikâyede en yeni tarz olarak *biyografik* ve *otobiyografik* romanı görüyoruz. Biyografik roman, yâni yaşamış bir adamın-ki bu ekseriya çok meşhurlar arasından intihap edilir-hayatını kabil olduğu kadar hakîykata muvafık olarak roman şeklinde yazmaktır. Bu güç bir iştir, çünkü hayatı yazılacak adam hakkında vesaik toplamak için aylarca hattâ senelerce umumi kütüphanelerin tozlu rafları arasında dolaşmayı icab ettirmektedir. Geçen sene Istanbula gelen André Maurois biyoğrafik romanın en büyük şöhretidir. Otobiyografik roman, yâni romancının bizzat kendi hayatını yazması yeni bir şey değildir, fakat bu da biyografik roman gibi son zamanlarda çok ragbet gören tarzlardandır.

Daha bir çok tarzlar sayabiliriz: siyasi roman, tarihi roman, kozmopolit roman, harp romanları en son tarzlar arasındadır.

Ben roman nevileri arasında böyle bir tasnifi sırf roman şeklinde yazılmış eserlerin birbirlerinden ne kadar farklı olabileceklerini anlatılmak için yaptım. Yoksa muhtelif mâdenleri vasıfları sayesinde ayırd eder gibi edebi eserler arasında kat'i hudutlar çizmeye bittabı' imkân yoktur. Öyle eserler vardır ki birçok tarzları kendinde cem etmiştir, Söylediğim gibi maksadım roman denilen ve ehemmiyeti günden güne artan edebi nev'in umumi hatlariyle bir şemasını çizmekti.

İki Ahbap Rakîbe

Yazan : SEMİHA SAMİ

NİYMET Hanımın kabul günü, vakît henüz erken, zarif döşeli salonda ihtiyar hanım ile torunu Nazandan başka kimse yoktu. İlk müsafiri büyük bir samimiyetle karşıladılar:

— Maşallah, Bedi, Bey, sizi gören ne olur?

Genç avokat iytizar etti: — Kusurum çok, Hanım Efendi, fakat ne derece meşgul olduğumu bildiğiniz için affınıza güvenerek tasdia cesaret ettim.

Niymet H.: — Estağfurullah, dedi. Bukadar olsun bizi düşündüğünüze teşekkür ederiz. Sonra Nazana dönerek: — Yavrum, söyle bize bir çay versinler.

Genç kız parmağını zile bastı ve gelen hizmetçiye bazı emirler verdikten sonra mükâlemeye karıştı:

—Bu yaz tâtilini nerede geçireceksiniz, Bedi, Bey? "Memlekete„ gitmeye niyetiniz var mı?

Suriye hududunda doğduğu halde İstanbulda tahsil etmiş ve yerleşmiş olan Bedi' gülümsedi:— Herhalde Ağustos sıcağında değil, Nazan Hanım. Fransaya gitmeyi düşünüyorum. "Memleketten„ bu günlerde bir "hemşeri„ gelecek. Hem, size göre, fena bir niyetle.

—Vedia, gözünü aç, aleyhine müthiş, bir sui-kasd tertip ediliyor!

İki hanım birden haykırdılar: — Nasıl? Ne demek?

— Nazan Hanım ile bendenize göre fena fakat Hanım Efendi mâzur görürler, hatta muavenet ederler, ümidindeyim. Bilhassa bunu ricaya geldim. Bizim ailenin eski bir dostu bu günlerde geleceğini, ve bir İstanbullu kızla evlenmek istediğini yazdı.

Niymet H. okadar sevindi ki az kaldı müsafirinin boynuna sarılacaktı. Onun için dünyada kılavuzluktan büyük saadet tasavvur edilemezdi. Torununa evlenme teklifinde bulunmak tehlikeli olduğuna, pek elim tecrübelerden sonra kanaat hasıl ettiğinden başkalarını evlendirmekte hazin bir teselli bulurdu. Sordu:

— Hemşeriniz nasıl kız isteyor?

— Arkadaşımın izdivaç hakkında öyle hususi fikirleri var ki hafızamda tutmak mümkin olamayacağı için mektubunu getirdim.

Cebinden çıkardı, okudu. Niymet H. derin bir alâka, Nazan derin bir işmiyzaz ile dinleyorlardı.

"Güzel olacak, fakat her kesin dikkatini celbedecek derecede parlak bir güzellik değil. Asri terbiye görmüş olacak, Hiç olmazsa bir iki ecnebi lisana vakıf olacak. Kibar olacak, fakat kimsesiz olması müraccah servet ise hiç matlûp değil.

Nazan sordu: — Okadar mı?

baba annem seni evlendirmek isteyor

— Okadar.

— Bu cins ve evsafta mal şehrimiz pyasasında mevcut değil.

Niymet H. sinnile gayri mütenasip bir hiffetle Nazana haykırdı: — Buldum! buldum! Teyzezaden Vedia! Sonra Bedie döndü: — Tam istediği gibi. Fakîr düşmüş bir kibar kızı. Annesinden başka kimsesi yok. Biz, tabii, uzak akraba sayılırız. Tahsili, terbiyesi, hepsi mükemmel.

Nazan sinirlendi:

— Baba-annne, siz kılavuzluktan hiç usanmaz mısınız?

— A kızım, sen benim işime ne karışırsın? Kendin hiç evlenmeyeceksin, bitmez tükenmez bir tahsile ömrünü vakfetmişsin, bunu anladık; fakat el âlemin kısmetine mani' olmaya ne hakkın var?

— Sizin merakınızı bilirim, fakat Bedi, Bey benim gibi düşünürdü...

— Efendim, elçiye zeval olmaz. Bendeniz ancak bir âile dostunun pek mübrem ricası üzerine teşebbüs ettim. Mâlûmu-âliniz, meşguliyetten kimseyle görüşemeyorum, kimseyi tanımayorum. Bunun için Hanım Efendiye iltica ettim.

— Babaannem kaç gencin felâketine sebeb oldu, bilir misiniz?

Bedi, güldü:

— Nazan Hanımın izdivaç hakkında fikirleri dehşet!

— Hiç bir şeye aklı ermez, her lâkırdıya karışır... Arkadaşınızin kim olduğunu öğrenebilir miyiz?

— Dursunzade Yaşar Bey. Vasî' pamuk tarlaları var.

— A! Nazan! İşittin mi? Bizim çiftliğin müstêceri! Senin rahmetli anneciğinin âilesi o çiftlikten istifade değil, yalnız zarar görmüşlerdi o kira ile tutalı öyle mükemmel işletiyormuş ki! Hem onun kendi tasarrufundaki araziye nisbeten b'zimki hiçmiş. Dehşeili zengin olacak...?

— Çalışıyor, kazanıyor, Efendim.

— Şu kızcağaza inşallah hayırlı bir kısmet çıktı. Yanınızda resmi var mı?

Bedi' cüzdanından bir fotografi çıkardı, gösterdi. Niymet H. ekşidi.

— Biraz yaşlıca.

— Kırk beş yaşlarında.

— Lâkin çirkin adam değil. Baksan-a, Nazan!

Nazan fena somurtmuş, köşede semaverin kaynamasını seyrediyordu. Maamafi çay fincanlarını dağıtırken büyük annesinin uzunca tedkîk ettiği resme göz uciyle baktı.

***

AKŞAM pek geç vakît Vedia idarehanedeki işini bitirmişti; İstanbulun tenha bir sokağında annesiyle birlikte bir katını işgal ettikleri küçük eve yorgun adımlarla avdet ederken hayatının yeknasaklığını düşüyordu. Pek muhtasar bir yemeği büyük bir acele ile yeyecekler, çünki âile âdetlerinden biri mânasız bir istiycal idi; annesinin bütün dertlerini, komşuların bütün dedikodularını dinleyecek, birer kahveyi ağızlarını yakarak içtikten sonra annesi komşularla dedikoduya devam etmek üzre gidecek, Vedia da yorgunluktan yatağına düşecek. Sonra ertesi sabah o günün bütün halleri ayniyle tekerrür edecek ve günlerin geçişi böylece devam edecek... Kim bilir ne zamana kadar?

— Ah! diyordu, bir değişiklik! Yangın olsun, zelzele olsun, fakat bir değişiklik!

Kısmetinden daha eyi bir şey isteseydi olacakmış. Evinde bir değişiklik buldu, dediği kadar müdhiş değilse de pek hoşuna gitmedi. Annesi eve henuz avdet etmemişti; hem salon, hem yemek odası olarak kullanılan küçük odada teyzesadesi Nazan bekleyordu.

Vedia içinden: — Bir bu eksikti, dedi. İki genç kız vazife sevkiyle öpüştükten sonra Nazan ziyaretinin sebebini ciddi bir ihtar ile anlattı:

— Vedia, gözünü aç! Aleyhinde müdhiş bir suikast tertip ediliyor!

Vedia gülünç bir korku ile sordu: — Malıma mı, canıma mı?

— Hepsinden beter. Hürriyetine!

Vedia güldü: — Hür olduğumu şimdi öğrendim. Hürriyetimi kaybedersem pek farkına varamayacağım.

Vedia alelâde zamanlarında uysal tabiatlı olduğu halde küçük yaşından beri Nazanın karşısında bütün aksiliği uyanırdı; iytiraz etmek, inad etmekten başka bir ihtiyaç duymazdı. Konuşurlarken, yahut kavga ederlerken Vedia çılgınca güler, Nazan dişini sıkardı. Sonra ayrılırlar; Vedia kendisini kimse görmeyeceği zaman ağlar, Nazan dişini daha ziyade sıkardı. Şimdilik iyzahat verdi:

— Babaannem seni bizim çiftliğin müstêciriyle evlendirmek isteyor. Resmini gördüm, çirkin, ihtiyar, cahil bir adam... Taşra hayatına katlanacak kimsesiz bir kız isteyormuş.

— Bilir misin, bu hayattan öyle bıktım, öyle bıktım ki Çine bile gitmeğe hazırım... Zengin olsun da isterse yüz yaşında olsun.

— Senin paraya böyle haris olduğunu bilmezdim.

— Senin nasihatlarını nihayet dinlemeye karar verdim, kardeşim.

— Benim nasihatlarımı mı?

— Sen değil misin bana her zaman "Paranın kîymetini bilmeli" deyen?

— Doğrusu sözlerimi böyle tefsir edeceğin hatırıma gelemezdi. Sen hiç ifrat ile tefritten kurtulamaz mısın?

— O zaman âilenin en mukaddes an'analarından ayrılmış olurdum!

— Seninle eiddî konuşulmaz ki... Sen bilirsin, kardeşim. Ben senin eyiliğin için söyledim.

Ayrılırlarken yine vazife sevkiyle optüştüler. Nazan Maçka tramvayını beklerken dişini daha ziyade sıkıyordu. Vedia yalnız kalınca ağladı, ağladı.. ta annesinin ayak sesini işidinceye kadar. O zaman pianoya koştu (annesi musikî mualli olduğu için servetlerinin bu son bakıyesi feda edilmemişti), var kuvvetiyle (Şopen) Chopin'in bir mazurkasını çalmaya başladı.

Annesi: — Maşallah, Vedia, bu akşam seni pek neş'eli buldum, dedi.

Vedia gözlerinin kızardığını göstermemek için annesinin boynuna sarıldı ve haykırdı: — Anneciğim, çok seviniyorum! Niymet Hanım Efendi beni zengin bir adamla evlendirecek...

Gözlerini yıkamaya koşarken annesi arkasından hayretle bakıyordu. Kızının hissiyatını hiç bir vakît anlayamamıştı.

***

TAŞAR Bey İstanbula gelince Niymet H. onu Vedia ile görüştürmek için Bedi'ile birlikte çaya dâvet etti.

Nazan güzelliğiyle kendini beğendiremeyeceğine çoktan kanaat hasıl etmiş olduğundan mâlûmatiyle beğendirmekten başka emeli olmadığı halde o gün tuvaletine fazlaca üzendi. Ensesi dikkatle traşedildi, kaşlar iplik gibi kalıncaya kadar yolundu; dudaklar, yanaklar, kirpikler büyük bir iytina ile boyandı.

Nazan kendine iytiraf etmek istemediği halde çocukluğundan beri teyzezadesini kıskanırdı. Vedia ondan daha güzeldi; ondan bir yaş küçük olmakla beraber okadar boylu idi ki küçülmüş esvaplarını Nazan giyerdi çünki Nazanın babası fakîrdi, Vedianın babası ise kızına en güzel esvapları giydirirdi. Vedianın ecnebi mürebbiyeleri vardı, Nazan mahallesindeki iptidaî mektepte okurdu; son senesinde Vedia onun sınıfına girdi ve aliyülâlâ bir tasdikname aldıktan başka Nazanın altı seneden beri güvendiği birinciliği elinden aldı. Tâli'leri başdöndürücü bir sür'atle değişmişti. Vedianın babası âilesini perişan bir vaz'iyette brakarak ölmüştü. Nazanın babası Harbı-Umumîden beri günden güne zenginleşmekte idi. Vedia bir idarehanede cüz'î bir maaşla çalışırken Nazan İstanbulda mevcut Fransız, İngiliz, Alman, İtalyan mekteplerinde birer, ikişer sene okuyarak ecnebi lisanlarında kuvvetlenmeye çalıştı ve hepsini bir birine karıştırdı.

Mülâkat günü Vedia salondan içeri girince onun

hiç bir zaman okadar güzel olmadığını Nazan kalbinde gizlediği bir sızı ile hissetti.

Niymet H., genç kız elini öperken: — Aferin, benim güzel kızım, dedi; istediğim gibi geyinmişsin.

Nazan, onun süsüne çok zaman sarfetmediğini bilirdi. Kirpiklerinin gölgesinde, kaşlarının ince inhinasında san'at olmadığı gibi beyaz ensesini örten siyah büklümler ve sade fakat zarif esvabile tam bir ahenk teşkil ediyordu. O kadınlardandı ki bir basma esvap giyse ona bir akşam elbisesi zarafetini verirdi.

Misafirler gelince Bedi, dostunu hanımlara takdim etti. Yaşar Bey denildiği gibi yaşlı ve çırkin değildi, fakat okadar mahcup idi ki kadınlar cem'iyetine hiç alışmadığı belli idi. Niymet H. onu alıştırmak için elinden geldiği kadar gayret etti. İlk sözler tabiatiyle cenup vilâyetinin İstanbul ile mukayesesi oldu. Niymet H., çocukluğunda oraları görmüştü, çok tebeddülat var mı diye sordu. Çiftlikten bahs açıldı. Nazan pamuk mahsulât ve ihracatına dair öyle vakifane sualler soruyordu ki Yaşar Bey şaştı. Ona cevap yetiştirmeye çalışırken göz ucu ile Vedianın, cidden hayran kaldığı, güzelliğine bakıyordu. O, hiç onların bahsına alâka göstermeksizin, ilk dsfa tanıştığı Bedi' ile konuşuyor, Douglas Fairbanks ile Charlie Chaplin'i hararetle münakaşa ediyorlardı. Nazan devam etti:

— Lakin ham maddeleri ihrac etmekle memleketin ne derece mutazarrır olduğu hesap edilse insan dehşet içinde kalır. Mahallinde iymal edildiği takdirde...

Yaşar Bey merhametli bir tebessüm ile iyzah etmeye tenezzül etti:

— Pek doğru Hanım Efendi. Bu mes'eleleri çok tedkik ettim. Ancak şimdiye kadar münasip fırsat zuhur etmedi. Memleketimizin geçirdiği buhranlar mâlûm. Son işgalde mahvolduk. Her şeye yeniden başlamak lazım geldi. Hem bendeniz böyle teşebbüslere ancak muazzam sermaye ile girişilebileceği kanaatındayım. Sonra mühendis lâzım, mutahassıs lâzım...

— Orası mâlûm. Bir Felemenkli grupun mümessili babam ile bu mes'ele hakkında bir zamandan beri müzakerede bulunuyor. Bir iymalâthane tesisini tedkik için Türkiyeye gelmiş. Bu teşebbüse sizin de iştirâk etmeniz bütün taraflar için istifadeli olacaktır. Sizi bu zatla görüştürmeliyim. Almanca bilir misiniz?

— Maalesef...

— Bir gün tâyin edelim, burada görüşürsünüz. Size tercemanlık ederim. Babama ekseriya ben tercemanlık etmekteyim. Babamın bütün ecnebi muhaberatı benim elimdedir.

Yaşar Beyin alâkası uyandıkça mahcubiyeti azalıyor, gözünde hakikî bir zekâya delâlet eden bir parıltı görülüyordu. Niymet H. onu vazifesine dâvet için Vediayı mübahasaya karıştırmaya çalıştı:

— Vsdia Hanım, sen bu işlere ne dersin?

Vedia uzun kirpiklerinin altından gözlerini süzerek cevap verdi:

— Dünyada aklım ermez.

Yaşar Bey büyük bir mahcubiyetle iytizar etti: — Efendim, tasarruf senesinde yaşayoruz, artık hanım kızlar da böyle şeylerle uğraşacaklar.

— Maatteessüf bizim âile ezelden beri israf ve sefahete alışmış. İçimizden para işlerine aklı eren bir Allâhın kulu yetişmemiştir.

— Maşallah, teyzezadeniz hanım epeyce meşgul olmuşlar.

— Nazan babasının âilesine çekmiş. Ben de kendi babamın âilesine. Zavallı babam evlenince ilk işi annemin çiflik hissesini rehinden çıkararak kendi satın almış.

Niymet H. içinden: — Bu klz Nazanın dediği kadar budalaymış, dedi. O tehlikeli mübahasayı değiştirmek için Yaşar Beye damdan düşer gibi sordu: — Garp musikîsini sever misiniz?

Yaşar Bey kızardı. Şark musikîsiyle alâkası pek sathi idi, Garp musikisini o güne kadar aklına bile getirmemişti. Kaçamaklı fakat nazikâne bir cevap mırıldandı. Bunu, Niymet H. genç kızların meharetini göstermek için kâfi bir vesile telekkî etti. Onlar âdet yerini bulsun deye biraz nazlandıktan sonra iptida Nazan pianoya oturdu. Her şeyde olduğu gibi musikîye de büyük bir gayret ve sebat ile çalışmıştı. Pek tâlimli ve pürüzsüz, fakat pek hissiz bir çalışı vardı.

Vedia onun yerine geçince çalışı ve sesi musikîden anlamayanları bile müteessir edecek mahiyette olduğunu gösterdi. Musikî aşkını annesinden miras almıştı. Her şeyi külfetsiz yaparken Nazanın bütün mesaisine rağmen ondan ziyade muvaffak olurdu. Ne çareki Niymet H. onu umumî mükâlemeye bir daha karıştırmaya çalışınca yine sapıttı. Danstan, sinemadan başka şey sevmediğini, taşrada yaşayanlar medeniyetten uzaklaştığını, asri bir kız için izdivaç istenilmeyecek bir şey olduğunu ve daha bunun gibi aklına gelen hezeyanları söyledi. Nazan ile Vedia bir araya gelince behemehal bir ahenksizlik hasıl olurdu. Bunu nihayet misafirler de hissederek bir ân evvel gitmeye kalktılar.

Bu mülâkat Niymet H. ın bütün ümitlerini mahvedecek mahiyette iken on beş gün geçmeden şayanı hayret neticeler hasıl oldu. Yaşar Bey Nazanın servetine tama'etmeyeçek kadar zengin olduğu halde onun mâlûmatını ve zekâsını Vedianın güzelliğine tercih ederek izdivacina talip oldu, o da kabul etli. Niymet H. artık gönlünün istediği gibi bir torunu olduğuna kani' oldu. Vedianın asabiyetinden ve münasebetsizliğinden nefret etmişti. Kız, kendi hakkında fena bir fikir vermek için ne lâzımsa söylemişti. Halbuki Bedi' ona deli gibi

(Devamı 79 uncu sahifede)

İSPANYOL EDEBİYATI

KEMALETTİN ŞÜKRÜ

İspanya

AVROPANIN bir ucundan *Pirene* dağları ile ayrılmış ve üç tarafı su ile kaplı olan İspanya çok eski bir tarihe sahiptir. Evelce ismi *İberya* idi. Romalıların istiylasından sonra *Vizigot* lara tabi olmuş, Arapların hakimiyeti altında asırlarca kalmıştır. Ancak on beşinci asrın nihayetlerinde doğru katolik Ferdinand ve İzabellanın birleşmesi ile tek bir monarşi şeklini alabildi, ve bu tarihten iytibaren de gerek siyasî, gerek ilmî ve edebî sahada yavaş yavaş tekemmül yolunu tuttu.

İspanya tarihinde karışmış pek çok ırklar görürüz. Keltler, İberler, Romenler, Vizigotlar, Araplar.

Bütün bu ırklar kendi lisanlarından bir kısmını İspanyolcaya sokmuşlardır. Mesela bir çok şehir isimleri *İberler* den, ilim, fen, san'at kelimeleri ile idare teşkilatına ait istilahlar Araplardan alınmıştır. Vizigotlar İspanyolcaya *Cermen* kelimelerini sokmuşlardır. Bütün bu ihtilatlara rağmen İspanyol lisanının esası Latince olarak kalmıştır. Maamafi esası Latince olan bu lisan da bidayette bir çok lehce farkı manzarası arzeder. Nihayet, siyasî, iktisadî ve içtimaî amillerin birleşmesi neticesi İspanyol lisanında *Kastil* lehcesi hakim olarak kalmıştır.

İspanya edebiyatında ilk devir 1150 den 1400 senesine kadar olan devirdir ki en ziyade dinî ve vatanî şarkılar, romanslar, kahramanlık menkabelerini musavvir manzumeler bu devirde göze çarpar. Bu devre İspanyol edebiyatının ilk devri ismi verilmektedir.

İkinci devir: Rönesans — 1407 den (Şarl-Ken)e kadar devam eder (1516).

Üçüncü devir: 1516 dan 1665 senesine kadar ki *Servantes* ve İspanyol tiyatrosu (Altın asır) ismi ile yad edilen bu devreye dahildir.

Dördüncü devir: İnhitat — 1665 den 1800 senesine kadar.

Beşinci devir — on dokuz ve yirminci asır.

Böyle beş devreye taksim edilen İspanyol edebiyatı muhtelif edebiyat cephesi arzeder: *Manzum masallar, Epik ve didaktik şiirler, Komedi ve facialar, Dinî mensureler, Romanlar.*

Bunların bir kısmı halk lisanında çok eskiden ve tevatüren kalmış efsaneler, köy hayatına ait şarkılar, hicviyeler, halk şarkıları ve vatanî kahramanlık efsaneleridir. Bunlar İspanyol edebiyatının ilk adımını teşkil etmekle beraber lisan tekemmül ettikce düzelmiş, nesilden nesile daima yeni bir çehre ile sade İspanyol gençliğine ve İspanya edebiyatına değil, cihan edebiyatı sahiplerine de geçmiştir. Bidayette dağınık ve kimin tarafından yazıldığı mechul bu manzum masallar ve şarkılar on altıncı asırda ve toplu bir halde nazımlarının isimleri ile beraber neşredilmiş, içlerinde müphem ve mânasız kalanlar ayıklanmış, bu suretle İspanyol edebiyatının bu ilk eserleri unutulup gitmekten kurtulmuştur.

Tarihciler bu *manzum masal* lardan pek çok istifade etmişlerdi. Vakıa hemen ekserisi uydurma vak'alara istinat eder. Ancak yine mevcut bir hakîkate esas oldukları ve bilhassa çok eski devirlerden başlayan İspanyol karakterinin bir aynası olduğu için tetkîkî faidelidir.

Bu manzum masallar içinde en meşhuru (Cid) masalıdır. *Korney* ve *Viktor Hügo Cid* masalından bir çok parçalar almışlardır.

Tiyatro

İSPANYA edebiyatında on altıncı ve on yedinci asırlar zarfında en fazla tekemmül eden kısım *tiyatro* dur. Hiç bir memlekette, hatta Fransada bile bu asırlarda İspanyada olduğu kadar çok tiyatro dramları yazılmamıştır.

Vakıa muhtelif İspanyol müellif ve nazımlarının eserlerindeki *entrig* ler, eşhas hemen hemen birbirlerine benzerler. Fakat jans iytibarı ile her müellifin kendine mahsus hususiyetleri eserlerinde daima tebaruz eder.

Madrit deki SERVANTES in Heykeli

İspanyol tiyatrosunun iki esaslı karakteri vardır.

Birincisi *Millî* dir. Yâni onu anlamak için İspanya tarihinin en parlak devresinde İspanyol ahlâkı, İspanyol ruhu, İspanyol âdetleri ile yakından alâkadar olmak, onları çok iyi bilmek lâzımdır.

İkincisi de İspanyol tiyatrosu *Romantik* dir.

Mamafi bu Romantizmin içinde hakîkî hayat vak'alarını gösteren *realist* sahneler de eksik değildir:

İspanyada ilk dramı yazan *Juan de la Encina* dır (1475-1536). İlk eserleri dinî mahiyette olmakla beraber sonraları halk tiplerini ve halk entriglerini sahneye çıkarmıştır. Aynı tarihte yetişen *Fernando de Rojos* ise sahnede temsil edilecek şekilde yazılmış müteaddit *diyalog* ların nazımıdır.

On beşinci asrın birinci nısfında pek çok piyesler meydana çıktı ve bir çok nazımları İspanya edebiyat tarihine kaydetti. Bunların arasında en mârufları *Gil Vicente* ile *Lope de Rueda* dır. *Gil Vicente* kırtan fazla piyes yazmıştır. *Lope de Rueda* ise bizzat teşkil ettiği bir trup ile bütün İspanyayı dolaşmış, halka kendi eserlerini temsil etmiştir.

Lope de Vega

İSPANYOL edebiyat tarihinde ölmez bir nam bırakan parlak bir isim vardır: *Lope de Vega*. On yedinci asrın ilk sülüsünde yetişen bu şöhret, kendinden evel gelen dram nazımlarını pek çabuk ve pek kolaylıkla geride bırakmış, karşısında tek bir rakîp bırakmamıştır.

Madrit de 1562 de doğmuştur. Daha on dört yaşında iken dram yazmıya başladı. Alcala darülfünununda tahsilini ikmalden sonra bir müddet serazat bir hayat yaşadı. 1588 de meşhur *Armada* filosuna San Juan harp gemisi ile iştirâk etti. Avdetinde eğlence, zevk ile edebiyat arasında bir ömür sürdü. 1604 de iki yüzden fazla dram yazmış bulunuyordu.

Bu tarihten iytibaren dir ki şöhreti fevkalâde artlı Şöhret... servet artık onun yakasına bir daha bırakmıyacak şekilde sarılmıştı. Fakat şahsi elem ve kederler bu yüksek san'atkârı genç yaşında en ince hislerinden zedeledi. Kısa bir zaman içinde hem karısını hem de daha henüz yedi yaşında olan [zanbak yüzlü, gül benizli] oğlunu ecele kaptırdı. Böyle kalp yaralarını ancak dinî hisler teselli edebilirdi. *Lope de Vega* edebiyatı terketmemekle beraber rahiplik silkine dahil oldu. Diğer çocuklarına karşı büyük bir muhabbetle bağlı olarak piyes yazmakta yine devam etti. 1612 de bir oğlunu daha kay-

Madrit Müzesinde FUKSA nın Heykeli

betti. Kızının birini evlendirdi. Diğer kızı bir manastıra kapandı.

1620 den 1635 senesine kadar bütün İspanyol edebiyatının hâkimi mutlakı iylân edildi. Hayatının son senesinde yeni bir elemle sarsıldı. Oğlunun biri daha Şimali Amerikada bir kazaya kurban gitmiş, ölmüştü.

1635 de öldüğü zaman tam bir hafta süren muazzam bir cenaze merasimi yapıldı. Bütün İspanyol milleti bu meşhur şairin matemini uzun zaman kalplerinde yaşattılar.

Eserleri

Lope de Vega eserlerinde edebiyatın, şiirin her janrını kullanmıştır. Lirik, epik, pastoral şiirlerinden mâda 21 cilt mensur hikâyeleri vardır. Fakat onun şöhreti daha ziyade dramlarına bağlıdır. 1800 dram ve komedi 400 de dinî temsil yazmıştır. Yazarken hiç düşünmez ve müsvedde yapmazdı. Sadece söyler ve söylediklerini zaptetmek, yazmak için kâtipler yetişemezdi. Bu kadar acele eser yazmak neticesi vakıa *Lope de Vega* hiç bir şaheser meydana getirmedi. Fakat onun her dramı, her piyesi halk lisanı, halk ruhu, halk duygusu ile yazıldığı için her biri ayrı ayrı ve başlı başına birer şöhret olarak yaşadılar.

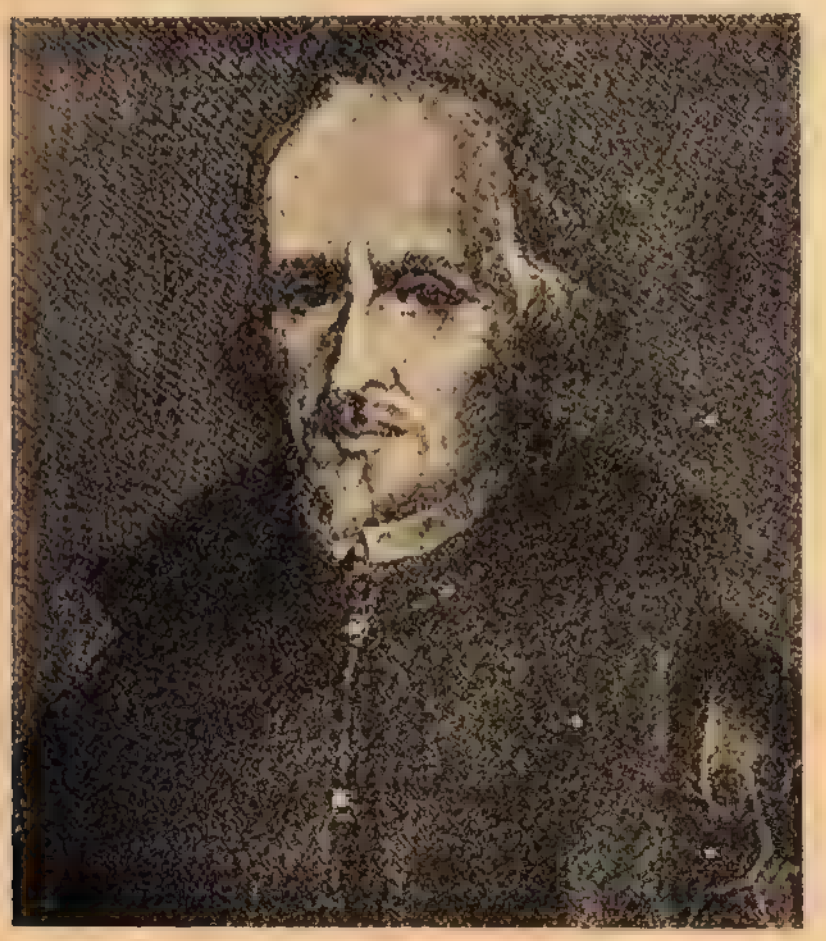

CALDERON

VANSEL in Heykeli

Lope de Vega nın piyeslerini şöyle taksim ve tasnif ediyorlar: Tarihi, ve Romanesk komediler, entrikalı komediler, mitolojik komediler, köy hayatını tasvir eden komediler, dinî komediler. *Lope* eserlerini 1604 ile 1647 seneleri içinde yazmıştır. İspanyol akademisi elyevm bu yüksek edibin eserlerinin tahlili ve tenkîdî tam bir külliyatını meydana getirmekle meşguldür. Akademi bu işe 1890 senesinde yani 40 sene evel başlamış ve şimdiye kadar ancak on dört cilt neşredilmiştir.

Calderon
(1600 — 1681)

Lope de Vega dan sonra İspanyol edebiyatı manzum tiyatro eserlesi sahasında *Calderon* ismini kaydeder. Dördüncü Filip zamanında ve bu adamın sarayında yaşamış olan *Calderon* sarayda verilen müsamereleri tanzim etmiş ve bu müsamerelerde kendi eserleri temsil edilmişti. O da tıpkı *Lope* gibi nihayet ruhanı kisveyi sırtına giymiş ve artık komedi ve dram yerine mevzuları tamamen dinî mahiyette piyesler yazmıştır. Esasen *Calderon* un şöhretini de en yiyade bu son eserleri temin etmiştir. Hiç şüphe yok ki *Calderon* İspanyol tiyatrosuna *Lope* den daha fazla teknik ve daha kuvetli tahlil getirmiştir. En mâruf Fransız nazımları Molyer, Korney bile onun mevzularını beyenmişler, onun yarattığı sahne kahramanlarını kendi eserlerine almakta tereddüt etmemişlerdir.

Tirso de Molina

BU müstear bir namdır. Asıl isim *Gabriel Terez* dir. İspanyol tiyatrosunun en parlak şöhretlerinden biri olan bu zat Madridte 1585 te doğdu. Dörtyüzden fazla komedi yazdı. Bugün bu komedilerden ancak yetmiş sekiz tanesi elde kalmıştır.

On dört sene devamlı bir muvaffakıyet kazandı. Fakat öldükten sonra haksız yere hücuma mâruz kaldı. Hayatının son senelerinde ve tıpkı kendisinden evelki tiyatro şöhretleri olan *Lope* ve *Calderon* gibi rahip silkine girdi ve 1648 Tulaytale manastırında vefat etti.

Tirso de Molina nın yazdığı eserler, daha ziyade alaycı, içinde yaşadığı ve tasvir ettiği muhiti acı, iğneli bir lisanla tenkît edici mahiyettedir. Piyeslerinde kadınlara fazla rol verir ve onları kavgacı, kurnaz, hilekâr olarak gösterirdi. Çok açık ve serbest bir lisanla yazmış olmasıdır ki ölümünden sonra tam bir asır İspanyol efkârını kendi aleyhine çevirmiştir.

Roman

İSPANYOL edebiyatında *Roman* başlı başına *Servantes* ile girmiş ve onunla yaşamıştır. *Servantes* aslı nesli meçhul bir adam olduğu halde asilzade rütbesini haizdi. Edebiyata ve bilhassa şiire karşı genç yaşta büyük bir meyil gösterdi. Böyle olduğu halde asker oldu, orduya girdi, meşhur Lepand deniz muharebesine iştirâk etti. Malûmdur ki bu muharebe Arap istilâsını durdurmak için açılmıştı. Servantes harpte bir çok yerlerinden yaralandı. Hatta sol elini bile kaybetti. İspanyaya dönerken korsanlar tarafından yakalandı, Cezaire götürüldü. Burada tam altı sene esir ve köle hayatı yaşadı. Nihayet Trinite papasları fidyei necat vermek suretiyle kurtardılar. Servantes uzun hasret senelerinden sonra vatanına döndüğü zaman hayatını kazanmak derdine düştü.

Elinde kaleminden başka bir geçim vasıtası yoktu. İlk önce tiyatro piyesleri yazdı ve çok muvaffak oldu. Fakat *Lope de Vega* nın zuhuru üzerine bu janrı terketti, roman yazmıya başladı. Don Kişot onun şaheseridir. Bütün cihan edebiyatının takdirini kazanan bu eser Servantesi içinde bucaladığı sefalet çukurundan kurtaramadı. Hasta, sakat, sefil bir halde, hiç kimseden muavenet görmeden Madrit de 1616 da öldü. (1)

On sekizinci asır

İSPANYA edebiyat tarihi on sekizinci asırda yüksek edebi şöhretler kaydetmez. Hatta bir çok edebiyat tarihleri bu devreyi meskût geçerler. Bunun da sebebi 1700 senesinde *Burbon* ların İspanya saltanatına hakim olmaları ve halkı tam bir asır müddetince Fransız eserlerine ve bu eserlerin taklidine sevketmeleridir. Milli edebiyata engel olan bu hareketler vakıa İspanyol ruhu üzerinde büyük bir tesir bırakmadı, fakat onları yeni şöhretler çıkarmaktan men etti. Her kes eski devirlerin edebiyatı ile meşgul oldu.

On dokuzuncu asır

ON dokuzuncu asırda İspanyol edebiyatı bize *Balmes, Donosos Kortes,* Fernan *Kaballero, Alarcon* gibi muhtelif sahalarda dört şöhret gösterir.

Balmes (1810-1848) filozoftu. Yazdığı bir çok felsefi eserler arasında en mârufu olan *Avropa medeniyeti karşısında protestanlığın katoliklikle mukayesesi* eseri hemen hemen bütün lisanlara terceme edilmiştir. *Balmes* henüz otuz sekiz yaşında iken öldü. Bütün katolikler onun ismini daima hürmetle anarlar. Doğduğu *Vich* şehrinde mermerden bir heykeli vardır.

Donos Kortes (1809-1853) İspanyanın en mâruf siyasi hatiplerindendir. Yedinci Ferdinandın ölümünden sonra zuhur eden dahili muharebelerde Kralın annesinin tarafını iltizam etti ve hatta genç Kraliçe İzabellaya bir müddet ders bile verdi. Fransaya sefir tâyin edildi ve Pariste öldü. Dinî, siyasî, içtimaî nutukları meşhurdur.

Fernan Kaballero. Bu müstear bir namdır. Aslı bir Alaman neslinden gelme ve *Dona Cecilia Bohl* isminde bir kadındır. Bu kadın *Fernan kaballero* müstear namı ile on dokuzuncu asır İspanyol edebiyatında çok sevilen ve çok okunan bir hikâyeci olmuştur. Bu asrın yine mâruf hikâyecilerinden *Alarcon* da tahlili, isabetli ve ince görüşlü yazıları ile çok iyi tanınmış bir muharrirdir.

(1) Gerek Servantes gerekse şaheseri Don Kişot hakkında mufassal malûmat mecmuamızın ... inci sayısında vardır.

Monna Vanna Hakkında

Tefrika ettiğimiz Monna Vanna piyesinin müellifi Maurice Maeterlinck 1862 de doğmuş ve bugün hayatta olan büyük bir muharrirdir. Kendisi Belçikada doğmuş ve Belçikalıdır, bütün eserleri fransızca olan Maurice Maeterlinck aynı zamanda şair, temaşa muharriri, filozof ve büyük bir tabiat âlimidir. Çok teksif edilmiş bir şiir kitapçığıyla edebiyat hayatına giren Maeterlinck (Meterlink) yazdığı piyeslerle meşhur oldu, felsefi eserleri büyük bir rağbet gördü. Maeterlinck in şiirleri az fakat özdür. Bir çok perestişkârları onun tarzında yazmaya çalışmış fakat muvaffak olamamışlardır. On iki şarkısı kimseye meçhul değildir. Bu ufak, mini mini şiirler, aynı zamanda bir çok tekerrürleri muhtevi olmasına rağmen okuyan üzerinde esrarengiz bir tesir yapar. Onun şiirlerinde mâna kelimelerde değil satırların arasında dolaşan sırdadır.

Filozof olarak felsefesinin orijinalitesinden ziyade şimdiye kadar duyulmuş ve anlatılmış şeyleri daha şairane, daha sarih anlatabildiği için kıymeti vardır. Onun için Meterlink her filozoftan fazla okunmuştur. Felsefeyi halkın anlayış seviyesine indirmeye muvaffak olmuştur. Maamafih hakikî felsefe âleminde şöhreti yoktur ve hiç bir yeni düstur vazetmemiştir. Esasen o bunun için çalışmamıştır. Onun yaptığı metafizik üzerinde düsünce ve hislerini anlatmaktan ibaretti.

Tabiat âlimi olarak böceklerin hayatını tetkik etti. Bu laboratuvar mesaisi tabiat ilmine aynı zamanda edebi kıymeti haiz kıymetli eserler kazandırdı. Böceklerin hayatını usanmak bilmez bir sabır ve çalışma ile tetkik etti ve bize bilmediğimiz çok yeni şeyler öğretti. Meterlingin son eseri karıncaların hayatı isimli çok dikkate şayan bir kitaptır.

Fakat Merlink her şeyden evvel bir temaşa muharriridir ve bu sahadaki şöhreti hepsinden büyüktür.

Sembolizmi tiyatroya sokan ilk fakat bu tarzda esaslı bir muvaffakiyet gösteren yegâne edip o oldu.

Sembolik piyeslerinden Mavi Sakal, Körler isimli piyesleriyle diğer bir kaç bir perdelik eserleri çok meşhurdur.

Bu eserler temaşada inkılâp yapıyordu. Bu eserlerin eşhası muammalıdır ve onların en basit sözlerinde bile bir esrar kokusu sezilir. Bu piyesler bir hakikatı anlatmaktan ziyade düşündürmek, ürpertmek ve bir metafizik râşesi vermek için yazılmışlardı.

Maeterlinck in sembolik piyeslerinin bir istisnası vardır: Monna Vanna. Monna Vanna onun yegâne klasik denebilecek kadar sahne kaidelerine uygun bir eseridir. Bu iytibarla diğer piyeslerinin hiç birisine benzemez ve müellifin san'at prensiplerinin haricinde kalmış yegâne eseridir.

ADEM YOLCUSUNA

Sen ecel şerabını kadehle devirirken
Kim ne bilir ben nasıl çılgınca gülüyordum.
Gözlerini dünyadan ademe çevirirken
Kı...m ne bilir ben nasıl çılgınca gülüyordum.

Ne kadar hissizmişim, ne kadar tunç yürekli?
Eninlerin delmedi kalbimi asla, baba.
Şimdi neş'em kısıldı, ağrılarım sürekli,
Karahaberin deldi kalbimi yasla, baba.

Ölüm ateşi ile yanıp dağlanan yollar
Darmı yoksa geniş mi, sonsuz mu var mı ucu?
Söyle! dünya gibi mi kabre bağlanan yollar
E....y! yokluğa karışan, kayb olup giden yolcu.

M. TURHAN

Monna Vanna on altıncı asır sonunda İtalyanın Piza şehrinde geçmiş tarihi bir vakayı anlatır. Eser teknik iytibariyle kusursuz denecek kadar sağlam bina edilmiştir. Komedi fransez repertuarına dahil olan bu piyesi Madam Piyera iki sene evvel İstanbulda muvaffakiyetle oynamıştı.

Genç Piza kumandanı Gidonun temiz fakat muhteris aşkı, muhasım kuvvetler kumandanı Prenzivalin eline fırsat geçmiş olmasına rağmen delice sevdiği kadına dokunmamakla gösterdiği âlicenaplık ne kuvvetle tasvir edilmiştir. İnsan ve hayat muhabbetini her hissin fevkinde tutan ve bu fikrini hüdafaa için hiç bir şeyden çekinmeyen ihtiyar hâkim Marko ve bilhassa Vanna, büyük ve ulvi bir ruh taşıyan Vanna çok kuvvetle yaratılmış tiplerdir.

Türk tiyatrosunda henuz temsil edilmemiş olan bu eserin bir gün sahnemizde muvaffakiyetle oynanacağına eminiz. Otelloyu yaratan Muhsini Gido rolunda alkışlamak türk seyircisi ve türk temaşası için bir kazanç olacaktır.

MONNA VANNA

Maurice Maeterlinck den terceme edenler: YAŞAR NABİ, BEDRETTİN

Piyes 3 perde

Eşhas:

Gido Kolonna	*Piza ordusunun kumandanı*
Marko Kolonna	*Gidonun babası*
Prenzival	*Floransa ordusunun kumand.*
Trivulziyo	*„ cumhuriyetinin komiseri*
Borso	*Gidonun zabitlerinden biri*
Torello	*Gidonun zabitlerinden biri*
Vedyo	*Prenzivalin kâtibi*
Ciyovanna (Monna Vanna)	*Gidonun karısı*

Asılzadeler, askerler, köylüler, kadın ve erkek ahali.

Birinci ve üçüncü, perdeler Piza şehrinde ikinci perde şehrin önünde.

(On beşinci asrın sonu)

Birinci perde

(Gido Kolonnanın sarayında bir salon)

Birinci Meclis

(Gido ve zabitleri Borso ile Torello Piza köylerine açılan bir pencerinin yanında.)

GİDO— Düştüğümüz bu müşkül vaziyet nihayet hükûmeti, çoktanberi sakladığı bâzı mağlubiyetleri itirafa mecbur etti. Venediğin imdadımıza gönderdiği iki ordudan biri "Bibiyena„da, biri de "Elci„de muhasara edilmiş. "Montalon„, "Arezo„ geçitleri ve bütün "Kasanten„ mahreçleri düşmanın eline geçti; her yerden tecrit edildik ve Floransanın aman nedir bilmeyen intikamına mâruzuz. Askerlerimizle ahali henüz bu mağlûbiyetlerden haberdar değil; fakat yayılan rivayetler gitgide tehlikeli bir şekil alıyor. Hakikatı öğrendikleri zaman ne yapacaklar?... Hiddetleri ve ümitsiz korkuları bizi ve memleketi mahvedecek. Üç aydan beri devam eden muhasara, faydasız kahramanlıklar, şimdiye kadar hiç bir şehrin tahammül etmediği ıztıraplar ve açlık sabırlarını tüketti ve onları çılgınlıklara sevkedecek. Ötesi meydanda: İsyan, düşman istiyası ve sonra Pizanın sonu...

BORSO— Adamlarımın bir şeyi kalmadı; ne bir ok, ne bir gülle; ve bodrumlardaki bütün fıçıları yuvarlasanız bir dirhem barut bulamazsınız.

TORELLO— Evvelsi gün "Santo Antenyo„ istihkâmlarıyle "Stampase„ kalesine son güllemizi attım; ve kılıçlarından başka bir şeyleri olmıyan askerlerimin en kahramanları bile kalelere gitmek istemiyorlar.

BORSO— İşte bakın, buradan Venedikli imdat kıtaları tarafından muhafaza edilen duvarlarda düşman toplarının açtığı gedik görünüyor... genişliği elli kolaç var; bir koyun sürüsü zahmetsizce geçebilir... Orada kimse karşı koyamaz; ve Romanyol piyadeleri, Esklavon ve Arnavut askerleri, teslim mukavelesi bu akşam imzalanmadığı taktirde kaçacaklarını bana açıkça söylediler.

GİDO— On günden beri hükûmetimiz, teslim şeraitini kararlaştırmak için fasılayla meclisin en kıdemli üç azasını gönderdi; bir daha görünmediler.

TORELLO— Prenzival, başları kızışmış köylüler tarafından sokaklarımızda öldürülen mülazım "Antonyo Reno„ nun katlini bir türlü affedemiyor. Floransa bizi kanun harici addetmek için bu fırsattan istifade ediyor ve hakkımızda vahşice muamele etmeyi tasarlıyor.

GİDO— Zaptedemediğimiz kudurmuş bir halkın hatasını anlatmak ve özür dilemek için bizzat babamı gönderdim. Bu, mukaddes bir rehindi, bir daha geri dönmedi.

BORSO— İşte bir haftadan beri şehrimiz her tarafa açık, duvarlarımız harabe halinde, toplarımız sustu. Prenzival neden hücum etmiyor? Bir pusudan mı korkuyor? Cesareti mi yok, yoksa Floransa esrarengiz emirler mi verdi?

GİDO— Floransanın emirleri daima esrarengizdir. Uzun zamandan beri Piza, Venediğin müttefiki bulunuyor, ve Toskananın diğer küçük şehirlerine fena bir misal teşkil ediyor... Piza cumhuriyetinin ortadan kalkması lâzım... Yavaş yavaş üstadâne hilelerle, yakın bir intikamı haklı göstermek için görülmemiş vahşiliklere, alçaklıklara müracaat ettiler. Düşman murahhaslarının köylülerimizi "Reno„ yu katle teşvik ettikleri hakkındaki şüphelerim esassız olmasa gerek. Sonra bize karşı ücretli kumandanlarının en hainlerinden birini, bu vahşi "Prenzival„i göndermeleri de hiç sebepsiz değil. O kumandan ki, "Pleza ns„ı zapttetiği zaman gûya yanlıştıkla bütün eli silâh tutanları kılıçtan geçirdikte sonra beş bin hür kadını esir sıfatiyle satarak korkunç bir surette şöhret aldı.

BORSO— Bu noktada hata ediyorlar. Katliam ve satış emrini veren Prenzival değil Floransa komiserleridir. Ben Prenzivali hiç görmedim, fakat kardeşlerimden biri onu tanıyor. İspanyalı veya Britanyalı olan babası Venedikte bir kuyumcu dükkânı işletiyormuş. Fakir bir aileye mensup olduğu muhakkak... Fakat zannettikleri kadar vahşi değil. Sert, hevesine tâbi, sefih ve tehlikeli fakat namuslu olduğunu söyleyorlar; ona kılıcımı hiç tereddütsüz teslim ederim.

GİDO— Sizi müdafaa edebileceği müddetçe teslim etmeyiniz. Onu iş başında göreceğiz ve o zaman hangimizin haklı olduğu meydana çıkacak. O zamana kadar, başlarını kaldırmadan ve kollarını kullanmadan kendilerini boğdurmak istemeyen bütün insanlar gibi, taliimizi son bir defa tecrübe edeceğiz. Evvelâ mülteci askerler, şehirliler ve köylülere hakikati olduğu gibi öğretmeliyiz. Bize teslim olmayı bile teklif etmediklerini, bu harbin iki büyük ordunun sabahtan akşama kadar mücadele ettikten sonra meydanda üç yaralı bıraktığı sâkin harplerden, ve bu muhasaranın, galibin mağlûba dost ve misafir olduğu kardeşçe muhasaralardan olmadığını bilmeleri lâzım. Bu, yalnız hayat veya ölümün mevzuubahs olduğudu amansız mücadelelerden biridir. Bu mücadelede karılarımız, çocuklarımız...

İkinci Meclis

(Evvelkiler, Marko)

(Marko girer Gido onu görür ve kucaklamak için yanına koşar)

GİDO— Baba!... Büyük felâketimiz içinde hangi mesut tesadüfle, hangi mucizeyle artık ümidimi kestiğim bir zamanda geri geldiniz?... Yaralı değil misiniz? Güçlükle yürüyorsunuz... Size işkence mi ettiler? Kaçtınız mı?... Ne yaptılar size?

MARKO— Hiç bir şey. Allaha şükür. Hiç te vahşi değilmişler... Beni hörmete şayan bir misafir gibi karşıladılar. Prenzival eserlerimi okumuş; bana, bulduğum ve tercüme ettiğim Eflâtunun üç muhaveresinden bahsetti. Güçlükle yürüyorum, çünkü çok ihtiyarım ve çok uzak yerden geliyorum.

GİDO— Hiç zannetmem: Floransanın merhametsiz komiserleri...

MARKO— Evet, onları da, daha doğrusu onlardan birini, çünkü yalnız bir tanesini gördüm... Fakat bana taktim ettikleri bu komiser Eflâtunu tanıtan "Marsille Fihçin„ di... Marsille Fihçin Eflâtunun yer yüzünde tekrar beliren ruhudur... Bütün insanların gittikleri yere gitmeden evvel onu görmek için hayatımın on senesini vermeğe razıydım... En sonunda bir birine kavuşan iki kardeş gibiydik... Henrigottan, Aristotalisle Homerden bahsediyorduk... "Arno„ sahillerindeki bir zeytun ormanında kumlar altında kalan bir ilâhe heykeli keşfetmiş. O kadar güzel ki, görseydin harbi unuturdu. Beraberce daha derinleri kazdık, o bir kol buldu; ben iki el çıkardım, öyle narin, öyle berrak eller ki tebessümler yaratmak, şebnem saçmak ve doğuyu okşamak için vücuda gelmiş zannederdiniz... Ellerden birinde bir memeyi okşadığı zaman parmakların aldığı inhina vardı, öteki hâlâ bir ayna sapını avucunda sıkıyordu...

GİDO— Baba, unutmayalım ki bir millet açlıktan ölüyor, nârin ellerle, tunç heykellerle uğraşacak halde değil...

MARKO— Bu heykel mermerdendi.

GİDO— Öyle olsun, lâkin daha evvel bir ihtiyatsızlığın, bir dakikalık teehhürün mahvedebileceği; yahutta belki yernide bir sözün, iyi bir havadisin kurtaracağı otuz bin candan bahsedelim. Oraya bir heykel veya kırık el parçaları için gitmediniz... size ne söylediler? Floransa, ve yahut Prenzival bize ne yapmak istiyor? Pencerelerimizin altında haykıran bu halkı işitiyor musunuz? Taşlar arasında biten otları kapışıyorlar...

MARKO— Doğru. Harbettiğinizi unutuyordum. Bahar yeniden doğarken, sema yatağında uyanan bir hükümdar kadar şenken, deniz, semavî bir ilâhenin semanın ilâhlarına uzattığı bir nur kadehi gibi kabarırken, dünya bu kadar güzel, ve insanları bu kadar severken sizin harbettiğinizi unutuyordum!... Sizin de sevinmeniz lâzım. Kendi sevinçlerimden kâfi derecede bahsettim. Sonra hakkınız var; getirdiğim haberi size derhal söylemeliydim... Bu haber, otuz bin hayatı kurtarmasına mukabil yalnız birine ıstırap verecek; fakat ona da, mukabilinde bana galibiyet şöhretinden daha parlak görünen bir şöhreti elde etmek fırsatını veriyor... Bir kişi için duyulan aşk temizdir ve hörmete lâyıktır. Fakat genişleyen bir aşk daha şereflidir... Titiz namus ve sadakat hisleri şüphesiz ki birer fazilettir; fakat gün geliyor ki başka bir yere bakıldığı zaman onlar çok küçük kalıyor... Şimdi anlatayım... Fakat daha ilk kelimelerde kendini kaybederek ric'at yolunu kapamağa ve hatasını anlıyarak geri dönmek istiyen mantıkı zincirleyen büyük yeminlerden birini etmeğe kalkışma...

GİDO— *(Zabitlerine çekilmelerini emreden bir işaretle).*

Bizi yalnız bırakınız...

MARKO— Hayır, kalınız... konuşacağımız şeyler hepimizin akibetini tayin edecektir... Bilâkis, salonun, hayata bağışlayacağımız bütün mahkûmlarla dolup taşmasını, ve kurtaracağımız betbahtların getirdiğim necate birdaha unutmamak üzre işitmeleri için pencerelerden dinlemelerini isterdim: Çünkü necat getiriyorum, yalnız kabul etmesini bilmek lâzım; ve yapılacak ufak bir hata on bin kişinin hayatına mal olacak kadar ağır çekebilir, bilhassa bu ağırlıktan korkuyorum çünkü ben de..

GİDO— Baba, reca ederim, bu muammayı bırakalım. Bu lüzumsuz lâfları kim soruyor? Her şeyi işidebiliriz, ve öyle bir saatteyiz ki hiç bir şey insanı hayrete düşürmez.

MARKO— Söylediğim gibi, Prenzivalı gördüm ve

onunla konuştum. Bir adamdan korkanların onun hakkında anlattıkları ne garip ve aldatıcı oluyormuş! Kendimi Aşilin çadırına giden Priyama benzetiyordum. Mütekebbir ve ahmak, her zaman kana bulanmış veya zil zurna sarhoş bir nevi vahşiyle; söyledikleri gibi, harp meydanında dehası nereden geldiği meçhul, belirsiz korkunç yıldırımlar yağdıran bir nevi deliyle karşılaşacağımı zannediyordum. Harplerin kör, rabıtasız, hain, kibirli, riyakâr ve sefih şeytanına tesadüf edeceğimi zannediyordum.

GİDO— Riyakârlığı istina edilirse Prenzival bütün bu sıfatları haizdir.

BORSO— Doğru, o namusludur, ve Floransanın hizmetinde bulunmasına rağmen iki defa bunu bize ispat etti.

MARKO— Ne diyordum, evet, üstadı karşısında müteheyyiç bir şakirt gibi önümde eğilen bir adam buldum. Prenzival edebiyattan anlayan, natuk, akıllı ve ilme meftun bir adam. Sıkılmadan uzun müddet dinlemesini, zeki bir tebessümle gülmesini biliyor; çok sakin, çok insaniyetli, samimî ve vicdan sahibi; harbi sevmiyor. ihtirasların ve mevcudatın sebeplerini arıyor. Kendi kendine muhakeme etmesini biliyor; riyakâr bir Cumhuriyetin hizmetinde bulunmaktan nefret duyuyor. Hayatın cilveleri, belki de kader onu silâhlarla oynamağa sevketmiş, şöhretine tamamiyle lâkayt ve vakti gelince onu terkketmeği düşünüyor. Fakat ondan evvel bir arzusunu tatmin etmek istiyor; tahakkuk etmesi imkânsız bir aşkın tehlikeli yıldızları altında bir çok adamların ki gibi meş'um bir arzu.

GİDO— Baba, açlıktan ölenlere beklemenin nekadar ağır geldiğini unutmayınız, işimize yaramıyacak olan bu faziletleri geçelim; ve artık bize vadettiğiniz necat haberini söyleyiniz!

MARKO— Doğru, belki de bunu sebepsiz yere te'hir ediyorum; yer yüzünde en fazla sevdiğim iki vücut için çok korkunç olmasına rağmen...

GİDO - Birisi için hissemi üzerime alıyorum, fakat öteki kim?

MARKO— Dinle, devam ediyorum... Buraya gelirken bunu pek müthiş ve ağır buluyordum; fakat diğer taraftan kurtulmak ümidi o kadar büyüktü ki...

GİDO— Söyleyiniz!...

MARKO— Floransa bizi mahva karar vermiş. Harp Meclisi bunun lüzumumu bildirmiş ve hükûmet kararlarını tasvip etmiş. Bu karar kat'idir. Fakat riyakâr ve tedbirli Floransa kendini, medenileştirmeğe çalıştığı dünyanın nazarında, çok kanlı bir zaferle lekelemek istemez. Pizanın teklif ettiği şerefli himayeyi kabul etmediniz. Bunu ileri sürecek. Şehir hücumla zaptedilecek, ve üzerine ücretli İspanyol ve Alman askerleri gönderilecek... Katliam, yangın, yağma ve taaruz icabettiği zaman bu adamlara ayrıca emir verilmesi zaten lüzumsuzdur... Amirlerinin sopasından kurtulmaları kâfi. Ve amirleri de o gün, bilhassa âciz görünmeğe gayret edecekler. İşte bize hazırlanan akibet bu; ve kızıl zambaklar memleketi, tahribat ümitten daha müthiş olursa, hadiseye teessüf edenlerin, ilki olacak ve bunu gelişi güzel toplanan askerlerin beklenmedik itaatsizliklerine atfederek bizim mahvımızdan sonra hizmetlerine lüzûm kalmayınca hepsini nefretle terhis edecek...

GİDO— Floransayı bilirim.

MARKO— İşte Cumhuriyet komiserlerinin Prenzivale verdikleri gizli ve şifahi talimat bu. Sekiz günden beri nihaî hücum için onu zorluyorlarmış. Şimdiye kadar bir çok sebeplerle bunu te'hir etmiş. Diğer taraftan bütün hareketlerini tarassut eden casusların onu hükûmete ihanetle itham eden bazı mektuplarını ele geçirmiş. Piza harabedildikten ve harp bittikten sonra şimdiye kadar bir çok tehlikeli kumandanların maruz kaldıkları gibi Floransada onu bekliyen muhakeme, işkence ve ölümdür. Başına gelecekleri biliyor.

GİDO— Peki, ne teklif ediyor.

MARKO— Hizmetine almak için kendisi intihap ettiği bir kısım tirendazlara itimat ediyor. Filhakika bu iki yüzlü vahşilere itimat caiz değilse de... Mamafi kendisine tamamiyle sadık olan ve ordusunun can noktasını teşkil eden yüz kişilik bir muhafız bölüğünden tamamiyle emin, size, terkedeceği orduya karşı müdafaa etmek için kendisini takibe razı olacak bütün askeriyle Pizaya gelmeği teklif ediyor.

GİDO— Bizde adam mı kalmadı? Böyle tehlikeli yardımcılara ihtiyacımız yok. Bize gülle, barut ve yiyecek versin...

MARKO— Âlâ! Şüpheli görünebilecek olan bir teklifi reddeceğini tahmin etmişti. Bunun için ordugâhına yeni gelen yüz araba erzak ve mühimmatı şehre ithal etmeği taahhüt edecek.

GİDO— Nasıl?

MARKO— Bilmem. Harp ve siyaset hilelerinden bir şey anlamam. Fakat o istediğini yapar. Floransa komiserlerine rağmen, hükûmeti azletmedikçe ordugâhında yegâne amir odur. Ve hükûmeti de bir zaferin arefesinde, şikârını elde tutan ve kendisine itimat eden bir ordunun içinde onu azletmeğe cesaret edemez. Bunun için zamanını bekliyecektir.

GİDO— Öyleyse peki! Anlıyorum ki bizzat kendisini kurtarmak ve önceden intikam almak için bizi müdafaa etmek istiyor. Fakat bunu daha parlak ve daha mahirâne bir şekilde yapabilirdi. Düşmanlarını şereflendirmekte ne menfaatı olacak? Nereye gidecek ve ne yapacak? Mukabilinde ne istiyor?

MARKO— Oğlum, işte şimdi kelimeler korkunç bir kuvvet alıyor!... Oğlum, işte şimdi, iki üç kelime kaderin kuvvetine tevarüs ediyor ve kurbanlarını arıyor!... Sesimin, kelimeleri telâffuz ettiğim tarzın, ne kadar ölüme sebep olacağını, yahut ne kadar hayatı kurtaracağını düşündükçe titriyorum.

GİDO— Söyleyeceğiniz şeyi tahmin edemiyorum...

En korkunç kelimeler bile hakikî felâketlere hiç kir şey ilâve edemez...

MARKO— Söylediğim gibi: Prenzival akıllı görünüyor: zeki ve insaniyetli bir adam; fakat hangi akıllı adam ömründe bir çılgınlık yapmamıştır, ve hangi iyi kalpli adam içinde canavarca bir fikir beslememiştir?... Bir yanda mantık, merhamet, doğruluk varsa, öte tarafta da bambaşka şeyler vardır: Arzu, ihtiras daha ne bileyim? Her zaman yaptığımız delilikler... Benim böyle delilikler yaptığım oldu, belki sen de yapacaksın, ve ben de tekrar yapacağım... Çünkü insan böyle yaratılmıştır... Beşerî olmaktan çok uzak bulunan bir ıstıraba düşmek üzresin. Ve ben bu ıstırabın temsil ettiği fenalıkla mütenasip olmıyacağını o kadar iyi gördüm ki, çılgınca olacağını bildiğim bu ıstıraptan daha çılgınca bir aht ettim... Ve bu çılgınca aht, size mantık namına söz söyleyen hakim tarafından pek çılgınca ifa edilecektir... Teklifi kabul etmediğin taktirde düşman ordugâhına dönmeğe ahdettim... Başıma ne gelecek?... Bu ahmakça faziletin işkence ve ölümle mükâfatlanması muhtemeldir... Buna rağmen gideceğim... Nafile yere bunun kendime aldatmak için fazilet ve mantık libasiyle örttüğüm eski bir delilik olduğunu tekrarlıyorum; ayıpladığım bu deliliği yapmaktan çekinmiyeceğim, çünkü mantıkla hareket etmek için kendimde kâfi derecede kuvvet hissetmiyorum.... Fakat daha ana söylemedim... Ah! İşte yine sadetten çıktım; neticeyi tayin edecek olan ânı tehir etmek için cümleleri birbirine karıştırıyor, bir sürü kelime topluyorum... Fakat belki de senden bu kadar şüphe etmekle hata ediyorum!... Sözün kısası, gözümle gördüğüm bu mühimmat yüklü kafileler, bu yiyecekler, bu ağzına kadar buğday, şarap, yemiş ve sebzeyle dolu arabalar, o bir milleti aylarca besliyecek kadar öküz ve koyun sürüleri, o Floransayı mağlup etmeğe ve Pizayı tekrar diriltmeğe kâfi gelecek barut fıçıları ve kurşun külçeleri; bütün bunlar hemen bu akşam şehre getirilecek, şu şartla ki mukabilinde yanlız bir gece onu Prenzivalın yanında kalmak üzre göndereceksin. Çünkü sabah olur olmaz sana iade etmeği taahhüt ediyor. Yanlız zafer ve emniyet nişanesi olmak üzre onun yanlız ve mantosu altında çırçıplak gelmesini istiyor...

GİDO— Kim? Kim gelecek?

MARKO— Ciyo Vanna...

GİDO— Kim?... Karım?... Vanna?...

MARKO— Evet, senin Ciyo Vannan... Söylediğim gibi...

GİDO— Fakat böyle bir arzusu varsa niçin benim Vannamı istiyor... Bu kadar kadın varken...

MARKO— Çünkü karın hepsinden güzeldir, hem Prenzival onu seviyor...

GİDO— Onu seviyor mu?... Nerede görmüş?... Prenzival karımı tanımaz.

MARKO— Görmüş ve tanıyor; fakat ne zamandan beri ve nasıl olduğunu söylemiyor...

GİDO— Ya Vanna, Vanna da onu görmüş mü?... Ona nerde tesadüf etmiş?...

MARKO— Hiç bir yerde görmemiş; ve yahut gördüğünü hatırlamıyor...

GİDO— Nerden biliyorsunuz?

MARKO— Bizzat kendisi bana söyledi.

GİDO— Ne vakit?

MARKO— Seni görmeğe gelmeden evvel.

GİDO— Demek ki ona söylediniz?...

MARKO— Hepsini.

GİDO— Hepsini? Hangi hepsini?... Bütün bu alcakça pazarlığı?... Demek ki buna cesaret ettiniz?...

MARKO— Evet.

GİDO— Ya o ne cevap vordi?...

MARKO— Hiç cevap vermedi. Sapsarı kesildi ve bir şey söylemeden uzaklaştı.

GİDO— Evet, böyle hareket etmesi daha iyi!... Çıldırır, yüzünüze tükürür ve ayaklarınıza kapanabilirdi... Fakat böyle hareket etmesi daha iyi... Sararmak ve uzaklaşmak!... Bunu ancak melekler yapar... Vanna da bir melektir. Ona bir şey söylenmemeliydi; biz de artık bundan bahsetmiyeceğiz... Gidip istihkâmlardaki yerlerimize geçeceğiz ve ölmek icap ederse orada, mağlubiyeti lekelemeden öleceğiz...

MARKO— Oğlum, seni anlıyorum, ve bu teklif senin kadar benim için de bir felâkettir. Fakat bir kere darbeye hedef olduk; ıstırabımızı ve vazifelerimizi ölçmek için mantıka vakit bırakmalıyız.

GİDO— Bu çirkin teklif karşısında yanlız bir vazifemiz vardır; ve bütün düşünceler telkin ettiği nefreti çoğaltmaktan başka bir şeye yarayamaz....

MARKO— Bununla beraber, önüne geçilemeyecek bir felâketi bir kaç saat tehir etmek için bütün bir milleti ölüme sevketmek hakkını kendinde görüyor musun? Çünkü şehir zaptedilince Vanna galibin emrine âmade olacaktır.

GİDO— Hayır... Bu benim bileceğim iş...

MARKO— Olsun; fakat binlerce hayat... Bunun çok olduğunu, lüzumundan çok fazla olduğunu ve hareketinin doğru olmayacağını düşünmüyor musun? İntihabına bağlı olan yalnız senin saadetin olsaydı ölümü tercih etmeni anlardım. Filhakika sonuna yaklaştığım hayatım müddetince bir çok insanlar gördüğüm ve binnetice bir çok ıstıraplara şahit olduğun için ben her hangi maddî manevî bir acıya ölümü, ezeli sükûtiyle soğuk ve korkunç ölümü tercih etmeyi doğru bulmuyorum. Fakat burada binlerce mevcudiyet, silâh arkadaşların, onların karıları ve çocukları mevzuubahsi... Bir düşüncesizin senden istediği fedakârlığı yap, sana canavarca görünen bu harekete senden sonra gelecek ve hareketini daha sakin, daha doğru, daha insanî bir nazarla görecek olanlar kahramanlık diyecekler... İnan bana, bir hayat kurtarmak her şeyden mukaddestir ve insanların bütün faziletleri, bütün mefkûreleri, şeref, sadakat, daha bilmem neler, hepsi bunun karşısında çocukca bir oyuncaktan başka bir şey değildir... Korkunç bir tecrübeyi kahramanca aşarak tertemiz çıkmak istiyorsun, fakat kahramanlığın ölümden başka şahikası olmadığını düşünmek bir hatadır. En güç gelen hareket, en kahramanca olanıdır; ve ölüm ekseriya yaşamaktan rahattır.

Alt tarafı var

Geçmiş Zaman olur ki Hayali Cihan değer!

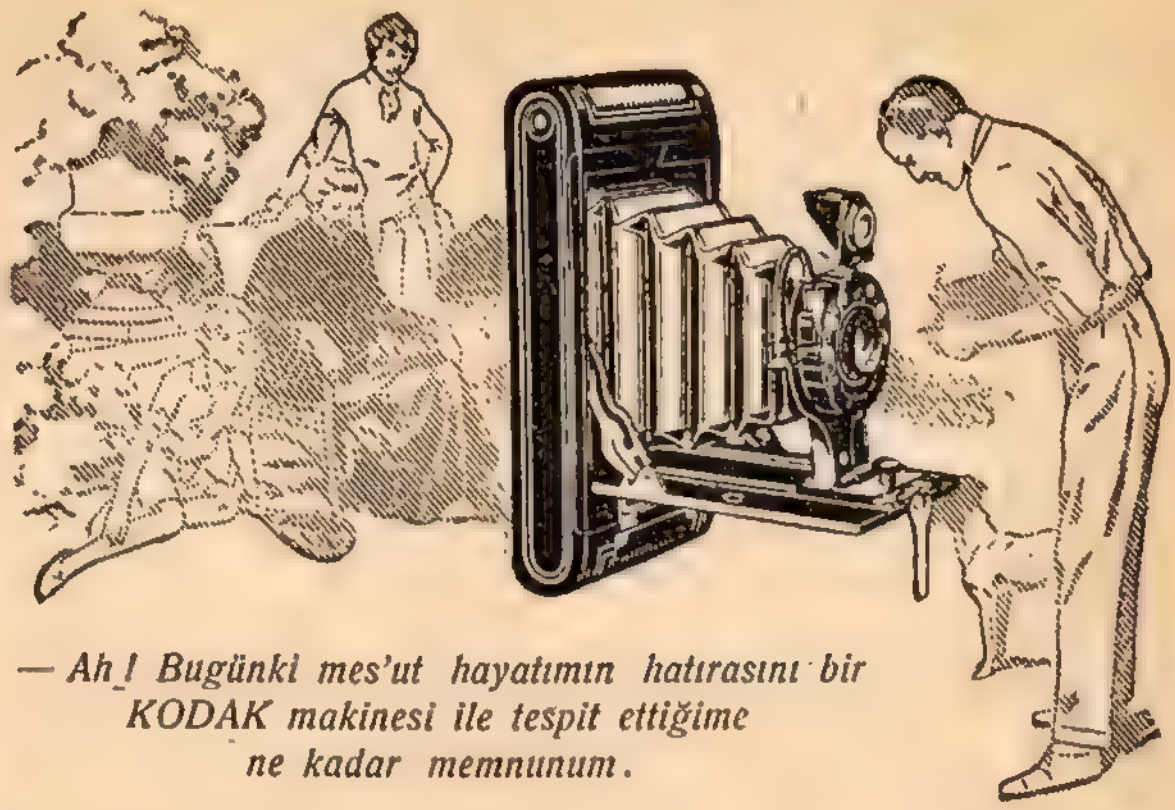

— Ah! Bugünki mes'ut hayatımın hatırasını bir KODAK makinesi ile tespit ettiğime ne kadar memnunum.

Bu cihan değen hayal «Kodak» sayesinde daima canlı bir hakikat olarak yaşayabilir

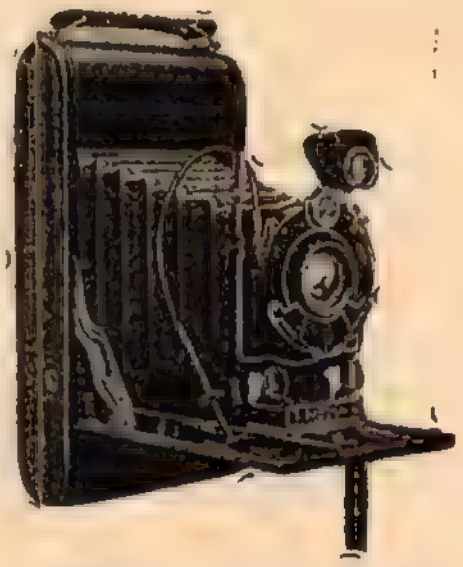

Kullanılması çok kolay Pocket Kodak makinesi

Makineler içinde en şanlısıdır "Kodak",
Dünyanın her yerine saldı bugün dal budak.

Resmi aslından güzel olur kâat üstüne,
Hemde gayet süratli, bir lâhzada şıppadak,

Bu tâtil mevsiminde "Kodak" tır hiç şüphesiz:
Her babanın oğluna adayacağı adak!

Sekiz yaşındaki bir çocuğun bile kullanabileceği en son sistem Brownie Kodak makinesi

Bugün, büyük küçük hepimizin yaşadığımız haya' yarın bir **mazi** olacak. Biz bu mazide gördüğümüz tatlı hatıraları sadece hayalimizde canlandıracağız. Ve içimizi çekerek:— Ah! diyeceğiz, keşke... keşke vakit, fırsat bulsa idik te bugün **mazi** olan bu hayali bir fotograf makinesinde tespit etse idik!

Üzülmeyin! Eğer yarın da bugün gibi nadim olmak istemezseniz hemen evinize bir **Kodak** fotograf makinesi alınız.

Kodak, aile saadetini yaratan ve neş'eli günlerinizin mes'ut hatıralarını yaşatan en son fen harikasıdır.

Düşünmeyin! Bir dâvete, bir eğlenceye elinizde **Kodak** la gittiğiniz zaman her kes etrafınızı nasıl bir sevinç alakası ile sarar. Bu sevinçten sizde uzak kalmayın.

KODAK

Fotoğraf makinesi gayet basit ve öğrenilmesi bir kaç dakîkada kabil, kolay bir şeydir.

Sekiz yaşındaki çocuktan seksen yaşındaki ihtiyarlara kadar her kes kullanabilir. Kodak makineleri her keseye uygundur.

Ev Hanımı Sahifesi

Elzem Olan Gıda

GIDA mütehassısları, yerine diğer hiç bir şeyin kaim olamayacağı yegâne gıdanın süt olduğunda hemfikirdirler. Gayet mâruf biyoloji kimyageri Dr. E. V. McCollum diyor ki: «her fer yaşadığı müddetçe günde yüz dirhem süt içmelidir.» Gıda tecrübeleri alelusul yalnız hayvanların üzerinde yapıldığı halde bu Dr. McCollum bir gün insanlar üzerinde sütün tesirini gösterebilen bir fırsat elde eder. Günün birinde yeni doğmuştan on iki yaşına kadar çocuklara bakan bir eytamhaneye gider ve eytamhanenin hüsnüniyetine rağmen mahdut tahsisat neticesi olarak çocukların hemen de hepsinde gıdasızlık gözüne çarpar. Araştırınca anlar ki çocuklara verilen gıdanın mühim kısmı hububat, nebati kökler ve et imiş; yenilen bütün diğer gıdalar kadar da beyaz ekmek istihlâk ediliyormuş. Yemekler meyanında ne taze ve çiy gıda ne de süt varmış.

Dr. McCollum bu diyeti islah etmek için mezuniyet alır ve müşahede edilmek üzere dört ilâ on yaş arasında seksendört çoçuk ayırırlar. Bunların elbisesiz olarak tartıları, ölçüleri ve resimleri alındıktan sonra iki kısma tefrik edilirler. Bir kısmına gene eskiden mûtad olan gıdaları verilir, diğer kısmına daha az ekmek, hububat, şeker fakat daha fazla yeşil sebze ile her gün yarım okka süt verirler. (Bu verilen süt toz sütten yapılma imiş). Görülüyor ki mühim olan fazlalık süttür.

Netice akla hayret verici bir şey olmuş. Bidayette yalnız onbir kilo gelen beş yaşında bir çocuk süt rejiminden sekiz ay sonra yüzde yetmiş ve sene nihayetinde yüzde doksan artmış. Süt rejimindeki diğer çocukların pek çoğunun sikleti yüzde elli nisbetinde arttığı halde eytamhanenin eski gıda rejiminde devam eden çocukların yalnız bir tanesi onbeş ayda nazarı itibara alınacak kadar artmış. Bu onbeş ay nihayetinde her iki grupa da günde yarım okka süt verilmiş ve altı ay sonra evvelce sütsüz rejimde olup sikletleri hiç artmayan çoçuklar da birinci gruptakiler nisbetinde artmağa başlamışlar.

Bu tecrübeler yapılırken garip garip bir hakikat da tesadüfen meydana çıkmış: Süt içmeyen çocuklar gayet sessiz ve itaatli olduklar ıhalde sütü içenler faal, kabına sığmaz, mektebin nizamlarına itaat etmez ve hocalarının başına iş çıkarır olmuşlar. Öyle anlaşılıyor ki süt diyeti büyüklerin rahatı noktai nazarından bir az mahzurluca oluyor, çünki çocuğu sıhhatlı yapmakla beraber «yaramaz» da yapıyor. Dr. McCollumun tecrübesinden alınacak netice şudur: mühim kısmı hububat, kök sebzeler ve etten mürekkep bir gıda rejimi küçük çocukların beden neşvünümaları içün muvafık olmayıp o tarz bir diyeti süt müessir bir surrette itmam eder.

Kemiklerin ve dişlerin teşekkülü içün elzem olan kireç muhteviyatı iytibariyle süt bilhassa mühim bir gıdadır. Binaenaleyh büyümekte olan bir çocuk büyük bir insanın iki misli süt içmelidir. Alelâde

mûtad olan gıdalarımızın içinde kireç kadar mefkud olan diğer hiç bir unsur yoktur. Dr. Mc Collum diyor ki: «Muhtemel ki kireç noksanlığı vitamin noksanlığından çok daha fazla hastalıklara sebep olsun.» Muasır medeni insanların gıdaları tetkik edilip kireç iytibariyle çok noksan olduğu görülmüştür. Zira alelekser yenilen şeyler beyaz un, et, patates, pirinç ve şekerdir. Hamilelik zamanında bol bol süt içmek çocuğun kemik teşekkülâtı ve bilhassa dişleri içün elzemdir. Dikkatlı, ihtiyatlı anneler hamilelik zamanında süt ve yeşil sebzeler gibi kireci havi gıdalardan bol bol yemeği ihmal etmemelidirler.

Süt Mükemmel bir Gıda Değildir

SÜT elzem olmakla beraber haddizatında mükemmel, tamam bir gıda değildir; yalnız sütle yaşamak mütevazin bir diyetle tegaddi etmek sayılmaz. Her nekadar vitaminler ve mâdeni milhler iytibariyle mütevazin, kâfi miktarda protein ve yağlara malikse de havi olduğu (hydrocarbure) fahmımaiyetler kâfi değildir. Aynı zamanda vücudun selüloza da ihtiyacı vardır. İşte bunun içün dür ki başka gıdalar bilhassa meyvaler ve yapraklı sebzelerle itmam edilmeğe muhtaçtır.

Sütün diğer bir mahzuru da kolay bozuluşudur. Süt veren hayvanlardan uzakta yaşayan insanlar içün taze süt tedarik etmek kabil değildir. Fakat zamanımızın mütekâmil kutu sütü yapmak usulleri bu mahrumiyetin önüne geçer. Ehalinin beledi ihtiyaçları içün doğru ve fenni çareler düşünülen memleketlerde yapılan bir çok tecrübelerle görülmüştür ki gerek tekasüf veya tebahhür ettirilmiş, gerek toz, gerek maltlı sütler taze sütün yerini tutabilir. Dr. James A. Tobey bir beyanatında demiş ki: «hastalık mikropları ile mülevves taze sütün sebebiyet verdiği bin üçyüzden fazla salgın vak'ası tescil edilmiş olmakla beraber, kutu sütünün tevlid ettiği hiç bir salgın kaydedilmemiştir.»

Sütü teksif etmek dünyada yeni bir keşf değildir. Her ne kadar İngilterede 1809 senesinde süt konservasi yapmağa ilk defa teşebbüs edildise de zamanımızdan 600 sene evvel yani miyladi 1300 senesinde Tatarların, uzun zaman muhafaza edebilmek içün, sütten tekasüf ettirilmiş bir bulamaç yaptıkları tarihte mukayyettir.

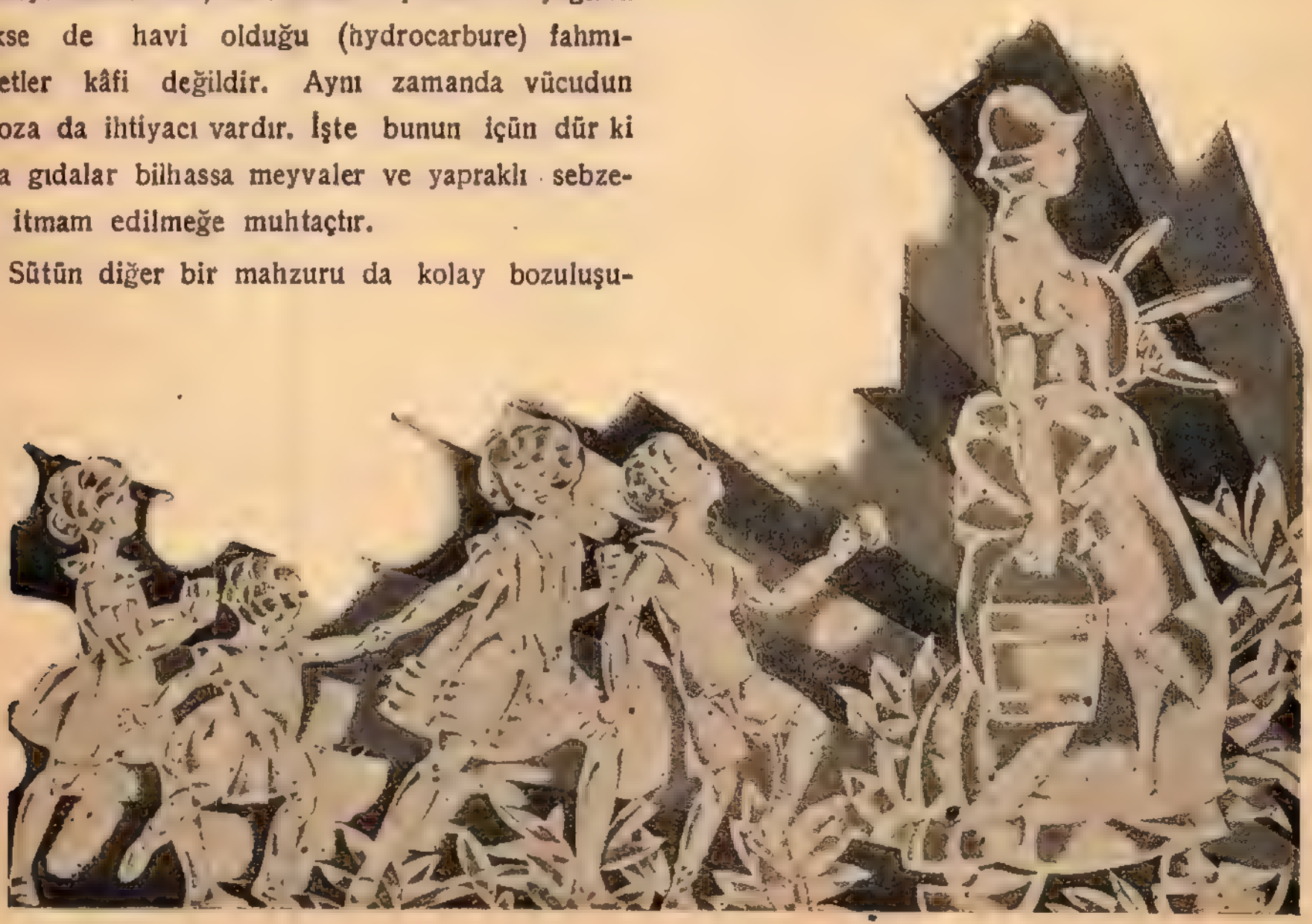

Resim Tarihine bir Nazar

Çocuk Resimleri Devresi

GÜZEL san'atlar tarihinin muhtelif devirler ve muhtelif memleketlere dair gösterdiği cepheleri «Muhit» sahifelerinde kari'lerimize bildirdik. Bu yazılarımızı tâkîp edenlere mâlumdur ki ilk önce diyni bir mahiyetle mevcudiyet göstermeye başlayan resim san'atı daha sonra kıralların, hükümdarların şahısları ile alakadar bir cereyan almıştır. Uzun bir zaman kucaklayan bu devre vakıa resim üstatları için çalışabilecek geniş bir saha teşkil etmiş fakat

Holmes in tablosundan : Hangisini beğendiniz

Rotta nın Tablosundan : Pisi-Pisi nin imrenmesi

Dehaisne nin Tablosundan : İki Rakîp arasında

kat meydana gelen eserlerde de hep saray ihtişamının aristokrat, gayrıtabii, süslü hayatları tasvir edilmişti.

Bu devrin eserlerinde, pek azları istişna edilmek şartı ile hep saray kokusu vardı. Ressamlar, fırçalarını hükümdarların keyflerine göre işlettikce başka türlü de olamazdı.

Korku ve ihtiyacın saiki olan bu devre içinde bâzı ressamlar boş vakitlerinde kendi çocuklarının, kendi aile muhitlerinin, kendi ev ve bahçelerinin resimlerini de yaparlardı. Fakat bunlar umûmi resim cereyanı yanında devede kulak gibi kalırdı.

RESİM san'atının böyle nisbeten dar ve mahdut sahada kalamıyacağı aşikâr idi. Nihayet hükümdarların yaptırdıkları kendi çocuklarının resimlerini asılzadelerin ve bunları müteakîp de zenginlerin moda hükmünü alan merakları tâkîp etti. Her tarafta şöhret bulduklarını

Barensin tablosundan : Küçük Anne vazifeleri

için sarayların gölgeleri altına getirtilen üstatlar fırçaları için yeni eserlere çığır açan bu devrede de muvaffak oldular. Aynı zamanda da bu *çocuk resimleri* devri ressamlara daha geniş bir ufuk açtı. Büyük ve mâruf adamların resimlerini ruhsuz, hareketsiz, put gibi durmuş pozlarda yaparlardı. Fakat çocuk demek hayat, haraket ve neş'e demekti.

Ressamlar, fırçalarının kazandığı bu yeni serbesti ile artık mini mini mevzularına bir az can ve hareket verdiler.

Bu devirde çocukların hayatları sadece evlerinde, dört duvar arasında geçerdi. Onların tabiat ile yakından temas ve alakaları adeta bir günah ve bir ayıptı. Yegâne eğlenceleri ve tabiatla en yakından olan temasları ev içinde mevcut kedi ve köpek gibi ehli hayvanlardı.

Resim san'atının saray boyunduruğundan kurtularak tabiatla ilk teması işte bu yazdığımız ve anlattığımız şekilde ve ilk defa çocuk ile ev hayvanları mevzuları üzerinde başlamıştır.

Knaus un Tablosundan : Kedi yavruları

MODA

1.— Siyah kumaş üzerine pembe jabo ve kolkapakları iyi bir tezat yapar. Kalça kısmı sıkı, eteğin uçları kloşludur.

2.— Siyah bu sene de gece elbiseleri içün çok modadır Dilimli bolerosu, beli ve etek uçları ve trenli kuşağı ile çok kibar bir gece elbisesi. Bir metre eninden dört buçuk metre lâzımdır.

3.— Bu elbise parlak beyaz satenden yapılmıştır. Bolerosunun kenarları, dekoltesi ve kalça hattında gümüş tel veya bonçuk işlenmiştir. Dört metre altmış veya beş metre kumaş lâzımdır.

4.— Bilhassa bu mevsimde suvare jaketlerinin çok güzellerine tesadüf edilir. Broşe veya emprime satenden böylç bir jaket ya aldan veya siyahtan yapılırsa beyaz tül elbise üzerinden giymek içün çok şık olur.

Uygun ve güzel yaka, kol kapağı veya boyunbağı bir elbiseyi tamamen değiştirir.

5 6 7 8

5.— Bu elbisenin hususiyeti plilerindedir. Plili yakası ile kol kapağından başka omuz ve kalçalarında da pliler vardır.

6.— Paris moda salonlarında en son moda siyahla mavinin imtizacıdır. Onun için bu elbiseyi siyahtan, yakası ile kol kapaklarını açık mavi krep jorjetle yapın.

7.— Bu krep elbisenin belde bağlanan çapras kalça hattı çok zariftir. Elbiseye tevazün verebilmek için yakayı iki tarafta bağlayın kahve rengi veya koyu kırmızıdan yapın.

8.— Bu elbiseyi saten, krep deşin veya yünlü marokenden yapınız. Eldiven ağzı gibi olan kol kapakları ile yakası benekli krepten yapılmıştır.

Mevsime mahsus Zarif bir Şapka

SON baharın içinde ve kış mevsiminin başındayız. Bu münasebetle kadın modaları ve bahusus kadın şapkaları şekillerinde ne gibi değişiklikler olacağını şimdiden bilmek lazımdır.

Muhit, kari'lerini memnun etmek İçün İstanbulun en salahiyettar şapka san'atkârlarından Fransız Matmazel *Greta* nın fikirlerini almayı muvafık gördü.

Muharririmizi Tepe başında 37 numaralı pasajın üst katındaki salonunda kabul eden Matmazel *Greta* mevsimin şapka modası hakkında şu iyzahatı verdi:

Bu kış ve gelecek baharda giyilecek şapka şekilleri geçen mevsimlere nazaran, büyük bir değişiklik göstermiyecektir. Etrafı geniş, siyah kadife ve kastordan yapılmış şapkaları nadiren büyük merasimlerde göreceğiz. Fakat her günlük hayatımızda ufak kenarlı, tokalı bonison ve berelere çok tesadüf edeceğiz. Bu berelerin üzerine ağır süsler konmıyor, sadeliği daha zariftir.

Mamafi mutlaka süs istenirse ya kastor ve ya kadifeden çiçekler konabilir. Alnın serbest ve açık kalması moda olduğundan Berelerin ön kısımları yukarı kalkık ve bir toka ile tutturulmuşları çok kibardır.

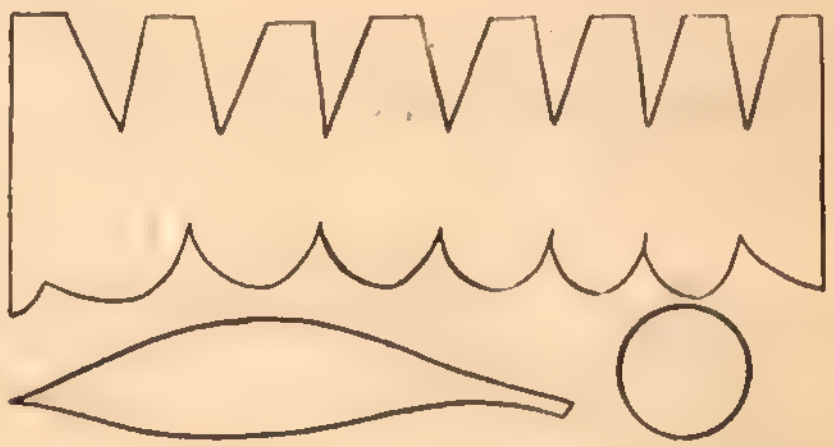

Matmazel *Greta* Muhit kari'leri içün bizzat kendi yaptığı iki şapka modeli resmi ile bunlardan birisinin patronunu verdi.

Hem yemek... Hem ilaç!

Hasan Zeytin Yağıdır

Halis ve saftır. *Kum, taş, böbrek, safra, sarılık ve kara ciğer hastalıklariyle zayıflığa karşı en kuvetli* **ilaçtır. Nefis ve şerbet gibi tatlıdır.** Salatada, mayonezde, yemeklerde, hatta pilavlarda bile kullanabilirsiniz. Bilhassa miyde rahatsızlığı çekenler yalnız Hasan zeytin yağını içmelidirler. Londra, Roma ve Fransada en büyük mükâfat kazandığı resmen musadaktır. Fiyatlerde yeni ve çok mühim tenzilat yapılmıştır.

Manialı at yarışlarının tehlikeleri

Sıhhat ve Güzellik

BİR kadının yüzü ne kadar çirkin olursa olsun kusursuz yani yumuşak, berrak ve düzgün bir ciltle örtülü olursa o kadın yine cazip olur.

Bu nimete nail olabilmek için birinci adım dahilî temizliktir. Hiç şüphe yoktur ki inkıbaz iyi bir cildin yaman hasmıdır. Bağırsaklarımızın her gün muntazam bir surette vazifelerini görmeleri için yediğimiz gıdalara dikkat etmeliyiz; bu da her yemekte yeşil sebze ve her gün bir miktar taze meyva yemekle temin edilebilir. Meselâ çay ve kahve içecek yerde birer elma yesek cildimiz çay gibi buruk veya kahve gibi telveli olacağına elma gibi renkli, gergin ve parlak olurdu. Gece yatarken ve sabahleyin kalkar kalkmaz birer bardak sıcak su içmek eczahane dolusu ilâç içmekten evlâdır. Gün arası da bol bol su içmeği ihmâl etmeyiniz. Sabahla öyle arası bir, öğle yemeğinden bir saat sonra bir, akşam yemeğinden bir saat evvel de birer bardak su içmek pürüzsüz bir cilde malik olmanın tılsımlarından biridir.

Resimlerini koyduğumuz bu idmanlara da hemen başlayınız, çünkü kanın cevelânını islah ederek yanaklarınıza tabiî bir renk verirler. Bu idmanlar, ayni zamanda, belin etrafına birikmekte israr eden ve korse dahi giyiseniz korsenin üzerinden fırlayan yağ tabakalarının erimesini temin eder.

Kollar yanlarda olarak, ayaklarınızı yan yana koyun.

Sonra dizlerinizi bükmeden sağ kolunuzu gidebildiği kadar aşağıya doğru gerin. Tekrar birinci vaziyeti alarak sol kolunuzla ayni idmanı tekrarlayın. Bunu altışar defa tekrarlayın. Bundan sonra gövdenizi, yani belinizden yukarısını, bacaklarınızı hiç kıpırdatmadan, evvelâ sol tarafa sonra sağ tarafa döndürebildiğiniz kadar döndürün. Bu idmanı on ikişer defa yapın. Orta yaşa yaklaştıkça kalçaların kalınlaşmasına mani olmak için, elleri kalçada ve ayak parmakları aşağıya doğru tutarak dizinizi resimde gördüğünüz şekilde kaldırabildiğiniz kadar kaldırın. Her iki bacakla bunu beş veya altı defa tekrarlayın.

Kuru Ciltler

KURU ciltler çabuk pul pul olur, buruşur ve lekelenir. Bu cins cildi olanlar mümkün olduğu kadar az sabun kullanmalı, hele sıcak suyu kat'iyen yüzlerine sürmemelidirler. Sabunla yıkanmak mutlak lâzım olursa, hemen arkasından iyi bir yüz kremini yüzünüze sürerek beş on dakika brakmalı, sonra temiz bir tülbentle bu kremi silmelidir. Bundan sonra yüze bol bol soğuk su çarpmalıdır ki kanın cevelanını tahrik etsin.

Yağlı Ciltler

YAĞLI ciltlerin üzerinde siyah sivilcelerin peyda olması çok muhtemeldir. Bu cins ciltlerin tedavisi için hem dahilden hem de hariçten ittihaz edilecek bazı tedbirler vardır. Yediğiniz fazla tatlı veya yağlı gıdaların miktarını azaltın. Günde en aşağı sekiz bardak soğuk su için ve atide tarif edilen yulaf çıkınlarını kullanın.

Bir bardak yulaf unu ile çay kaşığının sekizde biri miktarında toz kükürt ve bir çay kaşığı iyi bir cins tuvalet sabununun rendesini iyice karıştırın. Sekiz on parça tülbendi el büyüklüğünde keserek her birinin ortasına birer yemek kaşığı bu yulaflı halitadan koyduktan sonra tülbendin uçlarını toplayıp bir sicim parçasiyle sıkı sıkı bağlayın. Bu çıkınlardan birini alıp suya batırın, iyice ıslanınca sabun bezi imiş gibi bunula iyice yüzünüzü silin. Yüzünüzde bıraktığı ıslaklığı ne çalkalayın ne de kurutun. Siz diğer kısımlarınızı yıkayıp bitirinceye kadar bu ıslaklık yüzünüzde kendiliğinden kurur. Bundan sonra soğuk su ile yüzünüzü çalkayın fakat kurutmadan bir bardak suya on damla asilbent ruhu koyarak bu losyonu yüzünüze yedirin.

Bu tedaviye bir hafta müddetle günde iki defa devam edin. Her bir çıkını yalnız bir yıkanış için kullanın. Birinci haftadan sonra, ta yüzünüzün yağlılığı bitinceye kadar bu çıkınlarla haftada yalnız bir veya iki defa yıkanın. Bu tedavi yüzde peyda olan siyah noktaları da çabucacık geçirir.

Aile bahçesinde Teşrinisani

Çiçek Bahçesi

Artık havalar soğumaya, geceleri hissedilecek derecede ayaz yapmaya başlamıştır. Vâkıa bâzan havaların bir müddet sıcak gittiği vakî' ise de buna kapılmamalı, bahçemize kış hazırlığı için lazım gelen tetbiri almalıyız. Dahliya, Tesbih çiçeği, Soğanlı begonyalar tomurcuklu çiçekleri yerlerinden çıkarıp bir kaç gün kadar güneşte bıraktıktan sonra rutubetsiz pir yerde muhafaza ederiz. Bir senelik çiçekleri geçmiş nebatları çıkartır yerlerine ilk baharda açacak uzun ömürlü çiçekler dikeriz.

Teşrinisaninin on beşine kadar Sünbül, Lale, Zerrin gibi çiçek soğanları yerlerine dikilir. Havalar eğer çok soğuk olursa açıkta ve çiçekte bulunan kasım patları bir siper ile muhafaza altına alınır ve ya sobaya konur. Çimenleri fena otlarından ayıkladıktan sonra kuru bir havada biçiniz ve gübreleyiniz. Gül ağaçlarının dikilmesi de bu ayda olur.

Sebze Bahçesi

Teşrisanide sebze bahçemiz için yapılacak mühim bu iş yoktur. Yalnız açık yerlere Bezelye, Bakla, Maydanoz, Turp, Hindiba, Ispanak tohumları ve sair fideler, tarlaların kenarlarına da salata fidanları dikilir, evelce ekilmiş olan salatalar seyrekleştirilir. Yer elması, sarmısak dikilir. Bu ay bahçemiz için bel ve çapa ayıdır. Bamyanın yeri şimdiden hazırlanır. Kurumuş ve dökülmüş yapraklar bahçenin bir köşesinde toplanarak gübre ile karıştırılır ve fide harcında kullanılmak üzere saklanır.

İtalyanın meşhur Sanderson ıtriyat fabrikası

Hasan Kolonyası

İçin bütün dünyada emsaline tesadüf edilmiyecek kadar nefis ve ruhnüvazdır diyor. Halis ve tabiî limon çiçeklerinden yapılmıştır, 90 derecedir. Nezle, baş ağrısı, hafakan, baygınlık, her türlü ruhî ve asabî hastalıklarda kullanılılır. Tesiri derhal görülür. Tuvalet âleminde de büyük şöhret vardır. Fiyatlarda muvakkat bir zaman için yüzde 30 tenzilat yapılmıştır. İstifade ediniz.

Mevsimin Filmleri

Mavi melekten bir sahne

TEŞRİNİEVVELİN geçen nushasında yalınız "Serseri Kıral" unvanlı filmden bahsetmiştim. Bu sefer de muhterem karilerime, bu sene zarfında gösterilecek Paris Kıralı; Dört Beyaz Tüy; Büyük Aşk; Dünyanın Sonu; Mavi Melek; gibi diğer filmler hakkında bir az mâlumat vereceğim.

Paris Kralı'nın senariyosu, aynı ismi taşıyan Georges Ohnet'nin romanından alınmıştır ve başlıca rolleri Ivan Petrovich ile Suzanne Bianchetti tarafından oynanmaktadır.

Dört Beyaz Tüy, pek meraklı bir filmdir. Clive Brook, Noah Beery, William Powell, Fay Wray, ve yeni tanınmış artistlerden, fakat az zamanda pek çok şöhret kazanmış olan Richard Arlen temsil etmektedir.

Suzan Biyanchetti (Paris Kralı filminde)

Bir kaç miliyon sarfolunarak meydana getirilen Dört Beyaz Tüy Afrikanın vahşi çöllerini ve ormanlarını, su aygırlariyle dolu nehirlerini gösteriyor.

Aslan kaplan gibi yırtıcı hayvanlar ve filmde bilhassa, hafif birer rol oynayan vahşiler arasında yapılmış olan bu filmin asıl meraklı ve dehşetli ciheti sesli olmasıdır.

Büyük Aşk, Chevalier nin tamamen sözlü olmak üzre temsil ettiği fransızca ilk filmidir. Meth etmeğe lüzum görmiyorum, çünkü iylanda Chevalier nin ismi okununca, öbür temsilleri ne kadar güzel ise, bunun da o kadar güzel olacağı tahmin edilebilir.

Dünyanın Sonu, bir iki sene evvel vefat eden meşhur hey'etşinas Flamarion'un ortaya koyduğu bir faraziye üzerine, Abel Gance tarafından yapılmıştır. Daha büsbütün bitmiş olmamakla beraber, tekmil Avrupada büyük bir alâka uyandırmakta ve hıtamı pek merakla beklenilmektedir.

Bu film hakkında ayrıca, bir kaç vakît sonra mâlumat vereceğim.

Pek yakında göreceçimiz Mavi Meleğe gelince, başdan başa sözlü olan bu şah eseri Hollywood'tan Alamanyaya yeni avdet eden meşhur Emil Yannings ile Marlène Dietrichs temsil ediyorlar.

Mavi Meleğin senariyosu, Alman müellifi Heinrich Mann'ın yazdığı Professeur Unrat ismindeki eserinden alınmıştır.

Heinrich Mann, Professeur Unrat ile Die Kleine Stadt unvanlı iki eseriyle bu son zamanlarda şöhret kazanmış, ve Nobel mükâfatını almıştır. Bu muvaffakiyyetten sonra Ufa Kompanyası, Professur Unrat'ı filme çekmeye teşebbüs etmiş, ve pek güç addolunan birinci rolü ancak Emil Yannings başarabileceğini düşünerek ona tevdi' etmiştir.

Mavi Meleğin bir hülâsasını aşağıya dercediyorum.

***

Profesör Emanüel Rat, talebelerini bir ahlaksız dansözün elinden kurtarmak arzusuna düşerek, o kadının dans ettiği Mavi Melek namındaki bara görüşmek maksadiyle gidiyor. Lâkin muhafaza etmek istediği gençlerin uğradığı tehlikeye kendi de atılmış oluyor. Saf profesörü cezb edip, aldatmak, adamcağızı kendisiyle izdivaca sevkedecek bir hadise çıkarmak Lola için iki üç günlük iştir..

... Artık Rat Lolanın elindedir. Profesör onunla evlenecek... Merasimden sonra vazifesinden tard edildiği halde Rat pişman değildir. İsmini verdiği kadının kendine lâyık bir zevce olduğuna hâlâ kanidir. Her ne kadar tamamen aldandığı nihayet meydana çıkıyorsa da, zavallı adam 5 sene en müthiş sukutun acılarını tanıyor... Bu kadının nufuzu altında bir oyuncak olarak yaşıyor.., Hatta bir gün âdi bir şaklaban rolünü deruhte edip sahneye çıkmaya bile razı oluyor...

Bu ilk rolü, vaktiyle, namusiyle, haysiyetiyle, müderris olarak çalıştığı şehrin tiyatrosunda oynayacaktır. Tiyatro eski talebeleriyle dolu. Onları görmek ne büyük acı. Rat âdeta mahvolurcasına sarsılıyor... Mahcubiyetinden, keder ve ye'sinden bitik bir halde mektebe doğru sendeliye sendeliye sürükleniyor, ve orada, oldukça yakın bir mazide, profesörlük ettiği küsrünün önünde can veriyor...

İşte Mavi Meleğin senariyosu. Bu güç rolü tecessüm ettirebilmek Ufa'nın düşündüğü gibi, ancak bir Emil Yannings'in harcıdır.

N. T.

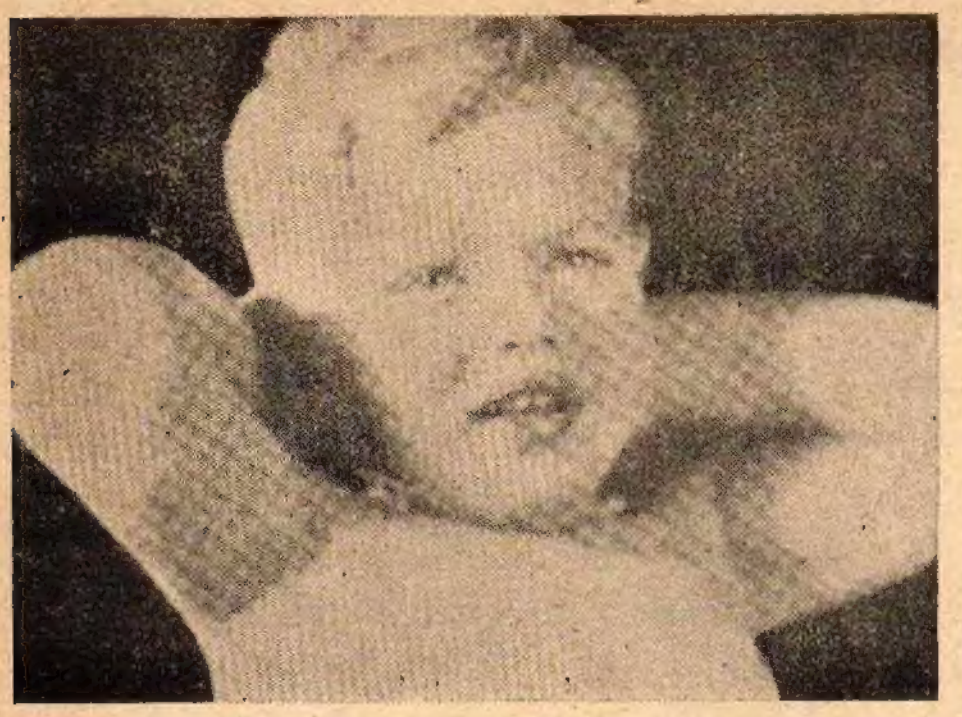

Yavrunuzun gürbüz olmasını istemez mi siniz?

Hasan Kuvet Şurubu

İçiriniz. Bu şurup, büyük küçük, yaşayan her insan için hayat, sıhhat ve kuvettir. Kansızlık, romatizma, verem, kemik ve göğüs hastalıklarına karşı koyduğunu bütün DOKTORLAR tastik ederler.

EKSELSYOR

Muşamba, Pardesü, palto
Kadın ve Erkeklere
Mahsus Kostüm
Fabrikası

Tediyatta taksitle dahi muamele olunur

Galata, Karaköy Fırını ittisalinde,
Büyük Mahalebici üstünde

TELEFON: B. O. 3503

DİŞ TABİBİ

Fuat İsmail

Dişçi mektebi hey'eti tâlimiyesinden

Yeni postahane caddesinde Sanayi ve Maadin bankası karşısında No 8

Telefon — İst. 4156

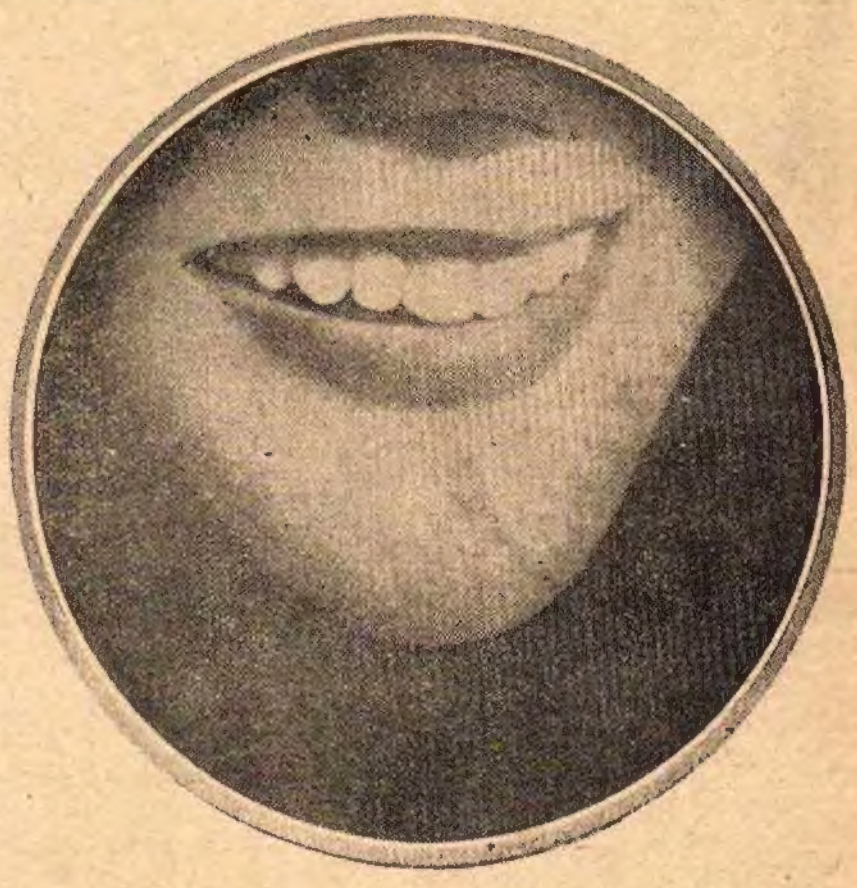

Sıhhat ve hayatın yegâne ilâcı

Dantos
Diş Macunudur!

Dişlere ebedi hayat verir, inci gibi beyazlatır, çürümekten korur. Diş etlerini kuvetlendirir. Diş ağrı ve nezlelerine, ağızdan gelecek her türlü hastalıklara mani' olur. DANTOS diş mâcunu yalnız memleketimizde değil, Avropada da şöhret almıştır. Altın madalya, nişan, takdirnameler birinciliğini ispat eder. HASAN ECZA DEPOSU nda yirmi Kuruşa satılır.

Yeni Neşriyat

Düstur-Namei-Enveri

Naşiri Türk Tarih Encümeni

Münekkît ve şarihi: Mukrimin Halil Bey

BU eser hakkında her ne suretle olursa olsun söz söylemek, salâhiyetimizin çok uzaklarında olmakla beraber, ilmi tenkîdini liyakatli kalemlere brakarak, bu satırlarda eserin muhteviyatından bahsetmek isteyoruz.

Mükrimin Halil Bey mevcut tarihçilerimiz arasında, Anadolu tarihi ile uzun senelerden beri ciddi olarak uğraşan bir ilim adamıdır. Tâkîp ettiği yol üzerinde, bu hususa dair her hangi bir tarihçi tarafından yazılmış hiç bir eser olmaması, bu sahanın ne kadar işlenmemiş olduğunu sarahaten gösteriyor. Mevcut vesikaları toplayarak terkibi bir surette çalışan müellif, Türk Tarih Encümeni mecmuasına yazdığı bir iki mekale ile, Garp tarih âleminin fevkalâde nazarı-dikkatını celb etmişti. Bu gün, Anadolu tarihine ait bahislerde en sahibi selahiyet bir kalemdir.

Enveri nin «Düsturname» si türkçede ilk defa tâlif edilen bir tarih kitabıdır ki milli tarihimizin en eski ve en mühim membalarından birisidir. Manzum olan bu eserin sahibi fatih zamanında yaşamış ve 869 hicri senesinde yazdığı tarihini Vezir-Âzam Mahmut Paşaya ithaf etmiştir. Nezmın tercümei-hali hakkında hiç bir mâlûmata tesadüf edilmediğini eserin tenkîdinde okuduk. Lehi Bey, Latifi, Aşık Çelebi, yeni eski tezkere- nevislerin hiç birinde ve diğer tercümei-hâl kitaplarında Enveri ismi mevzuu-bahs olmamıştır. Onun içindir ki, Mükrimin Halil Bey nazımın tercümei-hâlini ve şahsiyetini ancak kendi eserinde bulmaya çalışmıştır. Paris milli kütüphanesinin yazma âsarı-şarkîye kısmında ve türkçe eski tertip kitaplar meyanında bulunup istisnah edilen bu eserin tenkîdi yedi formalık ciddi ve yorucu bir sây mahsulüdür. Baş taraflarda kitabın yegâne nusha olduğunu, asıl nushanın bu olmadığını, en eski tarihlerimizden bulunan Behişti nin «Tarihi-Âli-Osman»ının bu eserle aynı zaman mahsulü olduğunu öğreniyoruz. Bu başlangıçtan sonra kîymetli münekkît eserin tenkîdi sırasında Aydın tarihi ve Osmanlıların mebadisi hakkında mâlûmat veriyor. Kitaba Aydın hanedanının en mükemmel ve en doğru bir şeceresi de ilave edilmiştir.

K. H.

İki Ahbap Rakîbe

55 inci sahifenden devam

âşık olduğunu Niymet Hanıma iytiraf etti. Bedi' ki Nazanın izdivaç aleyhindeki fikirlerine daima iştirâk etmekten zevk duyardı.

Nazan bu son haberi büyük annesinden işidince bütün eski kıskançlıklar uyandı; onlar aşkla evleneceklerdi. Vediaya söylediği her sözün mâkûs bir tesir icra ettiğine artık kani' olduğundan bu defa şu tarzda lisan kullandı:

— Babaannem şimdi de seni Bedi' ile evlendirmeyi zihnine koymuş. Yaşar ile sen mümküm değil imtizac edemezdiniz, fakat Bedi' pak neş'elidir, adabı muaşereti eyi bilir,..

— O! bu fevkalâde bir tebeddül! Hem kendin evleniyorsun, hem başkalarını teşvik ediyorsun...

— Babaannem gibi rast gele izdivaçlar tertibine daima aleyhdarım, fakat bir insanın mizacına muvafık bir hayat arkadaşını kendi ihtiyariyle ve muhakemesile intihap etmesine hiç bir zaman iytiraz etmek doğru değildir. Ben Yaşar Beyi öyle kabul ettim. Bedi' de istikbali parlak bir çocuktur, senin gibi eğlenceyi çok sever, hatta biraz müsriftir, kazandığından çok sarfetmeye alışmış; ilk zamanları sıkıntı çekeceksiniz, fakat terekkîsi muhakkaktır... biraz geçimsiz olmasa... Ben onu çoktan tanırım...

— Hiç üzülme, kardeşim, biz çoktan nişanlandık...

— Ya!...

— Nasıl geçineceğimizi de merak etme. Parası varmış. Hem biliyor musun o meşhur çiftliğin hissesi hâlâ annemin uhdesinde imiş... Annem ona vaz'iyetimizi anlattı, bir çok evrak gösterdi. Bilirsin ya, zavallı babamın işleri Arap saçı gibiydi ama Bedi' deyor ki anlayarak uğraşılırsa yoluna girecekmiş... Borcu çoksa alacağı da varmış, bir çok dâvaları da varmış, bir avokatı senelerce sevinderecek kadar... O çiftlik hissesini enişteme söylemiş, eniştem de tasdik etmiş...

Nazan dişini sıktı: — Babam, senin değil ya, kimsenin hakkını inkâr etmeyeceğinden eminim... Sonra daha müşfik bir tavurla ilâve etti: — Tebrik ederim, Vedia. Saadetini bütün kalbimle temenni ederim...

Ayrıdıkları zaman Nazan tebrikinin samimiyetine dair vicdanını têmine çalışırken yine o çirkin ve gizli acıyı duymaktan kendini men' edemeyordu: Vedia ondan daha uzun boylu, daha güzel idi, hem de zengin olabilecekti.

Vedia yalnız kaldığı zaman bu defa ağlamadı.

ABONE ŞERAİTİ
(Posta ücreti dahil)
Türkiye için:
Seneliği 6 lira
Altı aylığı 3 lira
Ecnebi Memleketler
Seneliği 4 dolar

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Baş Muharrir: AHMET CEVAT
Tahrir Müdürü: KEMALETTİN ŞÜKRÜ
Adres: *Dilsizzade Hanı, No. 1—2*
Telefon: İstanbul, 4118

Her nüshada: bir elbise kalıbı veya metin hariçi renkli bir tablo bulunacaktır.

Fihrist

	Muharriri	Sahifesi
Memlekete Dair:		
Memleketin Siyasi ve İçtrmai Meseleleri	*Ahmet Cevat*	1
Baş Vekil Pasa ile Mülakat	*Nahit Sırrı*	2
Hamdullah Suphiye Dair Hatıralar	*Abdülhak Şinasi*	18
Erceyişe Doğru	*Ekrem Vecdet*	22
Hikâye ve Tiyatro:		
Katil ile Karşı Karşıya	*Yaşar Nabi*	5
Kahvehane Seyyahı	*Nahit Sırrı*	24
İstanbulda Bir Gün (1)	*Semiha Vamık*	33
Yeşilli Kadın	*Yaşar Nabi*	43
İki Ahbap Rakîbe	*Seniha Sami*	52
Tefrika:		
Monna Vanna		60
Edebiyat:		
Altun Oluk (Mensure)	*Kenan Hulusi*	10
Fikir ve His Kırıntıları	*Cevdet Kudret*	12
Şiir:		
Kahramanlar	*M. Reşit*	11
Evim	»	17
Tahtacı Güzelleri	*Ö. Bedrettin*	21
Türk Askeri	*Celal Sahir*	32
Geçtiğim Sokak	*V. Gultekin*	36
Zaman	»	36
Bu Gece	*D. Münir*	37
Engine Giden Gemi	*Cavidan Saim*	42
Kasım Patı	*Galip Naşit*	45
Yaklaş Bana	*Galip Naşit*	45
Adem Volcusuna	*M. Turhan*	60
Edebi Musahabe:		
Roman ve Hikâye Tarzları	*Y. Nabi*	50
Tiyatro Tenkidi: *(Topaz)*	*C. K.*	14
Edebiyat Tarihi:		
İngiliz Edebiyatının Temel Taşları	*C. K.*	40
Georges Duhammel	*Y. N.*	43
Molière	*Y. Nabi*	48
İspanyol Edebiyatı	*Kemalettin Şükrü*	56
Düsturnamei-Enveri	*K. H.*	79
Güzel San'atlar:		
Weber	*Mebrure Hurşit*	46
Resim Tarihine Bir Nazar	*Kemalettin Şükrü*	68
İlim ve Fen Alemi:		
Hafızanız ne Halde (2)	*K. Şerif*	28
İmlamıza Dair	*Ahmet Cevat*	29
Elzem Olan Gıda (3)	*S. V.*	66
Spor:		
Birinci Balkan Oyunları	*Burhanettin*	8
Müteferrik:		
Ayın Hatıraları		16
Andre ve Arkadaşları (4)		38
Moda		70
Şapka		72
Tehlikeli Atlamalar		73
Sıhhat ve Güzellik		74
Aile Bahçesi		75
Sinema		76

(1) Pictorial Revue (2) Readers Digest (3) Woman's Home Companion (4) Die Woche.
Kapakta Sir Tomas Laurence-ın şaheseri: Kırmızı Çocuk. Bu tablo İngiltereden Amerikaya 2000000 lira mukabilinde geçmiştir!

İmtiyaz Sahibi ve Mes'ul Müdür: AHMET CEVAT

Selâmet Matbaası